

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.І. Сидоренко
«_____» _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: *АДЕКВАТНІСТЬ ТА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ
ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДУ***

**Виконавець: студентка групи ФЛ-201«Мз» ФЕДЧЕНКО АЛЬОНА
ІГОРІВНА**

Керівник: канд. філол. наук, доцент ЄНЧЕВА ГАЛИНА ГРИГОРІВНА

Консультант розділу:

Розділ І. _____ (Семигінівська Тетяна Григорівна)

Розділ ІІ. _____ (Семигінівська Тетяна Григорівна)

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Кафедра англійської філології і перекладу

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ С.І Сидоренко

«_____» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

ФЕДЧЕНКО Альони Ігорівни

1. Тема дипломної роботи

«Адекватність та еквівалентність як основні критерії оцінки якості перекладу»

затверджена наказом ректора від «_____» _____ 202__ р. № _____

2. Термін виконання роботи: з _____ по _____

3. Вихідні дані роботи: У роботі здійснено оцінку досягнення адекватності та еквівалентності в українському перекладі Поттеріани. Серед конкретних засобів досягнення адекватності було виокремлено доместикацію та проаналізовано специфіку її застосування. Відзначено, що перекладач найчастіше послуговується третім та четвертим рівнем еквівалентності задля забезпечення повноцінної передачі елементів змісту оригіналу.

4. Зміст роботи: Розділ 1. Теоретичні засади вивчення адекватності та еквівалентності в перекладознавстві. Розділ 2. Методичні аспекти дослідження еквівалентності й адекватності перекладів художніх творів. Розділ 3. Особливості досягнення еквівалентності й адекватності перекладу Поттеріани українською мовою.

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Додаток А. Рівні еквівалентності в перекладі Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. Додаток Б. Рівні еквівалентності в перекладі Harry Potter and the Goblet of Fire. Додаток В. Питома вага реалізації різних рівнів еквівалентності в третьому та четвертому томі Поттеріани. Додаток Г. Типи адекватності в Harry Potter and the Half-Blood

Prince. Додаток Д. Співвідношення типів стилістичної адекватності в п'ятому томі Поттеріани. Додаток Е. Прийоми перекладу назв магічних об'єктів. Додаток Ж. Питома вага окремих перекладацьких прийомів в українському перекладі магічних об'єктів. _____

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Підготувати та узгодити розширений план-конспект дипломної роботи.	до 18.10	
2	Підготувати чорновий варіант роботи	до 18.11	
3	Урахувати рекомендації наукового керівника, опрацювати та внести результати додаткових досліджень, що проводилися під час переддипломної практики, підготувати чистовий варіант роботи.	до 26.11	
4	Оформити чистовий варіант роботи та подати його науковому керівникові для підготовки відгуку та організації рецензування.	до 05.12	
5	Подати роботу до комісії з попереднього захисту дипломних робіт.	до 10.12	
6	Подати остаточний варіант роботи в оправі, а також повний пакет супровідних документів на випускову кафедру.	за тиждень до початку роботи ЕК	

7. Консультація з окремого(мих) розділу(ів):

Назва розділу	Консультант (посада, ПІБ)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання: «_____» _____ 2021 р.

Керівник дипломної роботи

(підпис керівника)

Єнчева Г.Г.
(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання

(підпис випускника)

Федченко А.І.
(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота «АДЕВАТНІСТЬ ТА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДУ»: 122 с., 5 таблиць, 3 діаграми, 80 літературних джерел.

Об'єкт дослідження: перекладознавчі категорії еквівалентності та адекватності.

Мета роботи: з'ясувати особливості забезпечення адекватності й еквівалентності на матеріалі перекладів текстів художньої літератури.

Методи дослідження: описовий метод, порівняльний (компаративний) аналіз перекладу, статистичний метод, а також метод вибірки. Подеколи був використаний метод стилістичного аналізу задля встановлення стилістичних особливостей текстів оригіналу й перекладу. Окрім того, були застосовані загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, індукції та дедукції.

Результати магістерської роботи рекомендується використовувати у розвідках, які досліджують особливості художнього перекладу, при укладанні методичних вказівок та рекомендації, посібників, конспектів лекцій та інших дидактичних матеріалів з теорії перекладу. Приклади з даної роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях під час аналізу перекладів В. Морозова та ідіостилю Дж. Ролінг.

ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ, КАТЕГОРІЇ АДЕВАТНОСТІ ТА ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ, ПОТТЕРІАНА, ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ КАТЕГОРІЇ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Теоретичні засади вивчення адекватності та еквівалентності в перекладознавстві	9
1.1 Проблема оцінки якості перекладів художніх творів	9
1.2 Поняття еквівалентності й адекватності в перекладі	16
1.3 Теорія рівнів еквівалентності у вітчизняному перекладознавстві	24
1.4 Способи досягнення адекватності художніх перекладів	29
Розділ 2. Методичні аспекти дослідження еквівалентності й адекватності перекладів художніх творів	37
2.1 Критика художнього перекладу у вітчизняному й зарубіжному перекладознавстві	37
2.2 Основні методи та етапи аналізу досягнення еквівалентності й адекватності	45
2.3 Особливості дослідження еквівалентності й адекватності перекладів текстів художнього дискурсу	48
Розділ 3. Особливості досягнення еквівалентності й адекватності перекладу Поттеріани українською мовою	53
3.1 Стилiстичні особливості серії книг про Гаррі Поттера та їх передача в українському перекладі	53
3.2 Забезпечення різних рівнів еквівалентності в українському перекладі герпалогії Дж. Ролінг	66
3.3 Аналіз засобів досягнення прагматичної та стилістичної адекватності перекладу серії книг про Гаррі Поттера	73

3.4 Оцінка якості перекладу Поттеріани В. Морозова з погляду досягнення еквівалентності й адекватності	81
Висновки	86
Список використаних джерел	91
Додатки	101
Додаток А	102
Додаток Б	106
Додаток В	110
Додаток Г	111
Додаток Д	115
Додаток Е	116
Додаток Ж	119

ВСТУП

Нові виклики перекладу художнього тексту підводять перекладознавство до необхідності встановлення уніфікованих критеріїв оцінки якості художнього перекладу. Дослідження критеріїв оцінки якості перекладу є перспективним через те, що хоча спроби виявлення об'єктивних критеріїв робилися раніше, але багатостороннього та комплексного підходу створено не було. У той самий час якість перекладу визначає сприйняття вихідного тексту рецептором перекладу, його ставлення до твору, автора, багато в чому й до іншої культури загалом.

У ряді досліджень критеріями оцінки якості перекладу визначаються адекватність та еквівалентність перекладу. Відносна неусталеність перекладознавчої терміносистеми призвела до змішування та нашарування значення цих понять. Відтак, постає необхідність з'ясувати природу даних перекладознавчих категорій у художньому перекладі.

Саме переклад художнього дискурсу невичерпний для проведення транслятологічних досліджень з теми адекватності й еквівалентності. Це пов'язано з тим, що художній текст представляє особливу складність для перекладача з погляду повноцінної передачі естетичної вартості, прагматичного наповнення, стилістичних засобів вираження та інших характеристик, що і складає **актуальність** даного дослідження.

Проблемою еквівалентності й адекватності перекладів художніх текстів опікувалися такі вітчизняні дослідники, як В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, Т. Р. Ананко, В. В. Демецька, О. М. Іванова, В. В. Мошкович, Т. Є. Некряч, Ю. П. Солодуб та інші. Серед зарубіжних перекладознавців, які вивчали питання еквівалентності й

адекватності, слід відзначити Ю. Науду, В. Коллера, К. Норд, К. Райс, Ф. Шлеймахера, Дж. Турі, Л. Венуті, М. Вілліамс.

Об'єктом дослідження є перекладознавчі категорії еквівалентності та адекватності.

Предметом дослідження є особливості реалізації категорії еквівалентності та адекватності в перекладах художніх творів.

Мета дослідження – з'ясувати особливості забезпечення адекватності й еквівалентності на матеріалі перекладів текстів художньої літератури.

Матеріалом дослідження слугували романи Дж. К. Ролінг та їх переклади українською і російською мовами: «Harry Potter and the Philosopher's Stone» / «Гаррі Поттер і філософський камінь» / «Гарри Поттер и философский камень», «Harry Potter and the Chamber of Secrets» / «Гаррі Поттер і таємна кімната» / «Гарри Поттер и Тайная комната», «Harry Potter and the Prisoner of Azkaban» / «Гаррі Поттер і в'язень Азкабану» / «Гарри Поттер и узник Азкабана», «Harry Potter and the Goblet of Fire» / «Гаррі Поттер і келих вогню» / «Гарри Поттер и Кубок огня», «Harry Potter and the Order of the Phoenix» / «Гаррі Поттер і Орден Фенікса» / «Гарри Поттер и Орден Феникса», «Harry Potter and the Half-Blood Prince» / «Гаррі Поттер і Напівкровний Принц» / «Гарри Поттер и Принц-полукровка» та «Harry Potter and the Deathly Hallows» / «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії» / «Гарри Поттер и Дары Смерти», що загалом становить 11 665 сторінок.

Вибір матеріалу дослідження обумовлений специфікою художніх текстів фентезі, такими особливостями, як, наприклад, унікальність ідіостилю Дж. Ролінг, використання художніх засобів, тощо. Дані особливості передаються в перекладі різними способами, проте відсутність об'єктивних критеріїв ускладнює оцінку якості перекладу і робить даний тип дискурсу релевантним джерелом лінгвістичного матеріалу з позиції даного дослідження.

Для досягнення мети потрібно роз'язати наступні завдання:

- 1) розтлумачити поняття «еквівалентність» та «адекватність»;
- 2) з'ясувати основні рівні еквівалентності;
- 3) охарактеризувати засоби досягнення адекватного перекладу;
- 4) окреслити методологічні засади оцінки досягнення адекватності та еквівалентності з урахуванням особливостей художнього перекладу;
- 5) виявити основні стилістичні особливості серії книг про Гаррі Поттера Дж. Ролінг;
- 6) проаналізувати конкретні прийоми забезпечення адекватності й еквівалентності в українському перекладі Поттеріани;
- 7) здійснити оцінку досягнення адекватності та еквівалентності в українському перекладі Поттеріани.

Основними **методами**, якими ми послуговуємося у даному дослідженні, є описовий метод, порівняльний (компаративний) аналіз перекладу, статистичний метод, а також метод вибірки. Подеколи був використаний метод стилістичного аналізу задля встановлення стилістичних особливостей текстів оригіналу й перекладу. Окрім того, були застосовані загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, індукції та дедукції.

Наукова новизна даної розвідки полягає у вивченні методологічних основ дослідження еквівалентності й адекватності перекладу в межах художньо-літературного дискурсу. Вибір даної теми був спричинений особливою необхідністю подальшого вивчення категорій еквівалентності й адекватності під час перекладу творів художньої літератури, зокрема жанру фентезі через недостатню розробку даної проблеми в наукових джерелах.

У роботі дістало подальший розвиток тлумачення категорій «еквівалентність» та

«адекватність» і запропоновано наступне розмежування: поняття «еквівалентність» стосується передачі різних рівнів змісту оригіналу в перекладі, тоді як «адекватність» відповідає за передачу прагматичного та стилістичного наповнення тексту оригіналу. Таким чином, було удосконалено термінологічний апарат перекладознавства.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що результати даної роботи розширюють та збагачують наукові уявлення про перекладацькі категорії адекватності й еквівалентності, сприяють розробці та уточненню термінологічного апарату перекладознавства, надають змогу охарактеризувати специфічні особливості досягнення еквівалентності й адекватності під час перекладу текстів художніх творів (зокрема, жанру фентезі).

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у розвідках, які досліджують особливості художнього перекладу, при укладанні методичних вказівок та рекомендації, посібників, конспектів лекцій та інших дидактичних матеріалів з теорії перекладу. Приклади з даної роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях під час аналізу перекладів В. Морозова та ідіостилю Дж. Ролінг.

Особистий внесок випускника полягає у власній систематизації результатів вивчення наукових праць з проблем еквівалентності й адекватності, а також перекладознавчих студій з проблем передачі прагматичного наповнення та стилістичних характеристик художніх текстів.

Апробація отриманих результатів. Результати досліджень, що включені до курсової роботи, були оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку», що відбулася 21-22 травня 2021 року (м. Одеса) та на Міжнародній науково-практичній конференції «Філологічні науки

в умовах сучасних трансформаційних процесів», що відбулася 12-13 листопада 2021 року (м.Львів).

Публікації. Основні теоретичні положення і результати дослідження викладено у публікації «Адекватність та еквівалентність як основні критерії оцінки якості перекладу» у збірнику тез Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку», м. Одеса, 21-22 травня 2021 року та у публікації «Проблеми досягнення адекватності та еквівалентності» у збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів», м. Львів, 12-13 листопада 2021 року.

Структура роботи включає у себе вступ, 3 розділи, 11 підрозділів, висновки, список використаних джерел, а також сім додатків. Зміст роботи викладений на 90 сторінках друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 102 позиції, з них 60 – наукові праці, 15 – джерела дослідження, 1 – довідкова література, 26 – інтернет-джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ТА ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Проблема оцінки якості перекладів художніх творів

Категорія якості перекладу посідає одне з найосновніших місць серед категорій перекладознавства. У літературі зустрічаються такі терміни, що характеризують якість перекладу, як «адекватність», «еквівалентність», «повноцінність», «рівноцінність», «літературний переклад», «реалістичний переклад» [15, с.129].

Проблема оцінки якості перекладу є одним з основних питань сучасної транслятології. Різнобічні погляди на сам переклад призвели до появи цілого ряду концепцій якості перекладу і, відповідно, до різних способів його оцінки. На жаль, безсистемні і суб'єктивні погляди на якість перекладу вже довгий час пропонуються перекладачами, філософами, філологами й письменниками. Центральними концепціями в цих підходах є «вірність оригіналу» та «природний потік перекладеного тексту». Прихильники цього підходу зазвичай вважають, що якість перекладу залежить виключно від перекладача, його особистих знань, інтуїції і професійної компетенції (Кері й Джампелт) [27, с.140].

Цікаво, що якість тексту перекладу можна оцінювати за допомогою порівняння його з оригіналом або абсолютно безвідносно до оригіналу. Однак лінгвістично обґрунтовані методи оцінювання якості перекладу передбачають порівняння перекладу й оригіналу на предмет виявлення синтаксичних, стилістичних і прагматичних закономірностей. Першою таким підхід запропонувала М. Райсс, яка висловила припущення, що найважливішим інваріантом при перекладі є тип тексту, до якого належить оригінальний текст, адже саме він детермінує всі рішення перекладача [52, с.129].

Згідно з Паршиним А., сукупність вимог, які визначають ступінь якості перекладу, залежить від дотримання перекладацьких норм [45]. У разі якщо переклад виконаний у

повній відповідності до цих норм, можна говорити про високий рівень якості перекладу. Відхилення від нормативних вимог перекладу свідчать про його низьку якість. Серед основних норм перекладу вчений виокремлював змістову співвіднесеність між оригіналом та перекладом, відтворення жанрових особливостей, стилістичних характеристик оригіналу, а також адекватну передачу прагматичного наповнення тексту. При цьому може існувати кілька варіантів перекладу, в яких буде дотримана кожна з перерахованих норм.

Комісаров В. Н. Висловлює схожі погляди та розрізняє п'ять видів нормативних вимог, що детермінують якість перекладу:

1. Норма еквівалентності тексту перекладу;
2. Жанрово-стилістична норма;
3. Норма перекладацького мовлення;
4. Прагматична норма;
5. Конвенційна норма перекладу [20, с.194].

Корольов Є. І. пропонує вважати основним критерієм ефективності перекладу зрозумілість і адекватність. Поняття адекватності має на увазі обов'язкове звернення до тексту оригіналу з метою визначення ступеню відповідності особливостей першоджерела.

Згідно з Комісаровим В. Н., оцінка якості перекладу може проводитись з більшим або меншим ступенем деталізації [18, с.76]. Дослідник може вдаватися як до детального так і загального аналізу якості перекладу. Під детальним аналізом мається на увазі оцінка перекладу окремих слів, словосполучень, речень, а також якості передачі стилістичних засобів вираження в оригіналі.

При загальному описі характеристик результатів перекладу як процесу послуговуються поняттями «адекватний», «еквівалентний», «точний», «буквальний» і «вільний» переклад. В. В. Сдобников і О. В. Петрова пропонують для оцінювання якості перекладу об'єднати поняття адекватності та еквівалентності [38, с.18].

Питання оцінювання якості перекладу вивчалось також фахівцями ООН, які

розробили наступні вимоги до перекладу: термінологічна відповідність і зв'язність тексту; ясність; простота й стислість; вірність оригіналу й формальна відповідність.

У доповіді міжнародної дослідницької групи EAGLES (Language Engineering Standards) наводиться наступна класифікація ступенів якості перекладів: грубий переклад; переклад нормальної якості, переклад високої якості; адаптація тексту оригіналу [101].

Ю. Ніда запропонував три критерії оптимального перекладу: загальна ефективність комунікативного процесу, розуміння задуму й еквівалентність реакції [50, с.59]. Ю. Ніда й Табер пропонують й інший набір критеріїв: правильність розуміння смислового навантаження оригіналу при перекладі, легкість розуміння й залучення особистого досвіду як результат адекватності форми перекладу.

У 1960-х роках у зв'язку з експериментами в машинному перекладі, психолінгвісти (наприклад, Керрол) запропонували використовувати для оцінювання якості перекладу такі критерії, як «зрозумілість» й «інформативність», поряд з методами тестування – опитуваннями компетентних читачів та ін.

Комбінований (мікро- й макротекстуальний) підхід до оцінки якості перекладів запропонував американський філолог Д. Вільямс, який намагався об'єднати кількісні та якісні показники [60, с.26]. Вільямс застосовує до оцінювання перекладів теорію аргументації. Недоліком є те, що він повністю ігнорує контекстуальну й культурну специфічність текстів.

У підходах, заснованих на порівняльному літературознавстві (Турі), якість перекладу оцінюється відповідно до функції, яку виконує переклад в системі літератури цільової мови [57, с.21]. Оригінальний текст не має великого значення, а гіпотеза про приналежність перекладу тільки літературній системі цільової культури, визначає сам процес оцінювання якості перекладу: спочатку перекладений текст критикується безвідносно до оригінального, потім конкретні рішення проблем перекладу аналізуються за допомогою функціонального поняття еквівалентності. При цьому не зрозуміло, які саме критерії слід використовувати для оцінювання перекладу.

Аналізуючи якість перекладу художнього тексту, можна послуговуватися й більш детальними критеріями, детермінованими родово-жанровою приналежністю перекладуваного тексту. Дані критерії формуються в рамках кожної з теорій літературного перекладу, а саме: а) теорії поетичного перекладу; б) теорії прозового перекладу; в) теорії театрального перекладу; г) теорії біблійно-сакрального перекладу (за Т. Р. Кияк та А. М. Науменко) [14, с.189]. Відповідно, можна виокремити переклад прози, поезії, драматичних творів, адже кожен з цих жанрів має свої визначальні характеристики.

Під час передачі художнього тексту перекладачеві необхідно дотримуватися принципу єдності жанру від першого до останнього слова, забезпечуючи цілісність на жанрово-стильовому рівні та його відповідність оригіналу. Якщо в літературній практиці мови перекладу немає аналогічного жанру, перекладачеві потрібно додати відповідний літературознавчий коментар, що пояснює жанрову природу оригінального твору. Так, подібні перекладацькі коментарі часто супроводжують жанри східної поезії (танка, хокку), яких немає в літературній системі мови перекладу, а також українські думи.

Дотримання жанрових та стилістичних характеристик оригіналу передбачає використання стилістичних трансформацій, під якими маються на увазі перетворення стилю тексту в сфері вираження образної, емоційно-експресивної, стилістичної і культурологічної інформації з метою відтворення в перекладі того ж ефекту, але іншими мовними засобами.

Особливої уваги заслуговує відтворення ідеостилу автора оригіналу. Перекладач може використовувати аналогічні засоби увиразнення мовлення, що й в оригіналі або вдаватися до прийому компенсації. Для якісної передачі специфіки художнього твору, перекладачеві необхідно мати навички з виявлення та відтворення особливостей авторського стилю письменника.

Задля збереження естетичної вартості оригінального твору перекладач має право вдаватися до різноманітних трансформацій, які полегшать сприйняття твору носіями

цільової культури. Яскравим прикладом є вільний переклад метафор та символів, які по-різному сприймаються у різних культурах [30]. Так, в країнах Європи чорний є кольором трауру, а в Африці траур символізує білий. У багатьох східних народів краса жінки асоціюється з папугою, а в західних – з розою. Врахування стилістичних трансформацій (заміна засобів увиразнення, реметафоризація тощо) у край важливо в художньому перекладі.

Процес оцінки якості художнього перекладу має враховувати також специфіку передачі прагматики оригінального тексту, що впливає на сприйняття тексту реципієнтом перекладу. Зокрема, оцінювання прагматики перекладу передбачає визначення динамічної еквівалентності між оригіналом та перекладом (ситуації, коли реципієнти перекладеного тексту реагують на нього так само, як реципієнти оригіналу). Проте головним недоліком методів, орієнтованих на вивчення реакцій є те, що не береться до уваги «чорний ящик» людської думки, через що при аналізі тестів за участю експертів певні критерії приймаються без доказів.

Поряд із точним відтворенням змісту, якість художнього перекладу визначається рівноцінністю передачі засобів стилістичного увиразнення оригіналу, що сприяє досягненню еквівалентного оригіналові естетичного впливу на читача. Під час виконання художнього перекладу відбувається переосмислення первинних значень лексичних одиниць оригіналу, перекладач повинен адекватно інтерпретувати елементи вторинної образності (переносні значення, системи метафор, метонімії, синекдохи, уособлення, тощо). Тому, на думку Ю. П. Солодуб, естетично адекватний переклад можливий при взаємодії наступних чинників:

- 1) глибокого розуміння ідейно-тематичного змісту оригіналу;
- 2) дбайливого ставлення до образної системи твору-оригіналу й ідіостилю автора [39, с.98].

Говорячи про дотримання норм перекладу та критерії якості його оцінки, варто зазначити, що обмежена множинність варіантів передачі певної одиниці створює ілюзію досягнення ідеального перекладу, тоді як доцільніше було б говорити про оптимальний

варіант для даного контексту, оскільки якість перекладу є не абсолютною, а швидше градуйованою величиною, що існує в межах континууму.

У своєму дисертаційному дослідженні В. В. Мошкович пропонує наступні критерії оцінки якості художнього перекладу, ґрунтуючись на тому, що адекватність й еквівалентність вважаються основоположними чинниками, що детермінують якість перекладу [27, с.141]:

- 1) ясність (відтворення зображально-виражальних засобів шляхом підбору аналогів і еквівалентів в мові перекладу);
- 2) точність перекладу фразеологічних і крилатих виразів;
- 3) змістова близькість перекладу оригінальному тексту;
- 4) наявність помилок, що спотворюють смисловий зміст оригіналу;
- 5) наявність помилок, що спотворюють стилістичні характеристики оригіналу;
- 6) відсутність відхилень від норм мови перекладу;
- 7) семантична вірність (повна реконструкція значення, без упушень і доповнень);
- 8) збереження та відтворення в перекладі прагматичного наповнення оригіналу (вплив на реципієнта).

Оскільки основною функцією художніх текстів є естетичний вплив на читача, при перекладі художніх творів більш важливо те, як повідомляється інформація. Таким чином, текст оригіналу художнього твору та його переклад повинні справляти адекватний естетичний вплив на читачів.

Я. І. Рецкер вважає, що завдання перекладача – передати засобами іншої мови цілісно і точно зміст оригіналу, зберігши його стилістичні та експресивно-виражальні особливості [37, с.139]. Під «цілісністю» перекладу потрібно розуміти єдність форми і змісту на новій мовній основі. Якщо критерієм точності перекладу є тотожність інформації, що повідомляється різними мовами, то цілісним (адекватним) можна визнати лише такий переклад, який передає цю інформацію рівноцінними засобами та з

дотриманням відповідного змісту.

У процесі художнього перекладу відбувається інтерпретація літературного тексту, відмінною рисою чого є підхід до тексту як до структурного цілого – ієрархії взаємозалежних елементів. Відтак, перекладаючи художній твір, необхідно враховувати, що окремо взяті речення – це ні що інше, як частина чогось цілого, його потрібно розглядати у сукупності з іншими реченнями.

Аналіз основних поглядів перекладознавців на проблему оцінки перекладу дозволяє виокремити такі основні критерії оцінювання, до яких схиляються більшість дослідників:

- 1) еквівалентність оригіналу, тобто рівень наближеності перекладу до початкового тексту;
- 2) рівень мовної оформленості тексту;
- 3) досягнення мети, поставленої перед виконанням перекладу (будь-який текст створюється з інтенцією);
- 4) еквівалентність перекладу тексту оригіналу, його жанрова та стильова відповідність.

Співіснування численних оцінних критеріїв і підходів до оцінки перекладу створює чимало проблем для лінгвістів, літературознавців, читачів і перекладачів. Тому критик в першу чергу зобов'язаний ознайомитися з культурним контекстом, в якому цей переклад був зроблений, і лише на його основі створювати свої власні критерії оцінки. У зв'язку з цим велике значення мають останні роботи в галузі критики й рецензування перекладів.

Таким чином, можна дійти висновку, що оцінка якості перекладу є досить складною процедурою, що вимагає врахування цілого ряду факторів. Вона здійснюється з урахуванням ступеня відповідності перекладу основним перекладацьким нормам та бере до уваги успішність виконання текстом перекладу властивих йому функцій.

1.2 Поняття еквівалентності й адекватності в перекладі

Першими теоретиками перекладу стали древні римляни – політик і філософ Марк Туллій Цицерон (106-43 рр. до н.е.) і поет Квінт Горацій Флакк (65-8 рр. до н.е.) [38, с.29]. Вони сформулювали одну з центральних концепцій теорії перекладу – еквівалентність, а також застерігали перекладачів від буквального перекладу «слово в слово», протиставляючи йому переклад за змістом, приділяючи першорядне значення естетичності й креативному характеру перекладеного тексту. Саме в роботах античних філософів зароджуються та вперше тлумачаться перекладацькі категорії «адекватності» та «еквівалентності».

У нас час категорії «адекватність» та «еквівалентність» використовуються як критерії оцінки якості перекладу. Категорія якості традиційно виділяється на основі опозиції, або контрасту «адекватний переклад / неадекватний переклад» та «еквівалентний переклад / нееквівалентний переклад».

Під неадекватним перекладом розуміють буквалістський переклад та вільний переклад. Буквалістський переклад – переклад, що спотворює зміст вихідного повідомлення та/або порушує норми мови перекладу. Буквалістський переклад також називається дослівним, послівним або буквальним.

Натомість, під адекватним перекладом мається на увазі переклад, що вірно передає вихідне повідомлення при дотриманні норм мови перекладу; це переклад, в якому передані всі наміри автора щодо певного ідейно-емоційного художнього впливу на читача, із урахуванням усіх застосовуваних автором ресурсів образності, колориту, ритму, тощо.

Термін «адекватний переклад» використовують лінгвісти І. І. Ревзін та В. Ю. Розенцвейг [36, с.54]. Під адекватним перекладом вони розуміють повноцінний переклад, визначними ознаками якого є вичерпна передача змісту вихідного тексту за допомогою рівноцінних засобів. Тексти перекладу, що відповідають переліченим ознакам, вважалися повноцінними чи адекватними.

У працях А. Б. Федорова та Р. Й. Якобсона була запропонована концепція

семантико-стилістичної адекватності, яка стверджує, що адекватність перекладу пов'язана із категорією семантичної (змістової) повноти, а також еквівалентністю стилістичних ознак [70].

Перекладознавці виокремлюють різноманітні типи перекладацької адекватності, такі як семантико-стилістична адекватність, функціонально-прагматична адекватність, дезіративна адекватність, волюнтативна адекватність, естетична адекватність тощо. Це пов'язано з тим, що адекватність можна розглядати на кількох рівнях.

Адекватність на функціонально-комунікативному рівні передбачає відтворення в максимально можливій мірі домінантної функції тексту, що формується на основі комунікативної інтенції відправника повідомлення й націленої на забезпечення певного комунікативного ефекту з боку одержувача повідомлення. Виходячи з цього, адекватним перекладом може вважатися лише такий переклад, в якому відтворюється функціональна домінанта вихідного повідомлення відповідно до комунікативної інтенції відправника. Таким чином, адекватність перекладу постає як функціонально-прагматична категорія, орієнтована на наміри відправника повідомлення й реакції одержувачів повідомлення. Рівноцінність регулятивного впливу і є адекватність перекладу.

Вирішення завдання адекватної передачі повідомлення на рівні засобів мови тісно пов'язане із прагматичним рівнем, оскільки, щоб ідентифікувати мету написання тексту, перекладач повинен відзначити, як саме написаний цей текст, та які лінгвістичні засоби в ньому використані. Адже зрозуміло, що вибір мовного матеріалу для побудови висловлювання залежить від мети, яку ставить перед собою автор, від його комунікативної інтенції.

Одним із перших, хто пов'язав поняття адекватності та еквівалентності та визначив їх співвідношення був В. Н. Комісаров. На його думку, «адекватним перекладом називається переклад, який забезпечує прагматичні завдання перекладацького акту на максимально можливому для досягнення цієї мети рівні еквівалентності» [18, с.139].

Лінгвістична близькість тексту перекладу до тексту оригіналу тісно пов'язана з еквівалентністю. Говорячи про еквівалентність перекладу, слід мати на увазі, що багато авторів користуються й іншими термінами («перекладацька еквівалентність», «функціональна еквівалентність», «стилістична еквівалентність», «формальна еквівалентність», «текстуальна еквівалентність», «комунікативна еквівалентність», «лінгвістична еквівалентність», «прагматична еквівалентність», «семантична еквівалентність», «динамічна еквівалентність»).

Поняття «еквівалентність» прийшло в транслятологію із формальної логіки, а в 60-ті рр. XX століття міцно вкоренилося в теорії перекладознавства. Перекладна еквівалентність означає насамперед те, що обидва тексти – текст оригіналу та текст перекладу – перебувають у певних відносинах еквівалентності один до одного. У формальній логіці під еквівалентністю розуміється рівність чи тотожність. Однозначно, що через розходження мовних систем і цілей перекладу між двома текстами неспроможні виникнути відносини тотожності. За відсутності тотожності відносини між оригіналом та перекладом прийнято вважати еквівалентністю. Проте через неусталеність термінологічної системи у поняття «еквівалентність» часто вкладається різний зміст, тому в теорії перекладу еквівалентність розглядається з різних точок зору, наприклад:

- 1) збереження інваріантності на рівні змісту;
- 2) рівноцінність впливу на адресатів оригіналу та реципієнтів перекладу;
- 3) збереження структурно-семантичної подібності оригіналу та перекладу й виконання всіх вимог щодо інваріантності;
- 4) повноцінний переклад, за якого в перекладі відтворюється весь зміст оригіналу і досягається той самий вплив на адресата [61].

Однією з найбільш відомих концепцій еквівалентності є концепція, запропонована Ю. Найдю, який розрізняє два види еквівалентності: формальну й динамічну [84].

1. Формальна еквівалентність «орієнтована на оригінал» і досягається обов'язковим збереженням частини мови при перекладі, відсутністю членування або

перестановки членів речення оригіналу, збереженням пунктуації, розбивки на абзаци, застосуванням принципу конкордансу. Формальна еквівалентність не передбачає використання при перекладі трансформацій, що на практиці неможливо.

2. Динамічна еквівалентність «орієнтована на реакцію реципієнта» й прагне забезпечити рівноцінність впливу на читача перекладу. Динамічна еквівалентність, як правило, передбачає адаптацію лексики й граматики та наявність відповідних перекладацьких трансформацій.

У своєму дослідженні пристаємо до думки Л. К. Латишева, який визначає еквівалентність як повноцінну передачу денотативного змісту оригіналу з дотриманням мовних й узуальних норм мови перекладу, а також зі збереженням структурно-семантичних особливостей оригіналу і з урахуванням рівноцінного регулятивного впливу на адресата повідомлення [23, с.66].

Еквівалентність також можна розглядати з точки зору специфіки мовленнєвого акту. Як відомо, найважливішим завданням перекладача в процесі перекладу мовленнєвого акту є збереження мети комунікації, оскільки саме воно забезпечує еквівалентність тексту в перекладі. З метою досягнення цього завдання перекладач має враховувати мету висловлювання, психологічний стан мовця, диверсифікацію мовних картин світу. Саме комунікація породжує процес прямого контакту адресата висловлювання з реципієнтом, у результаті чого їхні висловлювання виражають певні наміри, що визначають тип мовленнєвого акту. Головне, що має враховувати перекладач під час відтворення акту мовлення, – це міжособистісні стосунки мовців, їхній статус і психологічна характеристика. У перекладі може змінюватися ілюктивна сила висловлювання у зв'язку з нормами вживання мови та культурними особливостями.

Різноманітність підходів до поняття еквівалентності призвело до її типології. Німецький лінгвіст В. Коллер виділяє п'ять типів еквівалентності:

- 1) денотативна еквівалентність – це рівноцінність оригіналу й перекладу на рівні предметно-логічного змісту;
- 2) коннотативна еквівалентність – це рівноцінність сигніфікативних значень,

зафіксованих у колективній свідомості носіїв вихідної мови та мови перекладу;

3) текстуально-нормативна еквівалентність – це дотримання мовних норм та збереження структури оригіналу;

4) прагматична еквівалентність – це рівноцінність впливу на адресата оригіналу та реципієнта перекладу;

5) формально-естетична еквівалентність – це повноцінна передача естетичних, мовних та індивідуально-стилістичних особливостей оригіналу [48, с.226].

Порушення норми еквівалентності може бути абсолютним, коли переклад визнається нееквівалентним, або відносним (часткова еквівалентність). У першому випадку переклад має бути визнаним незадовільним, а в другому – може вважатися цілком прийнятним, якщо максимально можлива смислова близькість не обов'язкова.

Варто відзначити різницю між поняттями адекватності та еквівалентності. На даний момент не склалося однозначного розуміння термінів «адекватність» та «еквівалентність». Можна розмежувати поняття тим, що адекватність – це схожість з оригіналом лише на рівні всього тексту, а еквівалентність – схожість лише на рівні мовних одиниць. Таким чином, художній переклад буде вважатися адекватним, якщо цілком передає задум автора, експліковану та імпліковану інформацію, смислові відтінки оригіналу та дозволяє забезпечити повноцінну формально-стилістичну відповідність йому.

Існує значна кількість визначень перекладацької адекватності та еквівалентності, наприклад, концепція міжтекстової еквівалентності В. Уїлса, концепція рівнів еквівалентності А. Д. Швейцера, концепція динамічної еквівалентності Ю. Знайди, концепція комунікативної еквівалентності Г. Єгера, концепція нормативно-змістовного співвідношення К. Райє та Х. Вермеєра, концепція естетичної відповідності тощо. Саме тому необхідно застосувати системний підхід до вивчення даних понять [43, с.293]. З цією метою розглянемо погляди на поняття «адекватність» та «еквівалентність» представників функціоналістського та лінгвістичного підходу до теорії перекладу.

1. Функціоналістський підхід. Якщо багато вітчизняних вчених довгий час не

надавали особливого значення відмінностям між термінами «адекватність» і «еквівалентність», то в зарубіжній «скопос-теорії», розробленій К. Райсом та Г. Фермеєром, ці терміни розмежовані за специфічними критеріями [53, с.230]. К. Райс і Р. Фермеєр запропонували переосмислити термін «еквівалентність» і навіть повністю відмовитися від нього. Такого ж погляду дотримується М. Снелл-Хорнбі [98]. Вона вважає, що еквівалентність – це «ілюзія», а сам термін занадто багатозначний. Цю позицію поділяє К. Норд, яка пропонує замінити термін «еквівалентність» на «лояльність» щодо адресата перекладного тексту [51, с.33].

У рамках перекладної концепції К. Райса та Г. Фермеєра відповідність перекладу оригіналу в текстовому та функціональному аспектах розглядається як щось другорядне [53, с.231]. Найголовнішим критерієм еквівалентності є лише відповідність тієї мети («скопосу»), заради якої виконується переклад. Відповідно до «скопос-теорії», переклад – це практична діяльність, цілі якої можуть бути різні. Іноді мета полягає у досягненні максимальної близькості до оригіналу, а іноді мета може бути суто прагматичною, наприклад, повідомити одержувачу якусь інформацію. В. М. Комісарів зазначає, що у «скопос-теорії» перекладачеві відводиться центральне місце у міжмовній комунікації [19, с.5]. Критерії хорошого перекладу визначає сам адресат, який повідомляє, вдався або не вдався переклад. Таким чином, вихідний текст виявляється «скинутим зі свого трону», а на його місце зводиться адресат перекладного тексту.

У «скопос-теорії» стало жорстким правилом розмежовувати поняття «еквівалентність» та «адекватність». Переклад визнається адекватним, якщо він відповідає поставленій меті, при цьому тип тексту не має значення. Таким чином, адекватність – це відношення між оригіналом та перекладом, що виникає з мети перекладу. Для досягнення мети перекладач сам визначає адекватний спосіб перекладу тексту і, отже, поняття «адекватність» належить до процесу, до технології перекладу. Еквівалентність – це результат виконаного перекладу. Під еквівалентністю розуміється функціональна відповідність тексту перекладу тексту оригіналу. Еквівалентність у «скопос-теорії» – це лише різновид адекватності. Переклад визнається тільки в тому

випадку еквівалентним, якщо перекладач досяг реалізації тієї ж мети, що стояла перед автором оригіналу. Л. К. Латишев та О. Ф. Келета не визнають «скопос-теорію», зазначаючи, що функціоналістський підхід фактично стирає межі між перекладом і переспівом [23, с.66].

2. Лінгвістика перекладу. Представники теорії перекладу, орієнтованої на лінгвістику зробили значний внесок у розробку термінів «еквівалентність» та «адекватність» (Л. С. Бархударов, В. М. Комісарів, Л. К. Латишев, В. Коллер, І. Альбрехт).

Л.К. Латишев у своїх роботах не вживає терміна «еквівалентність» та віддає перевагу термінам «оптимальність», «оптимальний варіант перекладу» або «оптимальне перекладацьке рішення» [23, с.67]. При цьому у максимально еквівалентному перекладі повинні бути враховані багато «взаємосуперечливих умов», тому «оптимальний варіант перекладу» являє собою компроміс, що досягається шляхом максимально точного відтворення змісту оригіналу та адаптації відтворюваного змісту та мовного оформлення перекладного тексту до нових умов сприйняття повідомлення. У пошуці оптимального перекладацького рішення перекладач має керуватися двома такими критеріями «адекватного перекладу»: рівноцінністю регулятивного впливу оригіналу й перекладу та їхньою семантико-структурною подібністю.

Л. К. Латишев протиставляє поняття «еквівалентність» та «адекватність» і розмежовує їх з точки зору категорій процесуальності та результативності [23, с.68]. За Л. К. Латишевим, еквівалентність – це результат перекладацького процесу, а адекватність – це шлях до оптимального перекладу, спосіб знаходження оптимального перекладацького рішення і, отже, це процес перекладу, внаслідок якого може виникнути еквівалентний переклад.

Багато вчених, які працюють в галузі лінгвістики перекладу, розглядають еквівалентність та адекватність крізь призму інваріантності. Інваріантні елементи змісту – це елементи, вилучення чи заміна яких веде до спотворення сенсу. Через відмінність мовних структур оригіналу й перекладу перекладач не може перекласти абсолютно всі

структурно-семантичні особливості оригіналу та домогтися аналогічного регулятивного впливу на адресата перекладу, тому для досягнення максимальної еквівалентності він має знайти в оригіналі головні елементи, без яких не можна обійтися, та другорядні, які можна опустити. Так, на думку Л. С. Бархударова, під час перекладу повинен зберігатися якийсь певний інваріант; міра збереження цього інваріанту й визначає міру еквівалентності перекладу тексту оригіналу [4, с.50].

В. В. Мошкович згадує такі відмінності між поняттями «адекватність» та «еквівалентність», що дозволяють дати їм більш повне визначення [27, с.140]:

1) адекватність перекладу орієнтована на переклад як процес, еквівалентність розглядає відносини між оригіналом і текстом перекладу;

2) повна еквівалентність – найбільш повна й максимальна передача функціонального змісту вихідного тексту та його комунікативних цілей; адекватність орієнтована на повну передачу комунікативно-функціонального змісту оригіналу;

3) поняття еквівалентності пов'язано зі змістовною близькістю оригіналу й перекладу, а також відображає відповідність синтаксичного будови пропозицій. Поняття адекватності відображає передачу прагматичних і стилістичних особливостей оригіналу, а також елементів експресії.

Н. В. Шамова виокремлює три підходи до тлумачення співвідношення понять «адекватність» та «еквівалентність» [43, с.296].

Перший підхід. Еквівалентність сприймається як категорія ретроспективна, критична, статична, орієнтована на перекладацький результат. Адекватність сприймається як категорія перспективна, динамічна, орієнтована на перекладацький процес.

Другий підхід. Еквівалентність сприймається як центральне поняття та об'єкт вивчення теорії перекладу. Еквівалентність – це рівноцінність вихідного та перекладного тексту. Адекватність – це оцінний термін, який служить для встановлення ступеня еквівалентності в перекладному тексті. Як еквівалентність, так і адекватність відносяться до категорії результативності та мають оцінну ознаку. Розмежування

еквівалентності й адекватності здійснюється за допомогою поняття «інваріантність». Текст перекладу визнається еквівалентним, якщо у ньому дотримано всіх вимог до інваріантності. Текст перекладу вважається адекватним, якщо у ньому спостерігається невідповідність до вимог інваріантності. У своєму дослідженні ми будемо керуватися саме другим підходом до тлумачення понять.

Третій підхід. Вибір терміну залежить від типу тексту, що перекладається. Обидва терміни є показниками високої якості перекладу. Проте термін «еквівалентний» закріпився з метою оцінки якості перекладу художнього тексту, а термін «адекватний» – для нехудожнього тексту.

Таким чином, можна сказати, що кількість перекладу складається з двох складових: адекватності, яка означає відтворення в перекладі функції вихідного повідомлення, і еквівалентності, яка передбачає максимальну лінгвістичну близькість текстів оригіналу й перекладу. Ці дві категорії знаходяться у відносинах ієрархії: еквівалентність виявляється категорією, підпорядкованою адекватності. Об'єктом категорії еквівалентності є переклад як результат, а об'єктом категорії адекватності – переклад як процес.

1.3 Теорія рівнів еквівалентності у вітчизняному перекладознавстві

Теорія рівнів еквівалентності була розроблена вітчизняним перекладознавцем В. Н. Комісаровим [26]. Вона заснована на гіпотезі, що перекладацьку еквівалентність можна проаналізувати на кількох рівнях. Структурно, дана модель заснована на порівняльній в текстах оригіналу та перекладу відповідних рівнів змісту.

Через відмінності на морфологічному, лексичному, синтаксичному рівнях, а також різницю в культурі носіїв різних мов, передача змісту на всіх рівнях видається неможливою. Саме тому реалізація категорії еквівалентності може спиратися лише на деякі елементи змісту. Відтак, ступінь еквівалентності може визначатися на різних рівнях змісту, що й лежить в основі наступної класифікації рівнів еквівалентності:

1. Еквівалентність на рівні комунікативної мети;

2. Еквівалентність на рівні комунікативної мети та опису ситуації;
3. Еквівалентність на рівні комунікативної мети, опису ситуації та структури повідомлення;
4. Еквівалентність на рівні висловлювання (синтаксичних структур)
5. Еквівалентність на рівні окремих мовних знаків (найвища наближеність до тексту оригіналу) [18, с.168].

Наведена класифікація В. Н. Комісарова відображає етапи сприйняття реципієнтом перекладу в зворотному порядку. Під час первинного знайомства з текстом реципієнт звертає увагу на окремі мовні одиниці. Наступним етапом є сприйняття окремих речень, складного синтаксичного цілого, а потім і структури повідомлення в цілому. Насамкінець, реципієнт перекладу усвідомлює особливості мовної ситуації та мету комунікації. Потрібно зауважити, що еквівалентність на рівні мовних знаків автоматично передбачає реалізацію еквівалентності й на інших рівнях, тоді як еквівалентність на рівні лише мети комунікації не обов'язково супроводжується її здійсненням на подальших рівнях.

У процесі перекладу перекладач спершу проходить усі рівні мовного змісту з першого по п'ятий під час сприйняття оригіналу, а потім з п'ятого по перший під час самого акту транскодування повідомлення. Якщо збереження змісту на якомусь з рівнів еквівалентності вимагає конкретних мовних засобів або застосування певних трансформацій, перекладач може до них вдатися перед тим, як перейти до наступного рівня. При цьому він може пожертвувати еквівалентністю більш низьких рівнів задля її збереження на вищих рівнях (особливо, на рівні мети висловлювання).

Спершу під час розробки теорії рівнів еквівалентності В. Н. Комісаров розташував рівні у зворотному порядку, а також ввів синонімічне до рівня еквівалентності поняття, а саме тип еквівалентності. Проте згодом вчений розмежував ці поняття наступним чином [18, 169]:

Характеристика рівня	Характеристика типу
Еквівалентність на рівні мовних знаків	Еквівалентність при передачі семантики мовних одиниць
Еквівалентність на рівні висловлювання	
Еквівалентність на рівні (структури) повідомлення	Еквівалентність при передачі функціонально-ситуативного змісту
Еквівалентність на рівні опису ситуації	
Еквівалентність на рівні мети комунікації	

Таблиця 1. Порівняльна характеристика рівнів та типів еквівалентності

Схарактеризуємо основні рівні еквівалентності та основні проблеми, що можуть виникати у перекладі у разі неуспішної реалізації еквівалентності на певному рівні.

Перший рівень еквівалентності відзначається збереженням комунікативної мети оригіналу [18, с.170]. Прикладом комунікативної мети є інформування, передача емоцій, встановлення контакту з комунікатором, спонукання до дії (волюнтативність), тощо. Намір комунікативного акту зазвичай не повідомляється експліцитно, радше це неявний аспект змісту, який необхідно розшифрувати й донести в процесі перекладу.

Здійснюючи компаративний аналіз зразків оригіналів і перекладів щодо реалізації першого рівня еквівалентності, можна простежити наступні характеристики:

- 1) лексико-синтаксична й структурна неузгодженість;
- 2) неможливість пояснення зв'язків між лексичними одиницями та структурою оригіналу й перекладу використанням лексичних або синтаксичних трансформацій;
- 3) наявність слабких логічних зв'язків між повідомленнями в оригіналі та

перекладі, які б свідчили про ідентичність повідомлюваного змісту;

4) у порівнянні з іншими рівнями еквівалентності, зміст оригіналу та перекладу має найменший ступінь подібності.

Досить часто цей тип еквівалентності можна спостерігати при перекладі паремій та фразеологізмів, наприклад:

When in Rome, do as Romans do. – *Серед вовків жити – по-вовчому вити.*

Другий рівень еквівалентності передбачає переклад не лише мети спілкування, а й позамовних обставин, проте спосіб опису самої ситуації може відрізнятися. В. Н. Комісаров розуміє під цим рівнем те, як ряд предметів і зв'язків між ними відображені в конкретному мовному повідомленні [18, с.171].

При реалізації другого рівня еквівалентності оригінал і переклад співвідносяться наступним чином:

- 1) неузгодженість лексичного складу та синтаксичної організації;
- 2) неможливість пояснення зв'язків між лексичними одиницями та структурою оригіналу й перекладу використанням лексичних або синтаксичних трансформацій;
- 3) відтворення мети комунікації в тексті перекладу;
- 4) наявність вказівки на ту ж мовну ситуацію в перекладі, про яку йшлося в оригіналі; логічні відповідності, що вказують на певну ситуацію.

Приклади: *Once a cheater, always a cheater.* – *Чоловіки зрадливі.*

He can smell her presence a mile away. – *Він чує її за кілометр.*

Третій ступінь еквівалентності передбачає не тільки точну передачу мети та опису ситуації спілкування, але й формального способу такого опису [18, с.173]. Під час порівняння зразків оригінальних і перекладених текстів з таким рівнем еквівалентності спостерігаємо такі характеристики:

- 1) відсутність лексичних та синтаксично-структурних відповідностей;
- 2) неможливість пояснення зв'язків між структурними особливостями оригіналу й перекладу використанням синтаксичних трансформацій;
- 3) мета комунікації та ситуація спілкування повністю й точно відтворені в

перекладі;

4) загальні поняття, які використовуються для опису ситуації в оригіналі, зберігаються й в перекладі (схожий опис ситуації).

Приклади: *I caught my heart on fire of love.* – *Палає моє серце вогнем любові.*

The greatest treasure is how you feel. – *Найцінніше – це те, як ти себе відчуваєш.*

Четвертий рівень еквівалентності передбачає не тільки відтворення трьох елементів змісту, реалізованих у третьому типі, але й перенесення значної частини синтаксичних структур з тексту оригіналу [18, с.177]. Структурно-синтаксичні особливості оригіналу представляють конкретну інформацію, яка є частиною загального змісту перекладеного тексту. Синтаксична структура речень оригіналу встановлює специфічні зв'язки між його лексичними одиницями, а також акцентує певну частину інформації завдяки тема-рематичній структурі висловлювання. Як наслідок, максимально можливе збереження синтаксичної організації оригіналу в перекладі сприяє повноцінній передачі змісту.

Четвертий тип еквівалентності між оригіналом та перекладом визначається такими характеристиками:

1) спостерігається неповне відтворення лексичних одиниць оригіналу, проте подібність лексичного складу вища, ніж на попередніх трьох рівнях: більшість слів в оригіналі мають відповідники в перекладі зі схожими значеннями;

2) використання в перекладі синтаксичних конструкцій, подібних до структур оригіналу або споріднених відносин синтаксичної варіації, що забезпечує максимально можливу передачу в перекладі значення синтаксичних конструкцій оригіналу;

3) передача в перекладі всіх трьох компонентів функціонально-ситуативного змісту, які характеризують третій тип еквівалентності: мета спілкування та особливості опису ситуації.

Приклад: *The article deals with the new interpretation of the subject.* – *У статті подається нова інтерпретація теми.*

Максимальний ступінь подібності між змістом оригіналу та перекладу, який

можна виявити в перекладних текстах, досягається лише на п'ятому рівні еквівалентності.

Особливості взаємозв'язку оригіналів і перекладів на цьому рівні наступні [18, с.180]:

- 1) високий ступінь паралельності структурної організації тексту;
- 2) найвищий рівень співвідношення лексичного складу: усі слова оригіналу можна знайти в перекладі;
- 3) усі суттєві частини матеріалу оригіналу збережені в перекладі.

Приклад: *I saw her standing there.* – *Я бачив, як вона там стояла.*

Таким чином, до чотирьох частин оригінального змісту, зафіксованих у попередньому типі еквівалентності, додається максимальна потенційна спільність окремих сем, які входять у значення зв'язаних слів в оригіналі та перекладі. Здатність відтворювати значення оригінального лексичного складу при перекладі окремих компонентів обумовлює ступінь такої спільності, яка визначається тим, як той чи інший компонент передається мовами оригіналу та перекладу. інші елементи матеріалу оригіналу.

На наш погляд, використання терміну «тип еквівалентності» є більш вдалим, ніж рівень, адже поняття «рівень» передбачає певну ієрархічність, хоча насправді йдеться про різні аспекти передачі змісту оригіналу. Окрім того, вживання поняття «тип еквівалентності» позбавив би науковців від термінологічної плутанини, оскільки найвищий рівень передачі еквівалентності (з урахуванням окремих мовних знаків) є найпримітивнішим за своєю природою, адже не враховує структури повідомлення, мовної ситуації та комунальної мети. Тим не менш, ми будемо послуговуватися терміном «рівень еквівалентності» через усталеність даного поняття у вітчизняній перекладознавчій теоміносистемі.

1.4 Способи досягнення адекватності художніх перекладів

Оцінка адекватності перекладу художнього твору може здійснюватися За

скількима параметрами: зміст, художня образність, лінгвостилістичні засоби, збереження прагматичного наповнення, ідеостиль письменника, естетична вартість, оцінність.

На прагматичному рівні рівень адекватності перекладу визначається досягненням тотожного прагматичного ефекту перекладу, що й оригіналом. Окрім емоційно-експресивної функції прагматична спрямованість може актуалізувати цілий ряд інших функцій повідомлення: оцінну, апелятивну, етнокультурну, характеризуючу, естетичну, образно-зображувальну, аксіологічну, функцію створення комічного тощо [31, с.272].

Одним з аспектів забезпечення адекватності перекладу творів художньої літератури є адекватна передача національних ознак змісту оригіналу. При цьому перекладач може обрати одну з двох стратегій:

- а) вважати важливішою культуру тексту оригіналу (форенізація);
- б) вважати важливішою цільову культуру (доместикація).

Доместикація – це стратегія наближення тексту до культури мови, якою він перекладається, при якій може спостерігатися втрата інформації тексту оригіналу. Доместикація може змінити текст оригіналу й атмосферу культури таким чином, що переклад в багатьох випадках цілковито відрізнятиметься від оригіналу. Проте будь-які вилучення культурно-орієнтованих особливостей першотвору, є абсолютно неприпустимими, оскільки позбавляють переклад його пізнавального значення.

Форенізація – стратегія збереження культурного компонента тексту оригіналу в перекладі. Вибір на користь способу форенізації спантеличить читача, адже культурні особливості, збережені у перекладі, привернуть увагу своєю незвичністю, а інколи й незрозумілістю.

Необхідно зазначити, що суперечки навколо доместикації та форенізації існують давно. Як стверджує китайський дослідник Ванг Донгфенг, суперечки навколо доместикації та форенізації, виникають не на лінгвістичному, а скоріше на політичному та культурному рівнях, як наслідок продовження давніх суперечок відносно адекватного

та еквівалентного перекладу.

У науковий обіг терміни доместикація та форенізація були введені американським перекладачем-теоретиком Л. Венуті [59, с.241]. На думку науковця, основною ідеєю стратегії доместикації є етноцентричне спрощення тексту, тобто його адаптація до особливостей культури читача, таким чином під час ознайомлення з текстом останній неначе потрапляє «додому». Стратегія форенізації базується на принципі етнодевіації, при перекладі таким способом основний наголос ставиться на лінгвістичну та культурну різницю між двома народами, підкреслюються особливості вихідної культури, в яку поринає читач.

У цілому стратегія доместикації ставить на меті спростити текст та адаптувати його для читача, у той час як стратегія форенізації передбачає збереження особливостей оригіналу. Л. Венуті підкреслює, що стратегія доместикації була реалізована як мінімум з часів Стародавнього Риму, коли латинські поети Горацій та Проперцій переклали грецький текст на «нинішній римський» [ibid.].

Стратегію форенізації можна прослідкувати в культурі класичного періоду та періоду романтизму. Вона була сформульована Ф. Шлейермахер, відомим німецьким філософом 18-19 ст. Для Ф. Шлейермахера форенізація та доместикація є діаметрально різними, тому їх не можна поєднувати. Поєднання цих двох методів може призвести до непередбачуваних результатів, оскільки, на думку Ф. Шлейермахера, автор і читач можуть взагалі не порозумітися [55, с.220].

Як Ф. Шлейермахер, так і Л. Венуті є прихильниками форенізаційного перекладу, але з різних причин. Ф. Шлейермахер надає перевагу форенізації, по-перше, через передбачуване коло читачів і, по-друге, бо це може принести користь цільовій мові, даючи їй поштовх розвиватися. Л. Венуті протистоїть доместикації тому, що одомашнення передбачає етноцентричне скорочення іноземного тексту до культурних цінностей цільової мови. Іноземні культурні цінності адаптовані, щоб вписатися в систему внутрішнього значення. Іншими негативними наслідками, є те, що такий вид перекладу робить перекладача невидимим, тому що переклад читається як оригінал.

В теорії перекладу Ю. Найда одним із перших виступив на підтримку доместикації перекладу, розрізняючи формальну і динамічну (функціональну) еквівалентність. Формальна еквівалентність передбачає збереження форми та змісту повідомлення під час перекладу [84]. Динамічна еквівалентність спрямована на створення в перекладі ефекту еквівалентності для читачів, а початковий текст розрахований на читачів оригіналу.

Розділяє точку зору Ю. Найди і К. Норд, яка підкреслює, що «якщо мета перекладу зберегти функції текстового інваріанта, функції маркерів, часто потрібно адаптувати до стандартів цільової культури» [84; 85]. Дослідниця визначає процес перекладу як заміник цільової культури, метою якої є функціонування для цільового одержувача та орієнтування на культуру перекладу.

Таким чином, в рамках функціоналізму, перекладачі повинні бути інформовані про взаємозв'язок між цільовим текстом і його аудиторією. Цей зв'язок має бути аналогічним до того, що існує між вихідним текстом і його читачами. З іншого боку, перекладачі повинні враховувати взаємозв'язок між двома відповідними текстами, цільовим і вихідним, та орієнтуватися на функцію, яку вони хочуть реалізувати у перекладі й мати змогу використати передбачувану комунікативну функцію цільового тексту як орієнтир.

До перекладацьких прийомів стратегії доместикації можна віднести: дескриптивну парифразу, метод уподібнення та гіперонімічне перейменування. Дескриптивну перифразу можна коротко охарактеризувати як описовий зворот, за допомогою якого явище, предмет, особа, реалія називаються не прямо, а описово, через характерні їх риси (*sales tax* – *податок, який додається до вартості покупки в магазині*). Суть уподібнення полягає у відтворенні семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним аналогом – реалією цільової мови (*prairie chicken* – *стеновий чи луговий тетерів*). Гіперонімічне перейменування – вид передачі реалій, пов'язаний із засадничими поняттями лексичних трансформацій, категоризацією денотата, визнанням ізоморфізму частини й цілого, генералізацією.

Такі прийоми, як транскрипція, транслітерація та калькування відповідають стратегії форенізації, при чому акцент робиться на культурі оригіналу. При транслітерації передається графічна форма слова засобами мови-перекладу (*motel* – *мотель*), а при транскрипції – його звукова форма (*Chrysler* – *Крайслер*). Калькування – особливий вид запозичення, коли структурно-семантичні моделі мови-джерела відтворюються поелементно матеріальними засобами цільової мови (*second class citizen* – *громадянин другого сорту*).

Полярність та недосконалість кожної з аналізованих стратегій привели до появи на сучасному етапі розвитку перекладознавства третьої стратегії – нейтралізації, під час якої перекладач намагається ліквідувати будь-який слід, який би характеризував ту чи іншу культурну спільноту, адже у багатьох випадках перекладач не має іншого вибору, аніж використати нейтральний, немаркований стиль.

Зрозуміло, що стратегія нейтралізації займає проміжну позицію між форенізацією та доместикацією. До негативних факторів застосування нейтралізації належать [97]:

- 1) втрата національного колориту твору, нівелювання культурного аспекту твору часто є недоречним та призводить до порушення прагматичної функції першотвору;
- 2) втрата емоційного забарвлення твору; експресивність тексту зникає через уникнення емпатичних засобів відтворення оригіналу;
- 3) звуження кола вибору цільової аудиторії, оскільки специфічні лексичні елементи є переважно складними для сприйняття.

Запорукою збереження адекватності перекладу є усунення міжкультурної «асиметрії» між текстами оригіналу та перекладу, яка найчастіше передається через реалії.

За визначенням С. Влахова та С.Флоріна, реалії – це слова і словосполучення, що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого [5, с. 76].

До реалій зараховують назви предметів матеріальної культури, фактів історії, назви національних та фольклорних героїв, міфологічних істот тощо. Ці безеквівалентні

одиниці були предметом дослідження багатьох перекладознавців, серед них: А. В. Федоров, Л. Н. Соболев, В. Н. Комиссаров, Л. С. Бархударов, Вл. Россельс, Я. І. Рецкер, А. Д. Швейцер, Р. П. Зорівчак, Л. С. Бархударов, А. А. Мороз, Г. В. Шаткова та ін. Лінгвістичну суть реалій найглибше, на наш погляд, вивчив іспаніст В. С. Виноградов у своїй докторській дисертації «Лексические вопросы художественной прозы».

Художні твори жанру фентезі наснажені реаліями, які не мають прямих відповідників в українській мові. Прикладами у Поттеріані можуть виступати назви числених магічних об'єктів, особливості адекватної передачі яких будуть проаналізовані в наступному розділі.

У процесі перекладу можуть спостерігатися різноманітні трансформації хронотопічних складових художнього тексту: взаємозаміна просторових і часових характеристик, вилучення / додавання характеристик місця або часу дії, зміни просторово-темпоральних характеристик тексту. Залежно від аксіологічних стратегій перекладача тексту художньої літератури відбуваються модифікації, а також деякі інші зміни хронотопічних характеристик текстів.

Існують дві протилежні стилістичні трансформації, що пов'язані із зсувом описуваних подій у часі – модернізація та архаїзація. Досить вживаною у перекладах художніх текстів є трансформація модернізації – «способу перекладу застарілих, архаїчних слів та висловів, а також слів-історизмів більш сучасними їх відповідниками». Інколи це може послаблювати естетичну функцію першотвору.

Наприклад, «*the soft radiance of the incandescent lights*» – «м'яке світло електричних лампочок».

Архаїзація – це спосіб перекладу сучасної загальноновживаної лексики застарілими, архаїчними словами та висловами, а також словами-історизмами для відтворення історичних реалій або надання мові перекладу необхідного стилістичного забарвлення [97]. Розглянемо це на наступному прикладі: «*two in brass candlesticks upon the mantel and several in sconces*» – «дві з них, у бронзових свічниках, – на поличці каміна, а решта в канделябрах» (перекладач застосував архаїзацію, переклавши слово sconces («бра») як

канделябри, що є застарілим і більш притаманним українській культурі). Застосування прийомів архаїзації та модернізації пояснюється прагненням перекладачів максимально наблизити читача до подій того часу, коли був написаний твір.

В якості однієї з найбільш поширених перекладацьких трансформацій розглянемо заміну топоніма з основним локальним компонентом значення в тексті оригіналу на топонім з основним темпоральним компонентом значення в тексті перекладу. У текстах повістей А. А. Мілна про Вінні Пуха основним локусом дії стає *the Hundred Acre Wood*. У тексті перекладів Б. Заходера і В.Вебера він перетворюється на *Прадавній* та *Сторічний Ліс* відповідно. Свідома міфологізація простору Лісу відбувається за рахунок додавання в тексти перекладів темпоральних визначень, відсутніх в тексті оригіналу.

Окрім заміни просторових і часових компонентів значення в основних топонімах, перекладачі можуть вдаватися до вилучення / додавання просторових маркерів основного локусу текстів, розширення / звуження внутрішньотекстового комунікативного простору, «одомашнення» іншомовного комунікативного простору тощо.

Як свідчить аналіз перекладознавчої літератури, дотримання адекватності у художньому тексті пов'язано із застосуванням цілого спектру перекладацьких способів та прийомів, покликаних допомогти реципієнту зрозуміти текст оригіналу. Так, широким є застосування лексичних трансформацій, серед яких Я. Рецкер виділяє наступні типи:

- 1) диференціація значення: перекладацька трансформація, за якої домінуючим стає контекстуальне значення слова;
- 2) конкретизація значення: лексична трансформація, внаслідок якої лексема ширшої семантики в оригіналі замінюється на лексему вузької семантики у перекладі;
- 3) генералізація: лексема з вузьким значенням замінюється на лексему з ширшим значенням під час перекладу;
- 4) смисловий розвиток: лексична трансформація, пов'язана з контекстуальною заміною, у результаті якої у перекладі вжито лексему, значення якої є лінгвістичним

розвитком значення цієї лексеми в оригіналі;

5) антонімічний переклад: трансформація, за якої форма слова або словосполучення замінюється на протилежну, при цьому зміст залишається майже незмінним (наприклад, стверджувальне речення перетворюється на заперечувальне або використовується абсолютний антонім);

6) цілісна перебудова: різновид семантичного розвитку, коли трансформації зазнає усе речення;

7) компенсація втрат у процесі перекладу, що викликана потребами перекладу культурно-специфічної лексики та культурних реалій [37, с. 73].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ Й АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДІВ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

2.1 Критика художнього перекладу у вітчизняному й зарубіжному перекладознавстві

Аналіз сучасних теоретичних праць із теорії та критики настановує на думку, що міждисциплінарність сучасного перекладознавства як характерна ознака цієї гуманітарної галузі, з одного боку, створює широкі пояснювальні можливості для теоретичних положень транслятології, а з іншого, – висуває низку дискусійних, неоднозначних проблем.

Критика художнього перекладу дає оцінку адекватності перекладу оригіналові художнього твору й обумовлює значення перекладів для культури цільової мови. Критиці художнього перекладу властиві тексто- та антропоцентризм. У межах першого вирішуються питання мовної відповідності, літературознавчі завдання та культурологічні питання, в межах другого досліджуються відносини в тріаді «перекладач-читач-літературна полісистема».

Серед основних функцій критики художнього перекладу виокремлюють оцінну, методологічну, дидактичну, навчальну, пояснювальну, нормативно-контролюючу, діагностико-корегуючу, дослідницьку, пізнавальну, інтерпретативну, прагматичну, виховну, перцептивну, утилітарну, праксеологічну, прогностичну, гуманітарну, комунікативну, світоглядну, мовотворчу, культуротворчу, націєтворчу.

Про важливість оцінної функції стверджують О. Фінкель, В. Коптілов та І.Литвин, говорячи про «якість перекладу, що нею має опікуватися вимоглива критика», надаючи «обґрунтовану оцінку нових перекладів», у межах суто перекладознавчих понять еквівалентності й адекватності. Практична функція оцінювання художнього перекладу

межує з теоретичною й методологічною. О. Подвойська наголошує, що критика перекладу не тільки надає, але й «встановлює та оновлює критерії оцінки перекладів. На думку В. Коптілова, критика художнього перекладу спирається на розроблені теорією принципи та критерії оцінки.

Основними завданнями критики художнього перекладу є встановлення вимог до якості перекладу, сприяння активізації національного перекладу та його синхронізація зі світовими літературними та культурними процесами, стимулювання розвитку національної мови та культури.

Історично, критика перекладу стояла біля витоків теорії перекладу, однак розквіт останньої затьмарив і відсторонив увагу від цієї важливої галузі теоретично-аналітичних досліджень перекладу. Початок перекладацької критики прийнято пов'язувати з роботами св. Ієроніма (IV-V ст.), який присвятив своє життя перекладу Священного писання й осмисленню проблем перекладу сакральних текстів [41, с.126]. Йому належить критика перекладу «Начал» Орігена, виконаної Руфіном («Апологія проти Руфіна»), порівняльний аналіз перекладів Святого Письма тощо.

Першими формами рецензій і критики літературних перекладів були передмови й анотації самих перекладачів, їх компліментарні статті про роботи інших перекладачів, а також оцінки, що містяться в коментарях до художнього твору.

Як відомо, саме перекладач є першим критиком перекладного автора. У перекладача є чимало даних для критичної діяльності і є деяка перевага в порівнянні з професійними критиками, серед яких поширені два способи рецензування перекладів: перший – коли «критик звіряє текст з оригіналом, ретельно виписує словникові, синтаксичні відступи, всі види перекладацької компенсації, оголошує їх помилками і резюмує: переклад неточний»; другий – «критик заявляє, що в перекладі все добре, грубих помилок немає і він схожий на оригінал, проте схожість це зовнішня, не

переданий «дух» оригіналу». В обох випадках спростувати таку оцінку буває вкрай складно. Це відбувається тому, що рецензенти «не аналізували аспекти самого оригіналу, якими він звернений до перекладача».

Дійсно, помилкова ідентифікація і крайній суб'єктивізм при рецензуванні літературних перекладів характерні як для критиків, котрі намагаються відстояти лінгвістичний принцип оцінки, так і для тих, хто практикує еклектичні підходи, засновані на ретельному аналізі та описі.

Деякі критики заявляють про бажаність суб'єктивних оцінок і ставлять під сумнів саму можливість «чистого опису». Виходячи з традиційних концепцій якості, вони насправді оцінюють методи й цілі перекладача.

Більшість рецензентів сподівається на те, що їм будуть доступні як оригінальні тексти, так і переклади, причому хоча б один з перекладів виявиться компетентним. Наприклад, модель відомого словацького перекладача П. Віліковського заснована на розумінні критики перекладів як «інструменту для опису спостережуваних фактів контакту між літературами». та розглядає три основні види відносин між оригінальним і перекладеним текстами: «літературним контекстом» перекладу, відносинами між «оригіналом і метатекстом» і між «двома літературними контекстами».

Подальший розвиток перекладацька критика отримала в Німеччині XVIII ст. Наслідуючи ідеї Шиллера й Канта, німецькі романтики обґрунтовували зв'язок перекладу з оригіналом як особливого роду динамічного відношення, в основі якого лежить «безкінечність сенсу» тексту (Новаліс, Ф. Шлегель) [41, с.127]. Для критики перекладу цього періоду характерно визнання герменевтичного підходу до інтерпретації оригіналу. У центр уваги критиків перекладу було поставлено розуміння. Критики ставили собі за мету формулювання філософських концепцій про переклад, культурні взаємозв'язки між вихідним текстом і перекладом, достоїнства перекладу,

роль перекладу для розвитку національних культур (Гете, Шлегель, Гердер, Гумбольдт, Гельдерлін, Новалис, Шлегель, Шлейермахер та інші).

Особливе місце в історії перекладу займають «критичні переклади», в яких перекладачі пропонують власні варіанти перекладу. Прикладом «критичного перекладу» може служити коментар до перекладу Ф. Шатобріана «Втраченого раю» Мільтона. У коментарі Шатобріан виявляє особливості тексту оригіналу, виконує аналіз помилок і неточностей попередніх перекладів Мільтона французькою, а також дає обґрунтування власної концепції перекладу й детальний опис технологій перекладу.

Коментарі до перекладів, призначені для обговорення труднощів і неточностей в перекладі, нерідко ставали об'єктом суперечок. Вони виявляли розбіжності критиків перекладу в розумінні того, що слід вважати «гарним перекладом». Так, у російській критиці перекладу XVIII ст. практика «граматичних» перекладів поезії викликала негативне ставлення письменників і перекладачів. О. С. Пушкін засуджував буквальний переклад, що відтворює мовний лад оригіналу у французькому перекладі «Втраченого раю» Шатобріана. Особливе обурення в О. С. Пушкіна викликала практика перекладу віршів прозою [41, с.128].

Традиція української перекладацької критики художньої літератури сходить до XVIII століття, до творчості І. Франка. На жаль, у ті часи перекладацька критика повсюдно підмінялася літературною критикою, тобто критики оцінювали стиль тексту перекладу, у багатьох випадках не звертаючись до тексту оригіналу для порівняння.

У XIX столітті перекладачі-літератори продовжують створювати власні твори на основі іншомовних оригіналів, прагнучи «пристосувати» їх під українську дійсність. Критики оцінювали тексти з точки зору стилю тексту перекладу, поняття адекватності перекладу оригіналу не згадувалося.

Розквіт критики перекладу припадає на другу половину XX століття, що було пов'язано з виділенням теорії перекладу як самостійної дисципліни, покликаної осмислити закономірності перекладацької діяльності. Критика перекладу послужила основою для формулювання цілої низки різноманітних наукових концепцій загальної

теорії перекладу.

Сучасна критика перекладу отримує подальший розвиток у діяльності перекладачів, які критично осмислюють корпус перекладних текстів як культурну спадщину минулого.

Цінний внесок у наукову критику перекладу в XX столітті внесли праці вітчизняних вчених і письменників, які обґрунтували критерії оцінки художнього перекладу (О. В. Федоров, М. М. Любимов, Р. А. Будагов). Їхні критичні судження щодо проблеми якості художнього перекладу публікувалися в спеціалізованих збірниках «Майстерність перекладу» й «Зошити перекладача» [25, с.119]. Поєднання даних наукових досліджень і перекладацької практики та їх критичне обговорення дозволили значно розширити критерії оцінки перекладу.

На думку сучасних перекладознавців, спрямованість на вишукування фактичних неточностей у перекладі є мало перспективним для розвитку критики перекладу як розділу перекладознавства. Заперечення з боку сучасних перекладознавців зустрічає й думка про те, що перекладач має передавати всі сторони оригіналу (М. Амман, В. Вілс, В. Коллер, К. Райс) [25, с.120].

На думку вчених, сучасна критика перекладу вирізняється заниженою громадською оцінкою праці перекладача підвищеною увагою до художнього перекладу, недостатньою аргументованістю суджень і відмовою враховувати комунікативну функцію оригіналу [22, с.153]. Справді наукова критика перекладу, на думку К. Райс, повинна бути індуктивною, а не дедуктивною, тобто виходити з конкретних фактів перекладацької діяльності.

У XX столітті критика перекладу продовжує розвиватися в роботах поетів і письменників-перекладачів А. Блока, М. Горького, М. Цвітаєвої, А. Заболоцького, Б. Пастернака та інших [41, с.128]. Критика перекладу при цьому не виділилася в окремий напрям, а перебуває на стику літературознавства й теорії перекладу. Чітких об'єктивних критеріїв критики перекладу ще не було розроблено, оскільки літературознавство часто займалося оцінкою перекладів як літературних творів.

Теоретиками перекладу невпинно велися пошуки об'єктивних критеріїв критики художнього перекладу. У нарисі «Стилістичний експеримент в двомовному плані» А. В. Федоров наводить алгоритм вибору найбільш вдалого перекладу певної фрази на основі підбору безлічі варіантів і їх зіставлення. Автор порівнює фрази, що містять перекладацькі труднощі, аналізуючи текст оригіналу і переклади на морфологічному, лексичному і синтаксичному рівнях. Основним обмеженням в процесі підбору синонімічних варіантів перекладу має бути, на думку А. Федорова, «збереження плану змісту при можливості зміни плану вираження».

Критерії для аналізу художнього перекладу наводить Ю. П. Солодуб у посібнику «Теорія й практика художнього перекладу» [65]. На його думку, найважливішим критерієм оцінки якості художнього перекладу є «адекватність естетичного впливу оригінального тексту й тексту його перекладу».

У роботі «Трансформація і деформація як категорія перекладацької критики» О. І. Костикова пропонує оцінювати якість художнього перекладу з точки зору доречності застосування перекладачем тих чи інших перекладацьких перетворень [22, с.153]. Автор пропонує починати аналіз тексту перекладу з визначення задуму перекладача, а потім аналізувати виявлені в тексті перекладу трансформації з точки зору їх доцільності.

В. Коптілов є представником науково-естетичної критики перекладу. Він акцентує, що проблеми аналізу перекладу залишаються актуальними для критиків з огляду на те, що наука про переклад не приділяла належної уваги виробленню методики перекладознавчого аналізу [30, с.125]. В. Коптілов критикує плюралізм «методологічних формул» перекладу, поєднуючи підходи науковості та естетичності. В. Коптілов неодмінно послуговувався положеннями теорії та історії українського перекладу, у світлі яких і аналізував та оцінював переклади, проте не належав до методологічних пуристів, не був прихильником якоїсь однієї стратегії у критиці перекладу. Генеалогічно-методологічною «точкою опори» становлення критики В. Коптілова є радянська перекладознавча парадигма та «українська перекладознавча школа Зерова-

Рильського».

Підтримуючи об'єднання лінгвістичного та літературознавчого підходів, В. Коптілов презентує власну структуру критики перекладу як окремої перекладознавчої дисципліни. За його концепцією, вона складається із трьох рівноправних частин [30, с.126]:

1) власне перекладацька критика, яка займається аналізом конкретних перекладів у зіставленні з оригіналом та їхньою оцінкою;

2) літературознавча критика перекладу, яка оцінює добір творів для перекладу в різних площинах та досліджує співвідношення творчих індивідуальностей автора і перекладача;

3) лінгвістична критика перекладу, яка оцінює тексти з погляду культури мови та її відповідності літературним нормам.

Розглянемо моделі критики перекладу видатних зарубіжних критиків. Модель перекладацької критики К. Райс заснована на типології текстів [86]. В основі цієї моделі лежить поділ текстів за їх домінуючою функцією:

- а) тексти, орієнтовані на зміст (науково-технічні тексти, новини);
- б) тексти, орієнтовані на форму (вірші, літературні твори);
- с) конативні тексти (тексти реклами й тексти спонукального характеру).

На основі цієї класифікації К. Райс розрізняє три основних комунікативні функції текстів: зображення, вираз, спонукування. Грунтуючись на цих функціях, К. Райс виділяє категорії перекладацької критики:

1) Перша категорія має на увазі збереження інформації при перекладі інформаційних текстів, тотожність форми і збереження естетичного впливу.

2) Друга категорія оцінює мовні аспекти тексту оригіналу (семантичні, лексичні, граматичні та стилістичні) і їх еквівалентність в тексті перекладу.

3) Третя категорія охоплює прагматичний аспект тексту і розглядає його екстралінгвістичні детермінанти (авторство, відповідність ситуації) [86].

Стосовно до перекладу художніх текстів теорія К. Райс має ряд недоліків, оскільки

художні тексти не орієнтовані лише на форму або тільки на зміст, часто форма і зміст в таких текстах нерозривно пов'язані.

Прагматико-лінгвістична модель Ю. Хаузе ґрунтується на прагматико-лінгвістичному аналізі тексту оригіналу. Ю. Хаузе поділяє текст на три складових, важливих для критики перекладу:

- 1) реєстр (register), мовну підсистему, яка визначається параметрами ситуації спілкування. У свою чергу реєстр поділяється на поле, стиль та спосіб спілкування.
- 2) тип тексту (genre);
- 3) індивідуальна функція тексту [47, с.24]. Хаузе розрізняє функції тексту, що викликають у читача змістовно орієнтовані і міжособистісні реакції.

Переклад оцінюється з позиції еквівалентності вихідного тексту і тексту перекладу. При цьому розрізняються прихований і явний переклади. Перший не розцінюється читачем як переклад і носить в культурі мови перекладу статус оригіналу. Прихований переклад часто вимагає культурних фільтрів. На відміну від нього, явний переклад сприймається як переклад, і через це функція вихідного тексту може не зберегтися в тексті перекладу.

Функціональна модель М. Амман повністю орієнтована на текст перекладу. Вона базується на теорії Скопос і теорії перекладацьких дій. М. Амман розробила фази аналізу в рамках перекладацької критики:

- 1) визначення функції переказного тексту;
- 2) визначення внутрішньої когезії в тексті перекладу;
- 3) визначення функції тексту оригіналу;
- 4) визначення інтертекстуальних зв'язків між текстом оригіналу й перекладом [46, с.75].

М. Амман використовує поняття зразкового читача, «який приходить до певного розуміння тексту за допомогою будь-якої читацької стратегії» [46, с.76]. Розглядаючи фактори розуміння тексту, вона спирається на теорію сцен і фреймів. Під фреймом вона розуміє мовні рамки, які викликають у свідомості носія мови більш-менш складне

уявлення, засноване на сприйнятті, тобто сцену. Таким чином, функціональна критика перекладу задає питання, які сцени викликає автор тексту в свідомості читача за допомогою використовуваних фреймів.

Полісистемна модель Раймонда Ван ден Брука виходить з компаративного аналізу оригінального і перекладного текстів і має ступені:

1) Перший ступінь. Гіпотетична реконструкція внутрішньотекстуальних відносин і функцій вихідного тексту. На цьому етапі виділяються елементи з текстовими функціями, або текстами. Відбувається порівняння тексту вихідного тексту з елементами тексту перекладу. Йде опис відмінностей тексту оригіналу і тексту перекладу.

2) Другий ступінь. До аналізу долучається оцінка результатів. При цьому слід особливо враховувати перекладацькі норми, методи й стратегії.

3) Третій ступінь. Оцінка перекладу на основі результатів перекладацької критики на перших двох ступенях [58, с.78].

На думку Р. Ван ден Брука, дана модель в першу чергу призначена для критики перекладу сучасної перекладної художньої літератури.

Таким чином, у даний час немає єдиної методики рецензування перекладених художніх текстів. Можна зробити висновок про відсутність єдиних вимог до перекладу, трудність у визначенні прагматичного ефекту перекладу, різне розуміння задач перекладача; конфлікт між мовною формою і змістом; необхідність обліку суто практичних реалій тощо.

2.2 Основні методи та етапи аналізу досягнення еквівалентності й адекватності

Необхідність ґрунтовного та системного пояснення понять адекватності та еквівалентності з точки зору якості перекладу художнього тексту зумовила вибір методик дослідження понять адекватності та еквівалентності з точки зору якості перекладу художнього тексту. Для їх реалізації необхідні такі дослідницькі підходи:

метод кількісних обчислень – для обчислення частоти збереження вихідної семантики лексичних одиниць оригіналу; класифікація та типологічний аналіз – розглянути різні підходи до понять адекватності та еквівалентності; описовий метод – розглянути різні підходи до понять адекватності та еквівалентності [85].

Важливим методом дослідження в лінгвістиці перекладу служить порівняльний аналіз перекладу, тобто аналіз форми та змісту тексту перекладу в зіставленні з формою й змістом оригіналу [36]. Ці тексти являють собою об'єктивні факти, доступні спостереженню й аналізу. У процесі перекладу встановлюються певні відносини між двома текстами на різних мовах (текстом оригіналу і текстом перекладу). Зіставляючи такі тексти, можна розкрити внутрішній механізм перекладу, виявити еквівалентні одиниці, а також виявити зміни форми і змісту, що відбуваються при заміні одиниці оригіналу еквівалентною їй одиницею тексту перекладу.

Переклад треба порівнювати з оригіналом як дві цілісності, а не за їх окремими компонентами (фонетика, лексика, граматика, епізоди тощо). Критик перекладу повинен встановити, чи зберіг перекладач ідейно-художню концепцію оригіналу, а не лише її окремі ознаки, а якщо критик і буде займатися ними, то лише як конкретним втіленням названої концепції.

Головна користь від порівняння перекладу та оригіналу полягає у вирішенні питання про принципову можливість або неможливість збереження ідейно-художньої концепції оригіналу. Друга користь є чисто літературознавчою: суму всіх перекладацьких інтерпретацій оригіналу можна розглядати як наслідок його художньо-образної багатозначності й тим самим уточнювати літературознавче тлумачення першотвору.

Проте множинність перекладів є явищем неоднозначним. Тут треба розмежовувати «перекладачів-фахівців» і «перекладачів-поетів». У фахівців причини множинності перекладу полягають у неможливості зберегти в перекладі ідейно-художню концепцію оригіналу. Причина множинності перекладів у поетів уже зовсім інша й пов'язана з виявленням власної індивідуальної мовної творчості.

Загалом, порівняння й аналіз текстів оригіналу й варіантів перекладу є одним з невід'ємних та основних етапів під час дослідження способів функціонування різних елементів мови в різних мовних культурах.

Один з основних прийомів методу зіставлення оригіналу й перекладу був застосований А. М. Фінкелем [36]. Вчений запропонував зворотній переклад, під час якого текст перекладу має бути переданий мовою оригіналу. При цьому задля мінімізації різних відхилень пропонується виконувати дослівний і буквальний переклад.

Метою зворотного перекладу є досягнення максимальної еквівалентності текстів на лексичному, синтаксичному і граматичному рівнях задля аналізу ефективності перекладу оригіналу.

Іншим прийомом є порівняння двох або кількох перекладів одного і того ж оригіналу. Порівняльний аналіз перекладів дає можливість з'ясувати, як долаються типові труднощі перекладу, пов'язані зі специфікою кожної з мов, а також які елементи оригіналу не були передані в перекладі.

Порівняльне вивчення перекладів дає можливість отримувати інформацію про корелятивність окремих елементів оригіналу та перекладу, обумовлену як відносинами між мовами, які беруть участь у перекладі, так і позалінгвістичними чинниками, що впливають на хід процесу перекладу.

Додатковим методом отримання такої інформації може служити опитування інформантів, в якості яких використовуються особи, які володіють мовами оригіналу й перекладу, а також досвідом перекладацької діяльності. В процесі опитування інформанта пропонуються для перекладу відрізки оригіналу, що містять лексичні одиниці або синтаксичні структури, що представляють певні перекладацькі труднощі.

Аналіз досягнення еквівалентності й адекватності в художньому тексті має здійснюватися в кілька етапів. Перший крок передбачає формування теоретичних основ наукового дослідження, а також інвентаризацію та відбір термінологічних одиниць англійською та українською мовами. Теоретична основа дослідження базується на використанні загальнонаукових процедур, таких як описовий метод, метод кількісних

розрахунків, метод класифікації та типологічного аналізу та індуктивний метод.

Ідеї адекватності та еквівалентності відокремлюються та групуються на другому етапі на основі загальних і відмінних якостей.

Відношення еквівалентності відповідності між усіма частинами оригінального та перекладеного текстів, а також види відносин для розуміння адекватності та еквівалентності є третім кроком аналізу контексту.

Вивчення різних форм співвідношень адекватності та еквівалентності виявляє чотири чітко виражені типи відносин, що виділяються як у жанрово-стилістичній, так і в психолінгвістичній класифікаціях.

2.3 Особливості дослідження еквівалентності й адекватності перекладів текстів художнього дискурсу

Через специфічні особливості художніх творів, що пов'язані з естетичною природою та прагматичним наповненням, аналіз художніх перекладів вимагає особливого підходу. Зокрема, дослідники пропонують специфічні методи та прийоми оцінки досягнення еквівалентності й адекватності перекладів художніх творів.

Мошкович В. В. використовує цілий ряд методів оцінки адекватності й еквівалентності художнього перекладу [27, с.141]. Так, за допомогою компаративного методу були порівняні лексеми текстів оригіналу і перекладу щодо адекватності й еквівалентності передачі плану змісту та плану вираження. За допомогою компонентного аналізу було розглянуто семантичне наповнення мовних одиниць оригіналу та перекладу. Аналіз семантико-графічної структури тексту був використаний у порівнянні оригіналу й перекладу на рівні семантико-синтаксичного простору.

Прийом перекладацьких трансформацій був залучений дослідницею для співставлення речень оригіналу й перекладу, виявлення обумовленості трансформацій та створення власних варіантів перекладу. Насамкінець, був використаний прийом кількісного аналізу для виявлення відсоткового співвідношення адекватно й еквівалентно перекладених речень та речень із порушеннями еквівалентності й

адекватності.

Романова Л. Г. аналізує еквівалентність та адекватність у художньому дискурсі на двох планах: з точки зору змістової організації тексту (його цільності) та на інтерпретаційному рівні [93].

Для аналізу змістової організації Романова Л. Г. дослідила особливості семантико-стилістичної репрезентації окремих субцільностей лексико-семантичних полів, що репрезентують портретні характеристики героїв в оригінальних текстах та варіантах перекладу [93]. Результати аналізу дослідниця подає у формі ряду графосемантичних моделей. Адекватність перекладу була оцінена на рівні репрезентації окремих лексико-семантичних полів, важливих для розуміння оригіналу за допомогою методу контент-аналізу.

Еквівалентність перекладу на рівні змістової організації тексту була оцінена мірою адекватності семантико-стилістичної репрезентації субцільностей оригіналу в перекладі. Оцінка адекватності та еквівалентності з точки зору інтерпретації тексту проведена за допомогою синтезу й подальшого компаративного аналізу тематичних просторів та варіантів перекладу.

Для реконструкції тематичних просторів дослідниця застосувала експериментальний метод семантичного картування. Укладання семантичних карт дозволило детально проаналізувати семантичний зв'язок кожної лексичної одиниці оригіналу та відповідної одиниці перекладу й оцінити еквівалентність репрезентації тематичних просторів розглянутих текстів.

Насамкінець, Романова Л. Г. оцінила адекватність та еквівалентність перекладів на рівні ритміко-семантичної організації тексту [93]. Для цього була реконструйована структура ритміко-графічного простору текстів оригіналу та перекладу. Еквівалентність

перекладу на даному рівні була оцінена мірою адекватності репрезентації ритму та розмірів тексту оригіналу в перекладі.

Досліджуючи комунікативно-прагматичні аспекти художнього перекладу, Л. С. Макарова вдається до комплексної методики описово-аналітичного, семантико-стилістичного та літературознавчого аналізу текстів оригіналу й перекладу [26, с.19].

Для оцінки прагматичної еквівалентності дослідниця також залучила прийоми перекладацького перефразування, субституції та трансформації, що дозволили визначити набір варіантів перекладу й аргументувати вибір на користь того чи іншого варіанту. Приклади перекладів розглядалися в порівнянні з оригіналом та з урахуванням його образно-естетичної специфіки, обумовленої задумом автора, а також з лінгвокультурологічних позицій. Компаративний транслятологічний аналіз текстів оригіналу й перекладу здійснювався на рівні парних сегментів ключових текстом за Турі.

І. Г. Мальцева розробила власну методику встановлення адекватності художнього перекладу. Суть запропонованої методики полягає в наступному: переклад є адекватним, якщо збережена якісно-кількісна характеристика художніх концептів оригіналу в тексті перекладу [86].

Ця методика передбачає певну послідовність кроків:

Крок 1. Виявлення ознак художніх концептів оригінального тексту. Процес виділення ознак проходить у три етапи та передбачає використання когнітивно-дискурсивного та літературознавчого методів, а також методу інтерпретації тексту. Ця методика передбачає такі етапи:

- I. Загальний літературознавчий аналіз та критичний аналіз досліджень творчості автора.
- II. Структурно-семантичний аналіз поетичного мікроконтексту

концептоутворювальних метафор.

III. Структурно-семантичний аналіз поетичного макроконтексту концептоутворювальних метафор.

Крок 2. Виявлення ознак художніх концептів перекладу.

Крок 3. Зіставлення якісно-кількісної характеристики набору ознак художніх концептів оригіналу та перекладу [36]. При зіставленні та оцінці якості перекладу необхідно враховувати такі принципи:

1. Якщо всі твори автора є єдиним, нерозривним текстом, наскрізні ядерні ознаки релевантні для його творчості. У перекладі одного твору неможливо зберегти всі наскрізні ядерні ознаки оригінального концепту.

2. Оцінюючи адекватність перекладу художнього тексту, необхідно абстрагуватися від наскрізних ядерних ознак й орієнтуватися на спорадичні ядерні ознаки, які найяскравіше виявляються у конкретному тексті.

3. Найбільше значення для оцінки якості перекладу конкретного тексту мають спорадичні периферійні ознаки, які безпосередньо пов'язані з додатковою естетичною інформацією, укладеною в контексті.

Таким чином, адекватними можна вважати ті переклади, в яких зберігається надінформативність оригіналу, що є набором ядерних і периферійних ознак художнього концепту, необхідних для передачі об'єктивної та суб'єктивної інформації оригіналу в перекладі.

У нашому дослідженні еквівалентності та адекватності перекладу серії книг про Гаррі Поттера українською мовою будемо послуговуватися методологією дослідження, використаною Мошкович В. В. [39], що дозволить найбільш цілісно проаналізувати ці категорії, не покладаючись на такі вузькоспецифічні прийоми, як порівняння лексико-

семантичних полів оригіналу та перекладів, концептологічний аналіз, використання когнітивно-дискурсивного та літературознавчого методів тощо.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ Й АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОТТЕРІАНИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1 Стилiстичнi особливостi серii книг про Гаррі Поттера та їх передача в українському перекладі

Як відомо, тропи та стилістичні фігури посідають у художніх творах жанру фентезі чільне місце, позаяк виконують ідентифікаційну, характерологічну, емотивну, експресивну та оцінну функції. Таке навантаження на тропеїчне слововживання в межах художніх текстів, а зокрема, і жанру фентезі, створює умови для появи великої кількості стилістично маркованих елементів.

Саме тому у даному підрозділі буде проаналізована специфіка вживання засобів стилістичної семантики та синтактики в гепталогії Дж. Ролінг, а також особливості передачі цих засобів в українському перекладі Поттеріани.

Широко представлені у Поттеріані епітети, що передають інформацію предметно-візуального та внутрішньо-психологічного плану:

*Peeves seemed to be bouncing along the corridor in **boisterous good spirits**, laughing his head off.* [71, с.130] – Півз мав **чудовий настрій**: він стрибавав по коридору і аж заходився з реготу. [62, с.161]

*Harry, Ron, and Hermione joined it, right behind a pair of men who were having a **heated argument**.* [64, с.211] – Гаррі, Рон і Герміона примостилися за двома чоловіками, що **палко сперечалися**. [73, с.224]

У першому прикладі перекладач застосував прийом вилучення (*boisterous*), що було цілком виправдано, адже основний зміст повідомлення (констатація гарного настрою героя) було передано. У другому прикладі епітет зазнав граматичної трансформації (словосполучення із прикметника й іменника перетворилося на «дієслово

+ прислівник», хоча семантика лексичних елементів залишилася незмінною в перекладі у порівнянні з оригіналом).

Порівняння як правило являють собою порівняльний зворот, введений у речення за допомогою часток *as* або *like*. Порівняння слугують поглибленню предметно-образного наповнення висловлювання. В Поттеріані можна зустріти такі приклади:

*The books and quills kept losing heart halfway across the room and **dropping like stones** to the floor.* [69, с.67] – Книжки й пера зупинялися на півдорозі й **каменем падали** на підлогу. [66, с.79].

*“We’ve been **working like house-elves** here!”* [71, с.109] – *Та ми тут **вколювали, як ельфи-домовики!*** [62, с.118]

У першому прикладі В. Морозов скористався прийомом граматичної трансформації, перетворивши порівняльний зворот на словосполучення «дієслово + прислівник», при цьому лексичне значення абсолютно ідентичне оригіналу. У другому прикладі перекладач застосував калькування (відтворення перекладуваної одиниці за допомогою передачі кожного з її формальних елементів, пор.: *house-elves* – *ельфи-домовики*).

Досить частим є застосування таких прийомів стилістичної семантики, як метафора та метонімія. Перший з цих тропів заснований на основі ототожнення характеристик денотата із певним образом. Метафора використовується Дж. Ролінг з метою увиразнення образності висловлювання, наприклад:

*For years, Aunt Petunia and Uncle Vernon had hoped that if they kept Harry as downtrodden as possible, they would be able **to squash the magic out of him.*** [74, с.120] – *Тітка Петунія і дядько Вернон уже багато років керувалися принципом: що гірше вони ставитимуться до Гаррі, то скоріше **виб’ють йому з голови усі ті чари.*** [67, с.139].

У даному прикладі процес відвернення Гаррі від магії осмислюється через фізичний образ розчавлювання якогось фізичного об’єкта. Задля передачі образності В. Морозов застосовує фразеологічний еквівалент «вибити із голови», що лише частково передає стилістичне наповнення оригіналу.

*“Yes,” said Harry. Hermione and Ron, not being on speaking terms with the Minister of Magic, **hovered awkwardly in the background.** [73, с.144] – Так, - озвався Гаррі. Герміона з Роном, які ніколи ще не розмовляли з міністром магії, **незграбно переступали з ноги на ногу.** [64, с.157]*

У цьому прикладі В. Морозов застосував контекстуальний переклад, зважаючи на обставини описуваної комунікативної ситуації. Подібну трансформацію неможливо пояснити нічим іншим, окрім контексту, адже лексема *hover* майже ніколи не перекладається як «переминатися з ноги на ногу». Проте була досягнута еквівалентність змісту повідомлення.

Метонімія – це різновид метафори, в якому частина якогось об’єкту осмислюється через ціле або навпаки. Наведемо наступні приклади метонімії з Поттеріани:

***His eyes were darting** all over the cabin as though looking for some shred of hope or comfort. [70, с.35] – Він безтямно блукав поглядом по хатині, мовби шукаючи хоч якийсь промінчик надії. [65, с.42].*

Лексико-граматична заміна, використана в цьому реченні В. Морозовим, сприяла втраті деякої частини образності: був змінений суб’єкт дії з його частини (очі Рона) на ціле (Рон як виконавець дії). Проте дана втрата образності не є суттєвою, адже зміст повідомлення було передано точно.

*Maybe if he’d seen the dragons for the first time on Tuesday, he would have passed out cold **in front of the whole school...** [71, с.13] – Можливо, якби він у вівторок побачив драконів уперше, то зомлів би **на очах у цілої школи...** [62, с.16]*

У цьому прикладі перекладачеві вдалося повністю передати образність, закладену в метонімії, а також дещо її поглибити, використовуючи прийом заміни (прийменник «перед» було замінено на «на очах»).

Оксюморон є малопродуктивним тропом в тексті Поттеріани.

*Dobby beamed very brightly, and **happy tears** welled in his eyes again. [71, с.107] – Добі променисто всміхнувся, і **сльози щастя** знову бризнули з його очей. [62, с.116]*

Цей оксюморон є одночасно епітетом, адже формально виражений сполученням іменника з прикметником. Натомість, у перекладі В. Морозов використовує граматичну трансформацію, використовуючи сполучення іменника з іменником. Не зважаючи на це, слово «щастя» виконує ідентичну оригіналові синтаксичну роль (означення), тож вважаємо цей переклад еквівалентним та адекватним.

Гіпербола заснована на образності перебільшення. У тексті Поттеріани зустрічаємо такі приклади:

When they let me out, it was like bein' born again, ev'rythin' I came floodin' back, it was the bes' feelin' in the world. [73, с.46] – *Коли мене випустили, я ніби знову си народив, ніби в потічку скупався, мені ще ніколи не було так файно.* [64, с.51]

При перекладі цього речення перекладач мав передати особливості мовлення героя, адже вони виконують функцію характеротворення в тексті оригіналу. Оскільки, послуговуючись стратегією доместикації, В.Морозов вирішив стилізувати мовлення героя під гуцільську говірку, можемо спостерігати діалектизм «файно». Вважаємо дану трансформацію досить слушною, адже в перекладі дійсно складно передати орфоепічні особливості мовлення персонажа (*bes' feelin'*), отож, можна вважати, що гіперболу було передано адекватно.

"I could eat a hippogriff." [75, с.311] – *Я з'їв би й гіпогрифа.* [61, с.325]

У даному випадку Дж. Ролінг послуговується прийомом трансформації фразеологізму. Замість узуального виразу «I could it a cow» авторка вживає слово «hippogriff», аби привернути увагу читача до особливостей фантистичного світу семикнижжя. Переклад є дослівним та точно відтворює всі особливості оригіналу.

Натомість, у деяких випадках перекладач самотійно вводить в текст гіперболу тоді, коли вона була відсутня в оригіналі, наприклад:

She was in floods after that Daily Prophet article about him. [69, с.369] – *Вона тріпотіла не збожеволіла після цієї статті про нього у «Щоденному віщуні».* [66, с.378].

Така семантико-граматична заміна призвела до часткового спотворення змісту: в оригіналі героїня проливала сльози, а в перекладі вона ледь не збожеволіла. Можемо

сказати, що в контексті комунікативної ситуації переклад основного змісту оригіналу втрачає деякі деталі.

Літота є протилежним тропом до гіперболи за характером образності. У творах семикнижжя спостерігаємо такі приклади:

Just give me two seconds in the library – just to make sure! [70, с.45] – *Я на дві секунди збігаю в бібліотеку – щоб переконатися!* [65, с.49].

"For your information, he hasn't asked me one single thing about Harry, not one - "Ron changed tack at the speed of light. [74, с.23] – *До твого відома, він жодного разу нічогоісінько не питає у мене про Гаррі...Рон зі швидкістю світла змінив тактику.* [67, с.25].

Nobody but Moody was moving a muscle. [73, с.244] – *Ніхто, крім Муді, не ворухився.* [64, с.252]

У перших двох прикладах перекладач послуговується калькуванням для передачі літоти, передаючи всі формальні та лексичні елементи оригіналу. В останньому реченні було використано вилучення, адже фраза «ніхто не поворухнув ані м'язом» в українській мові звучала б не настільки виразно, як в оригіналі. Під час перекладу художнього тексту варто завжди звертати увагу на традиційну образність, що застосовується в межах певної лінгвокультури, що і було дотримано в цьому перекладі. Окрім того, в даному прикладі в оригіналі є метонімія, адже називається частина тіла (м'яз) замість цілого (всього тіла).

Паралелізм є засобом синтаксичної стилістики, в якому з'єднуються схожі за своєю синтаксичною побудовою конструкції. Окрім того, спостерігається «паралельність» або схожість змісту висловлювання цих частин, наприклад:

You won't let them kill me, Ron, will you... you're on my side, aren't you? [71, с.329] – *Ти ж не дозволиш їм мене вбити... Ти ж на моєму боці, правда?* [62, с.348]

Як бачимо, у перекладі паралелізм було підкреслено за допомогою анафори. Також, у даному прикладі використовується риторичне запитання, що передано таким же стилістичним засобом українською мовою.

Тавтологія полягає у спеціальному повторенні певних елементів у межах однієї синтаксичної конструкції. Як правило, тавтологія сприяє постановці логічного наголосу в межах фрази та покращує ритмічні властивості висловлювання. Прикладом в Поттеріані слугує:

If the worst came to the worst, they were going to drop a bag of Dungbombs. [73, с.21] – *У крайньому випадку вони збиралися жбурнути туди торбинку з какобомбами.* [64, с.32]

Тут В. Морозов використовує фразеологічний еквівалент, який є досить традиційним варіантом перекладу виразу «*If the worst came to the worst*». Вважаємо даний варіант перекладу цілком еквівалентним та адекватним.

Обрив полягає у незавершеності синтаксичної одиниці. Пунктуаційно, обрив позначається трикрапкою, наприклад:

A small amount of talent on the Quidditch field made him think he was a cut above the rest of us too. Strutting around the place with his friends and admirers... [75, с.326] – *Мав якісь там успіхи у квідичі, а тоді вирішив, що він недосяжний. Швендяв, задерши носа, зі своїми друзями й шанувальниками...* [61, с.354]

And Bagman's commentary made everything much, much worse... [69, с.178] – *А Бегменові коментарі створювали ще гірше, набагато гірше враження...* [66, с.190]

Як бачимо, В. Морозов відтворює основні синтаксичні та пунктуаційні особливості оригіналу задля відтворення еквівалентного оригіналові прагматичного впливу на реципієнта.

Еліпсис – це стилістична фігура, яка ґрунтується на вилученні певних членів речення, що викликає ефект недосказаності. На письмі еліпсис часто позначається за допомогою тире. Також, синтаксично еліпсис може виражатися за допомогою односкладних або неповних речень, наприклад:

"Close shave. Potter," he muttered. [74, с.223] – *Ледве викрутилися, Поттере, - пробурмотів він.* [67, с.231].

У даному прикладі В. Морозов використовує фразеологічний еквівалент одиниці «close shave», що є досить слухним.

Риторичні окличні речення, а також риторичні питання використовуються в Поттеріані у межах діалогів героїв задля привернення уваги. Вони виконують емотивну функцію, наприклад:

"Merlins beard!" Moody whispered, staring at the map, his magical eye going haywire. [69, с.310] – *Мерлінова борода!* – прошепотів Муді, розглядаючи карту. Його магичне око бігало туди-сюди. [66, с.338].

I just hope he's in Gryffindor! Keep your fingers crossed, eh, Harry? [71, с.115] – *Хоч би він потрапив у Грифіндор! Гаррі, тримай за нього кулаки, добре?* [62, с.121]

"We don't want to break our winning streak, do we?" [75, с.146] – *Ми ж не хочемо, щоб перервалася смуга наших перемог?* [61, с.264]

В оригіналі риторичні питання та окличні речення супроводжуються підсилювальними конструкціями, а також використанням disjunctive questions (tag-questions). Цей тип питань, як правило, передається українською мовою з додаванням фрази «чи не так?» Проте В. Морозов застосовує радше підсилювальну частку ж, що цілком передає емоційний посил оригіналу.

Why don't you get stabbed in the back by someone you thought was a friend? [73, с.37] – *А чого б тобі не отримати від друга підступний удар у спину?* [64, с.42]

How on earth was he to know how his parents would feel if they were alive? [69, с.178] – *Як він може знати, що відчували б його батьки, якби були живі?* [66, с.194].

У першому прикладі риторичне питання носить також саркастичний характер, адже герой глузує з довірливості комуніканта. На жаль, В. Морозов послуговується вилученням (пор. «*someone you thought was a friend*», «друг»), що призвело до часткового викривлення змісту оригіналу.

У другому прикладі також було застосовано прийом вилучення (вираз *on earth* виступає тут у якості підсилювального елемента, проте, як правило, він не передається прямо українською мовою, адже не має прямого відповідника). Проте, ми вважаємо, що

перекладач міг би скористатися прийомом компенсації та збільшити емоційність висловлювання за допомогою інших лексичних засобів, що більш притаманні українській мові.

Алітерація – це засіб стилістичної фонетики, який полягає в повторенні певних приголосних. Можемо навести такі приклади з Поттеріани:

*Yeh don' know them **gargoyles** at the Committee fer the Disposal o' Dangerous Creatures!" choked Hagrid, wiping his eyes on his sleeve.* [69, с.156] – *Ти ж знаєш тих гаргуйлів з Комітету! – мало не задихнувся Гегрід, витираючи сльози рукавом.* [66, с.164].

*Harry felt himself being pushed **hither and thither** by people whose faces he could not see.* [71, с.19] – *Зусібіч Гаррі штовхали люди, чийх облич він не бачив.* [62, с.21]

У той час як перший приклад повністю передає фоностилестичний малюнок оригіналу, фонетичні особливості другого речення були повністю втрачені під час перекладу, проте це можна пояснити складністю віднайдення такого еквіваленту виразу *hither and thither*, який би точно передавав фонетичні особливості оригіналу в українській мові.

Насамкінець, подекуди зустрічаються випадки, коли перекладач власноруч вводить в текст перекладу алітерацію та інші фоностилестичні засоби (асонанс, ритмомелодійні засоби), наприклад:

*Only in the last hour had Harry really got the hang of the **Summoning Charm**.* [73, с.228] – *Лише тепер Гаррі нарешті оволодів замовляннями-викликаннями.* [64, с.249]

Можемо сказати, що приклад свідчить про високу художню цінність українського перекладу Поттеріани.

Фразеологізми посідають чільне місце серед лексичних засобів гепталогії Дж. Ролінг, наприклад:

*"Firstly," growled Uncle Vernon, "you'll **keep a civil tongue** in your head when you're talking to Marge."* [69, с.94] – *По-перше, - гаркнув дядько Вернон, - ти дуже ввічливо розмовлятимеш з Мардж.* [66, с.105]

*Malfoy was even more furious that Harry had somehow **wormed his way out of punishment**. [71, с.69] – А найбільше його обурило те, що Гаррі якимось чином **уникнув покарання**. [62, с.76]*

Проте, як ми бачимо, у цих прикладах фразеологічні одиниці було вилучено і замінено на стилістично нейтральні одиниці. Вважаємо такий переклад таким, що частково зберігає стилістичну адекватність, проте є цілком еквівалентним на різних рівнях змісту.

*Night had fallen before Madam Hooch awoke with a start, **told Harry and Ron off for not waking her, and insisted that they go back to the castle**. [71, с.119] – Було вже зовсім темно, коли мадам Гуч зненацька прокинулася, **дала хлопцям прочуханки**, що її не розбудили, і звеліла вертатися до замку. [62, с.131]*

*- all You-Know-'Oo's supporters was **tracked down**, wasn't they, Ern? Most of 'em knew **it was all over**, with You-Know-'Oo gone, and they came quiet. [73, с.323] - ...тоді всім його прибічникам **прикрутили хвости**, правда, Ерні? Вони тоді скумекали, що їхній казочці **кінець**, і припишкли. [64, с.346]*

У цих прикладах перекладач навпаки застосував прийом додавання та привніс нові фразеологізми у текст перекладу. Можемо засвідчити, що це підсилило прагматичну спрямованість тексту, проте додало деяких національних конотацій, притаманних власне українським фразеологізмам.

*I have a few things to say to you all, and as one of them is very serious, I think it best to get it out of the way before you become **befuddled** by our excellent feast... [74, с.120] – Маю вам децю сказати, причому одна тема дуже серйозна, тож краще, мабуть, почати з неї, перш ніж вам **заб'є памороки** наш бенкет... [67, с.139].*

*Mooney presents his compliments to Professor Snape, and begs him **to keep his abnormally large nose out of other people's business**. [69, с.96] – Містер Муні передає вітання професорові Снейпові і просить його **не пхати свого довжелезного носа до чужого проса**. [66, с.117]*

У цих прикладах переклад повністю передав прагматичне та стилістичне наповнення оригіналу за допомогою не лише застосування фразеологічних еквівалентів, проте й творчої трансформації фразеологізмів. Таким чином, можемо засвідчити високий рівень адекватності та еквівалентності.

Евфемізми використовуються авторкою для створення комічного ефекту та передачі емотивної настанови оригіналу:

Ron called Professor McGonagall a lot of names that greatly annoyed Hermione [69, с.99] – Рон **обзивав** професорку Макгонетел **останніми словами**, що страшенно **дратувало** Герміону. [66, с.117]

*“Now, Snape,” said Fudge, startled, “the young lady is **disturbed in her mind**, we must make allowances”* [74, с.203] – Та годі тобі, Снейпе, - аж здригнувся Фадж, - ця юна панянка **трохи збентежена**, треба взяти це до уваги... [67, с.189].

У цьому прикладі В. Морозов трохи пом'якшує конотативні властивості оригіналу, адже не називає героїню божевільною, а радше збентеженою. Така заміна призвела до часткової передачі змісту оригіналу.

Them Disposal devils, they're all in Lucius Malfoy's pocket! [71, с.237] – **Увесь Комітет** танцює під Мелфосву дудку! [62, с.254]

У даному реченні В. Морозов застосував прийом вилучення та стилістичної трансформації (нейстралізації). Така трансформація призвела до часткової втрати стилістичного та емотивного навантаження.

Цікавим прийомом створення неологізму в Джоан Ролінг є конверсія (утворення нової лексеми від іншої частини мови, наприклад:

*Long as they've got a couple o' hundred humans stuck there with 'em, so they can **leech** all the happiness **out** of 'em, they don' give a damn who's guilty an' who's not.”* [73, с.127] - Доки вони там мають кілька соток людей, щоб **висмоктувати** з них усю радість, їм **наплювати**, хто винний, а хто ні. [64, с.159]

Замість утворення семантичного неологізму або лексичної трансформації, перекладач використав абсолютний еквівалент цієї лексеми в українській мові. Цей переклад є еквівалентним, проте втратив деякі стилістичні властивості оригіналу.

Подекуди Дж. Ролінг дозволяє собі вживати колоквіалізми в діалогах Поттеріани. Такий вибір лексем, як правило, є характерологічним прийомом, наприклад:

Filch, I don't give a damn about that wretched poltergeist... [71, с.315] – **Філч, мені до лампочки, що там учворив якийсь там нещасний полтергейст** [62, с.340].

And she was an idiot. [70, с.46] – **І була дурна як валянок.** [65, с.59].

Обидва приклади колоквіалізмів були перекладені за допомогою фразеологічних еквівалентів та повністю передають зміст оригіналу.

Гумор є важливою складовою засобів створення комічного в Поттеріані. Наведемо кілька прикладів:

They had never seen eye to eye with Hagrid about what he called “interesting creatures” and other people called “terrifying monsters”. [69, с.200] – **Вони розходилися з Гегрідом у поглядах щодо “файних звірєток”, яких інші люди називали “жахливими потворами”.** [66, с.207]

“The fire’s lit, but the cauldron’s empty,” as Ivor Dillonsby put it to me, or, in Enid Smeek’s slightly earthier phrase, “She’s nutty as squirrel poo” [70, с.355] – **«Вогонь ще жевріє, а казан уже порожній», – сказав мені з цього приводу Айвор Ділонсбі, або, як децю прозаїчніше висловилося Еніда Смік: – «Вона дурна, як білчині какулі»** [65, с.355].

В. Морозов цілком слушно передає гумор оригіналу за допомогою лексико-граматичних трансформацій. Таким чином, можемо засвідчити високий рівень збереження еквівалентності та адекватності при передачі засобів створення комічного оригіналу.

Особливості функціонування онімістичних назв у Поттеріані:

1. Наявність характеристичних власних імен. Так, назва квідичної команди *Falmouth Falcons* асоціюється у свідомості носіїв із ідіоматичним сполученням «*foul mouth*». І дійсно, гра учасників команди є досить грубою та невитриманою.

2. Полівимірність семантичного рівня онімів. Так, ім'я відомого магізоолога, автора книги «Фантастичні звірі і де їх шукати» Ньюта Скамандера нагадує слова «*scam*» (*шахрайство*) та «*salamander*» (*саламандру*). Таким чином, внутрішня форма оніму вказує на зв'язок його носія із зоологією, але водночас ніби налаштовує читача на іронічне ставлення до персонажу.

3. Специфічність дериваційного моделювання. Найпродуктивнішим способом словоутворення онімів Джоан Ролінг є складання основ: *Cleansweep*, *Firebolt*, *Puddlemere*, *Grumbumble*;

4. Активне залучення компонентів слів багатьох мов. Так, ім'я директора Гогвартсу походить з латинської (*Albus* / *Албус* - «білий») та староанглійської мов (*Dumbledore* / *Дамблдор* - «джміль»);

5. Наявність алюзій та ремінісценцій. Так, наприклад, *Wizengamot* / *Чарверсуд* нагадує за формою *Witenagemot* – раду старійшин в англосаксів;

6. Використання фонетичних засобів увиразнення, головним чином, алітерацій. Варто згадати назви команд з квідічу: *Appleby Arrows*, *Ballycastle Bats*, *Caerphilly Catapults*, *Falmouth Falcons*, *Holyhead Harpies*, *Kenmare Kestrels* тощо.

«Значущість» деяких власних назв та їх стилістичне навантаження може стати причиною виникнення складнощів при перекладі. З-поміж перекладознавців проблемою передачі онімів опікувалися В. С. Виноградов, С. Влахов, С. Флорін, Д. Єрмолич та ін.

У залежності від способів та прийомів перекладу власних назв Поттеріани, ми виокремлюємо:

1. Власні назви, відтворені шляхом транскрипції чи транслітерації. Здебільшого це імена, що експліцитно пов'язані з реальним світом автора і читачів оригіналу: *Albus Percival Wulfric Brian Dumbledore* / *Албус Персівал Вулфрик Браян Дамблдор*;

2. Власні назви, в яких перекладено кожен компонент, що входить до їхнього складу: *Cleansweep* / *Чистомет*, *Firebolt* / *Вогнеблискавка*;

3. Оніми, під час перекладу цих власних імен відбувався «зсув змісту» у семантичній структурі власної назви (розширення / звуження значення або заміна). Так,

Wimbourne Wasps / *Осмінгтонські Оси* перекладено із застосуванням заміни задля передачі стилістичного засобу (алітерації);

4. Власні назви, що у перекладі стали назвами загальними: *Inferni* – *інферії*. Подібна трансформація викликана настановами на цільову аудиторію. Так, читачам буде легше зрозуміти, що тут йдеться саме про типову для магічного світу істоту (так званого «оживленого мертв'яка»), яка не є єдиною у своєму роді.

Дж. Ролінг часто використовує фонетичні засоби стилістики, особливо, алітерацію (іноді засновану на паронимазії). При передачі стилістичних особливостей оригіналу важливо зберегти ці співзвуччя. Так, ми зустрічаємо такі приклади: *Braga Broomfleet* / «Флотилія Фрадеса», *Thundelarra Thunderers* / «Забіяки Занделара», *Woollongong Warriors* / «Воїни Вулонгонта», *Tchamba Charmers* / «Чамбські Чародії», *Stonewall Stormers* / «Стоунволські Стпільці», *Gimbi Giant-Slayers* / «Громили гігантів Гімбі», *Grodzisk Goblins* / «Гобліни Гродзиська» тощо. Інколи подібні оніми виступають засобом створення комічного: *Grumble the Grubby Goat* / Цибатий Цан Ціцірка. Можемо засвідчити повноцінну передачу цих стилістичних особливостей в перекладі В. Морозова.

Особливого значення набуває вивчення особливостей передачі експресивних характеристик Поттеріани в перекладі. Експресивність оригіналу включає в себе його емоційність, оцінність, художню виразність та образність та є тим чинником, що забезпечує максимальний вплив на реципієнта. Наведемо приклад перекладу, який досить вдало передає емоційну настанову автора: *He climbed into the common room and found Ron and Hermione having a blazing row.* [73, с.376] – *Гаррі проліз у вітальню й застав там Рона та Герміону. Між ними розгорілася бурхлива сварка* [64, с.387].

Окрім емоційно-експресивної функції засоби стилістичного увиразнення часто виконують функцію створення комічного. Наведемо приклад актуалізації функції створення комічного в оригіналі та перекладі: *“The fire’s lit, but the cauldron’s empty,” as Ivor Dillonsby put it to me, or, in Enid Smeek’s slightly earthier phrase, “She’s nutty as squirrel poo”* [70, с.355] – *«Вогонь ще жевріє, а казан уже порожній», – сказав мені з цього*

приводу Айвор Ділонсбі, або, як децю прозаїчніше висловила Еніда Смік: – «Вона дурна, як білчині какулі» [65, с.355].

Засобом підсилення прагматичного впливу оригіналу є оказіональна трансформація фразеологізмів. Даний стилістичний прийом особливо активно використовується Дж. Ролінг. Прикладом можуть слугувати: *“Oh hurry up,” Ron moaned, beside Harry, “I could eat a hippogriff”* (від узуального *I could eat a horse*) [75, с.156] – страшенно зголодніти; *“How dare you!” said Ron, in mock outrage. “We’ve been working like house-elves here!”* [61, с.197] (варіація від узуального *working like a dog*) – працювати як негри на плантаціях.

Таким чином, численні тропи та синтаксичні фігури, використані в тексті Поттеріани були використані авторкою для поглиблення художності та образності висловлювання та адекватно передані В. Морозовим в перекладі. Стилiстичне навантаження багатьох лексем гепталогії про Гаррі Поттера, зокрема, фразеологізмів та одиниць авторського онімікону (авторських власних назв), характеризується наявністю конотацій та прихованих смислів, що виявляються у внутрішній формі лексем. Ці особливості були передані в українському перекладі з урахуванням усіх значеннєвих та стилістичних нюансів.

3.2 Забезпечення різних рівнів еквівалентності в українському перекладі гепталогії Дж. Ролінг

Еквівалентність перекладу при відтворенні функціонально-стилістичного змісту оригіналу розглядалася В. Н. Комісаровим [18, с.169]. Перші три з п’яти основних типів еквівалентності перекладу характеризують різні аспекти передачі функціонально-стилістичного змісту. Розглянемо кожен із виокремлюваних ним типів.

Еквівалентність першого типу характеризується передачею лише тої частини змісту оригіналу, що передає його комунікативну мету. Такою метою може виступати інформування, передача емоцій, встановлення контакту з комунікантом, спонукання до дії, тощо. Ціль комунікативного акту, як правило, не передається прямо, проте є

імпліцитною частиною змісту, що потребує декодування [20, с.52].

При порівнянні зразків оригіналів та перекладів з першим типом еквівалентності, можна прослідкувати наступні особливості:

- 1) невідповідність лексичного складу та синтаксичної структури;
- 2) неможливість пов'язати лексику та структуру оригіналу та перекладу відношеннями семантичного перефразування чи синтаксичної трансформації;
- 3) відсутність реальних чи прямих логічних зв'язків між повідомленнями в оригіналі та перекладі, що дали б змогу говорити про ідентичність повідомлення;
- 4) найменший ступінь спільності змісту оригіналу та перекладу у порівнянні з іншими типами перекладів.

Наведемо приклад перекладу В. Морозова з цим типом еквівалентності: «*They've got it in for interestin' creatures!*» [69, с.156] – «*Їм тільки покажи якесь файне звірєтко, і вони відразу починають його знешкоджувати!*» [66, с.164].

У цьому прикладі можемо спостерігати мінімальне співвідношення між лексико-синтаксичними особливостями оригіналу й перекладу; їх не можна пояснити застосуванням синтаксичних трансформацій. Не відповідає також особливості опису комунікативної ситуації, проте було цілком повно передану мету спілкування: донести співрозмовнику своє обурення поведінкою щодо магічних істот.

"You don't say!" said the Prime Minister furiously. [71, с.232] – *Та невже!* – *гнівню вигукнув прем'єр-міністр.* [62, с.265]

Переклад вигукнутої міністром фрази в цьому прикладі демонструє саме еквівалентність першого типу, оскільки у повідомленні передається комунікативна мета мовця (висловлення обурення) та не спостерігається подібності в описі ситуації спілкування, на синтаксичному рівні чи з точки зору окремих лексичних елементів.

He thought it was a bit rich of Uncle Vernon to call anyone "dumpy" [75, с.16] – *Хто завгодно, але тільки не дядько Вернон, мав би називати когось "товстухою"* [61, с.15].

Як бачимо, у даному випадку було використано лексичний переклад, що передає мету комунікації – донести емоційний посил автора. При цьому відсутня структурна та

лексична відповідність. Можемо зазначити, що переклад втратив також деякі стилістичні характеристики, а саме, національний колорит оригіналу.

Другий тип еквівалентності включає в себе передачу у перекладі не лише комунікативної мети, але й позамовної ситуації, проте спосіб опису ситуації різниться. Під мовною ситуацією В. Н. Комісаров розуміє сукупність об'єктів та зв'язків між ними, що відображені у висловлюванні [20, с.54].

При порівнянні відношень між оригіналом та перекладом з другим типом еквівалентності, прослідковуються наступні особливості:

- 1) невідповідність лексичного складу та синтаксичної організації;
- 2) неможливість пов'язати синтаксичну структуру оригіналу та його лексичне наповнення з текстовими особливостями перекладу за допомогою семантичного перефразування чи синтаксичної трансформації;
- 3) збереження у перекладі мети комунікації;
- 4) збереження у перекладі вказівки на ту саму ситуацію, що виявляється у наявності у різномовних повідомленнях прямої чи логічної вказівки на певну ситуацію [20, с.58].

Проаналізуємо приклад цього типу еквівалентності: *But he never had much time for Arthur – didn't seem to think he was enough of a high-flier* [69, с.66] – *А от на Артура в нього ніколи не вистачало... мабуть, не покладав на нього великих надій* [66, с.74]. Як бачимо, у цьому зразку було відтворено не лише комунікативну мету (опис емоційного стану), але й ситуацію спілкування (виявлення зверхнього ставлення одного персонажу до іншого).

Розглянемо ще один приклад: *Hermione, who had hastily packed her things, grabbed Harry by the arm and frogmarched him away.* [70, с.356] – *Герміона поспіхом зібрала свої речі, а тоді схопила Гаррі за руку й мало її не відірвала, потягнувши до себе.* [65, с.389] У цьому прикладі авторка оригіналу використовує стилістично марковану одиницю *frogmarch*, що означає «to force (someone) to walk forward by holding and pinning their arms from behind». В. Морозов застосовує тут прийом конкретизації, пояснюючи, як саме

Герміона схопила Гаррі. І хоча перекладачеві не вдається зберегти еквівалентність на рівні мовних одиниць, він цілком слушно передає ситуацію спілкування (конкретні фізичні дії Герміони) та комунікативну мету (повідомлення про події). Саме тому можемо говорити про четвертий рівень еквівалентності в цьому прикладі.

Got all tongue-tied. [75, с.38] – *Мене гейби заціпило.* [61, с.46]

З формальної точки зору, в цьому прикладі відсутні абсолютні лексичні відповідники, проте перекладач повністю передав мету комунікації (повідомлення персонажа про своє зникання у минулому) та ситуацію спілкування. З точки зору синтаксичних структур, авторка оригіналу вжила неповне двоскладне речення, а перекладач повне односкладне зі словом категорії стану, тож можемо говорити про наявність синтаксичних трансформацій.

Третій тип еквівалентності включає в себе відтворення не лише мети та ситуації спілкування, але й способу її опису.

При співставленні зразків текстів оригіналу та перекладу з даним типом еквівалентності можна виявити наступні особливості:

- 1) відсутність паралелізму лексичного складу та синтаксичної структури;
- 2) неможливість пов'язати структури оригіналу та перекладу відношеннями синтаксичної трансформації;
- 3) збереження у перекладі мети комунікації та ідентифікації такої самої ситуації, що й в оригіналі;
- 4) збереження у перекладі спільних понять, за допомогою яких здійснюється опис ситуації в оригіналі (спільний спосіб опису ситуації) [20, с.61].

Прикладом третього типу еквівалентності є вираз *Time is making fools of us again," said Dumbledore, indicating the dark sky beyond the windows* [74, с.215] – *Ми знову не помітили, як пролетів час, – сказав Дамблдор, показуючи на почорніле небо за вікнами.* [67, с.240] Як бачимо, обидва ідіоматичні вирази передають одну й ту саму комунікативну мету та ситуацію. Також спостерігається паралелізм у способі передачі ситуації: зберігаються спільні поняття, використані в оригіналі та перекладі (*time, again,*

is making fools – час, знову, обдурав).

«*That's very sweet of you, dear, but it's dull work,*» said Mrs. Weasley. [69, с.18] – *Це дуже мило з твого боку, дороженький, але там немає нічого цікавого, – заперечила місіс Візлі.* [66, с.21] Цей переклад належить до третього рівня еквівалентності, адже виявляється схожість у способі передачі ситуації. Наявне часткове співвідношення лексичних елементів (*sweet, dear, dull work* – *мило, дороженький, нічого цікавого*). Мета спілкування та ситуація комунікації повністю передані.

Четвертий рівень еквівалентності передбачає не тільки відтворення трьох елементів змісту, реалізованих на попередніх рівнях, але й передачу структурних особливостей тексту оригіналу [20, с.64]. На четвертому рівні еквівалентності передані абсолютна більшість лексичних елементів та стають зрозумілими зв'язки між ними завдяки відтворенню тема-рематичного розташування цих елементів. Четвертий тип еквівалентності визначається такими характеристиками:

- 1) спостерігається неповне відтворення лексичних одиниць оригіналу, проте подібність лексичного складу вища, ніж на попередніх рівнях;
- 2) використання в перекладі синтаксичних конструкцій, подібних до структур оригіналу;
- 3) передача в перекладі мети спілкування та особливостей опису комунікативної ситуації.

Нариклад: *Unfortunately, the brilliance that Bathilda exhibited earlier in her life has now dimmed. «The fire's lit, but the cauldron's empty» as Ivor Dillonsby put it to me, or, in Enid Smeek's earlier phrase, «She is nutty as squirrel poo».* [70, с.506] – *На жаль, той блиск, що Батільда проявила замолоду, давно потьмянів. «Вогонь ще жевріє, а казан уже порожній», – сказав мені з цього приводу Айвор Ділонсбі, або, як децю прозаїчніше висловила Еніда Смік: – «Вона дурна, як білчині какулі».* [65, с.551]

У прикладі актуалізуються усі компоненти змісту, що були зреалізовані на попередніх рівнях (мета комунікації, ситуація спілкування та опис цієї ситуації), а також збережено структурну організацію тексту. Так, було дотримано послідовність

структурних елементів та синтаксичний тип речень, що й в оригіналі. Незначні трансформації підлягають лише деякі лексичні елементи для створення увиразнення. Пор: *in earlier phrase* – *дещо прозаїчніше висловилося*, *roo* – *какулі*, додавання слів *ще* та *вже* для створення підсилювальної конструкції, тощо.

Glancing out of his window, Harry saw the smooth, black, glassy surface of the water, a mile below. [71, с.178] – *Визирнувши з вікна, Гаррі побачив десь за кілометр під собою гладеньку, мов скло, чорну поверхню води.* [62, с.202]

Головні синтаксичні характеристики перенесено з оригіналу в переклад: наявність дієприслівникового звороту, послідовність перерахування однорідних членів речення. Водночас, В. Морозов вдався до незначних синтаксичних трансформацій: відокремлена обставина *a mile below* була переміщена перед однорідними членами, а не після, також було додано невеликий порівняльний зворот *мов скло*. Тим не менш, ми зараховуємо даний приклад до четвертого рівня еквівалентності, адже було дотримано усі елементи змісту, що й на попередніх рівнях, проте не можемо засвідчити повної формальної відповідності мовних одиниць, як на п'ятому рівні.

Найбільша подібність між оригіналом та текстом перекладу досягається лише на п'ятому рівні еквівалентності. Взаємозв'язок оригіналів і перекладів на цьому рівні характеризується:

- 1) високою подібністю структури тексту;
- 2) найвищим рівнем співвідношення лексичного складу: усі слова оригіналу можна знайти в перекладі;
- 3) збереженням усіх частин оригіналу в перекладі [20, с.69].

Через високий художній потенціал в тексті перекладу трапляється набагато менше прикладів еквівалентності п'ятого рівня: *Severus Snape was pulling off the Invisibility Cloak, his wand pointing directly at Lupin.* [75, с.340] – *Северус Снейп скинув плаща-невидимку і націлився чарівною паличкою на Люпина.* [61, с.356]

У цьому випадку спостерігаємо повну відповідність лексичних елементів оригіналу та перекладу. Окрім того, усі елементи змісту з попередніх рівнів дотримані.

Як правило, В. Морозов передає за допомогою цього рівня трансформації речення, які не містять високого виражального потенціалу, стилістичного або прагматичного навантаження, проте можуть бути винятки:

«You – you’ve got to hear me out» he croaked. «The rat – look at the rat –» [75, с.117]
– *Ти... ти повинен мене дослухати, – прохрипів він. – Пацюк... глянь на пацюка...* [61, с.128]

Seconds later, they heard the roar of the crowd, which meant Cedric had entered the enclosure and was now face-to-face with the living counterpart of his model [75, с.307]. – *За якусь мить вони почули, як заревіла юрба, а це означало, що Седрик зайшов у загороду й опинився там віч-на-віч з живим двійником своєї моделі...* [61, с.318].

Не зважаючи на підкреслену емотивність репліки, вона була перекладена у абсолютній відповідності до кожного з формальних елементів висловлювання без будь-яких трансформацій. Це пояснюється тим, що дослівний переклад цього речення українською мовою повністю передає прагматичне навантаження оригіналу завдяки прийомам еліпсису (фігури скорочення, за якої речення обривається та залишається незавершеним) та емоційних повторів. Проте така відповідність є радше винятком з правила. Результати нашого дослідження свідчать про те, що чим вищий стилістичний, прагматичний, емоційний, естетичний та інші потенціали фрази, тим до більшої кількості трансформацій вдається В. Морозов і тим нижчий рівень еквівалентності він використовує для передачі функціонально-стилістичних елементів змісту Поттеріани.

Таким чином, аналіз перекладу В. Морозова з точки зору його еквівалентності оригіналу засвідчив, що перекладач Поттеріани українською мовою передає еквівалентність на різних рівнях змісту. Це зумовлено розбіжностями англійської та української мов, різним сприйняттям культурних концептів носіями різних мов (особливо, це стосується перекладу реалій), високим рівнем стилістичної маркованості одиниць та потужного прагматичного потенціалу оригіналу, що вимагає варіативності перекладацьких рішень, застосування великої кількості адаптацій та, як наслідок, різних рівнів еквівалентності.

3.3 Аналіз засобів досягнення прагматичної та стилістичної адекватності перекладу серії книг про Гаррі Поттера

Досягнення прагматичної та стилістичної адекватності особливо важливо у художньому перекладі. Саме ці два види адекватності спроможні забезпечити справлення ідентичного впливу на реципієнта перекладу, що й на читача оригіналу (прагматична адекватність) та досягнення схожого естетичного ефекту під час передачі виразнозасобів оригіналу (стилістична адекватність) [31, с.272].

Проаналізуємо окремо засоби, якими послуговується В. Морозов задля досягнення обох з цих типів адекватності. Одними з найяскравіших прикладів прагматичної адаптації в українському перекладі Поттеріани наслідок мовлення Гегріда. Наведемо деякі приклади:

«They've got it in for interestin' creatures!» [69, с.150] – *«Їм тільки покажи якесь файне звірєтко, і вони відразу починають його знешкоджувати!»* [66, с.164]

Можна сказати, що В. Морозов креативно поставився до перекладацького завдання створення образу персонажу через його мовлення. Гегрід є одним із найбільш колоритних персонажів, який спілкувався з порушеннями мовних норм (зокрема, орфоепічних, що передано проковтуванням певних звуків та графічно позначено знаком апострофу). На українському ґрунті даний герой спілкується подібно до вихідця із села західної України, який також спотворює мовні норми (*тільки, звірєтко, тощо*).

They had never seen eye to eye with Hagrid about what he called «interesting creatures». [69, с.150] – *Вони розходилися з Гегрідом у поглядах щодо «файних звірєток».* [66, с.165]

У прикладі, перекладач вдається до опосередкованого засобу характеротворення, коли інші персонажі характеризують Гегріда та його ставлення до магічних тварин, використовуючи його ж висловлення. Вважаємо, що за стилістичною виразністю та передачею прагматичного потенціалу український переклад перевищує оригінал, адже створює більш сильний комічний ефект.

Утім, це не єдиний приклад, коли перекладацька майстерність В.Морозова

передала прагматичний ефект дещо краще, ніж самий оригінал, наприклад:

“I mean, what do they do?” asked Malfoy. “What is the point of them?” [75, с.279]

– Кароче, що вони роблять? – допитувався Мелфой. – Яка з них користь? [61, с.302]

У прикладі мовлення Мелфоя використовується перекладачем як засіб характеротворення. Порушення орфоепічних норм або вживання суржику не було відображено в мовленні героя в оригіналі, але перекладач додає їх задля показу надмірної зухвалості персонажа. Вважаємо цей адаптаційний засіб частково виправданим, тим більше, що перекладач зміг застосувати його на регулярній основі (мовлення персонажу залишається подібним протягом всього семикнижжя).

“I suppose he's told you the same fairy tale he's planted in Potter's mind?” spat Snape.

[75, с.108] Допускаю, що він розповідав вам ту саму баєчку, якою замакітрив голову Поттерові? – скривився Снейп. [61, с.119]

Прагматичний ефект оригіналу (обурення Снейпа) більш яскраво передано в перекладі завдяки використанню демінутивного суфіксу в слові «баєчка» та колоквіалізму «замакітрити». Таким чином, В. Морозов адекватно передає іронічне звучання та емоційний посил оригіналу.

Got enough on his plate what with keepin' them dementors outta the castle, an' Sirius

Black lurkin' around. [75, с.78] – У нього самого повно клопоту: ті дементори, що пруться до замку, Сіріус Блек, який лазит довкола... [61, с.89]

У цьому уривку перекладач вдається до прийому компенсації для передачі особливостей мовлення персонажу. Так, засобами української мови неможливо передати особливості вимови *outta*, *keepin'*, *lurkin'* англівійською мовою. Саме тому В. Морозов використовує знижене просторіччя (*пруться*) та російськомовний суржик (*лазит*). Вважаємо, що перекладач домогся високого рівня адекватності в передачі особливостей

мовлення персонажу.

Насамкінець, перекладач досягає адекватності за рахунок введення діалектних елементів, наприклад: *Yer right. I can' afford to go ter pieces. Gotta pull meself together...* [75, с.309] – *Ваша правда: мені не можна розвалюватись. Мушу си тримати купи...* [61, с.341] Вживання частки си самотійно від дієслова замість нормативного зворотного суфікса -ся є характерним для південно-західного наріччя української мови, а саме покутсько-буковинського та наддністрянського говорів. Звернення до такої граматичної трансформації в перекладі зумовлено прагненням В. Морозова передати дивакувате мовлення героя та відобразити його простакуватий характер. Схожі трансформації можна простежити в наступному уривку: *When they let me out, it was like bein' born again, ev'rythin' I came floodin' back, it was the bes' feelin' in the world.* [69, с.294] – *Коли мене випустили, я ніби знову си народив, ніби в потічку скупався, мені ще ніколи не було так файно.* [66, с.315]

Окрім передачі індивідуальних особливостей мовлення героїв, особливу складність для досягнення прагматичної та стилістичної адекватності в перекладі серії книг про Гаррі Поттера складають прізвиська та різноманітні власні назви. З'ясування суті, художньої функції та найбільш адекватного способу передачі таких одиниць є складною перекладацькою проблемою.

Перш за все, необхідно встановити, чи має власне ім'я внутрішню форму, і якщо так, визначити її актуальність. Це стосується так званих значеннєвих (значущих, номінативно-характеристичних) власних імен, прізвищ та прізвиськ. Так, прізвище *Sprout* має чітко простежувану внутрішню форму, тому може бути перекладене еквівалентом як *Пагін* або *Паросток*. Найбільш продуктивним методом утворення таких відповідників є метод калькування, яким послуговується перекладач у сукупності з

урахуванням існуючих в ономастиці традицій та моделей. Так, в українському перекладі *Wormtail* стає *Червохвостом*, а *Crookshanks* – *Криволапиком*.

Характеристичні імена можуть вводитися в історію задля підкреслення іронії або створення парадоксу. Так, один з героїв «Казок барда Бітла» *Sir Luckless* / *сер Бесталанний* стає наприкінці твору найудачливішим, адже потрапляє до фонтану фортуни. Прізвище *Mumps* має чітко простежувану внутрішню форму, тому може бути перекладене еквівалентом як *Брюзга*, так само слухним є переклад *Bragge* як *Болтавн*, що натякає на хвалькуватість персонажа. З'ясування суті, художньої функції таких одиниць є досить важливим для вибору адекватного способу їх передачі.

Утворення комічних прізвиськ для своїх героїв є одним з улюблених прийомів творення онімів Дж. Ролінг. Відтак, адекватна передача стилістичної маркованості даних одиниць висувається на передній план. Досить кумедними є пестливі форми Лаванди Браун та Рона Візлі, наприклад:

Friends they might be, but if Ron started calling Lavender 'Lav-Lav', he would have to put his foot down. [73, с.403] – *Дружба дружбою, але якщо Рон почне називати Лаванду Лавця-Вавця, то доведеться покласти цьому край.* [64, с.442]

У перекладі прізвиська дотримано фоностилістичних особливостей оригіналу (рифма, алітерація та асонанс), тож можемо вважати його стилістично адекватним.

Цікавим є також переклад прізвиська Рона, яким його називала Лаванда Браун: «*You're late, Won-Won!*» [73, с.349] – «*Рончику-Бончику, ти запізнився! – закрепили вона губки*». [64, с.381] Бачимо, що український переклад зберіг співзвучність і двоскладність прізвиська, а також етимологічний зв'язок з ім'ям Рон, що також засвідчує стилістичну адекватність.

Присутні в Дж. Ролінг також «глузливі» варіації імен, наприклад: «*...be good now,*

Potty...Weasel King...» [73, с.315] – «*будь чемний, Поміку... і ти, королю Візлику...*». [64, с.341] Варто зазначити, що в англійській мові слово «potty» означає «горщик, в який справляють нужду», проте при перекладі це значення було складно зберегти, тому можемо говорити лише про часткову адекватність перекладу.

Цікаво, що деякі поняття, що написані в оригіналі з великої літери, зазнали графічної трансформації і в українському перекладі виступають як загальні імена й пишуться з маленької літери. Наприклад, у «Гаррі Поттері і таємній кімнаті» ми вперше знайомимося з таким магичним об'єктом, як *Howler*, що написаний в оригіналі з великої літери. Проте з контексту ми дізнаємося, що це один із типових різновидів магичного листа, тому український перекладач пише його з маленької літери, як і будь-яку загальну назву – *ревун*. До цієї ж трансформації перекладач вдається при творенні семантичного неологізму *летиключ* на позначення слова *Portkey* з «Гаррі Поттера і келиха вогню». Вважаємо застосування графічної трансформації таким, що цілком адекватно передає семантичні особливості оригіналу.

Деякі антропоніми гепталогії передають національну приналежність або країну походження героїв: *Fleur Delacour* (Франція), *Padma ma Parvati Patil* (Індія), *Cho Chang* (Китай) тощо. В українському перекладі ці антропоніми були відтворені засобами транскрибування і транслітерації, що сприяло передачі національної самобутності імен героїв: *Флер Делякур*, *Падма та Парваті Патіл*, *Чо Чанг*. Також український перекладач враховував гендерну приналежність сигніфікатів. Так, прізвище викладача Хогвартсу *Mad-Eye* перетворилося на *Дикозір*, а не, скажімо, на *Дикооку*, саме через те, що його носій належить до чоловічої статі.

Проте ми помітили у В. Морозова декілька невідповідностей щодо передачі гендерної належності деяких тварин. Так, *Errol* стає *Еролою*, а *Pigwidgeon* – *Левконією*, хоча біологічна стать обох сов – чоловіча. Імовірно, перекладач вирішив, що ця деталь

не суттєва.

Деякі лексеми в оригіналі мають число множини, але дійшли до українського читача в однині. Наприклад, *Prongs* (прізвисько одного з мародерів) перетворилося на *Золоторога*, що є виправданим, адже це ім'я називає одну людину та слушно називає анімага, котрий міг перетворюватися на оленя. Іншим прикладом граматичного заміщення категорії числа є переклад зооніму *Mr Paws* як *Лапонька*. Вважаємо дані граматичні трансформації такими, що адекватно передають стилістичні особливості оригіналу.

Для досягнення найбільш повної стилістичної адекватності під час перекладу таких одиниць В. Морозов активно звертається до прийому компенсації, якщо підбір еквіваленту чи семантичний переклад не дозволяють домогтися стилістичного ефекту, наближеного до оригіналу. Так, ім'я одного з героїв казки Беатрис Блоксем – *Wee Willykins*. Власне ім'я носить зменшено-пестливу семантику, про що свідчить використання діалектного шотландського слова *wee* «маленький», а також демінутивного суфікса *-kin* (на зразок *bumpkin*, *catkin*). Окрім того, ми бачимо, що Дж. Ролінг використовує фалічну символіку з метою створення комічного ефекту (значення слова *willy*). Тож український варіант перекладу *Сюсик Масюсик* вважаємо досить слухним, адже він зберігає алітерацію та загальний стилістичний ефект оригіналу. Вважаємо, що російський варіант перекладу *Крошка Уилли* дещо поступається за експресивністю українському.

Варто зазначити, що у більшості випадків В. Морозов перекладає власні імена традиційними відповідниками, якщо такі наявні у мові. Наприклад, у Поттеріані та її перекладі знаходимо: *Ireland* / *Ірландія*, *Mykonos* / *Мікени*, *New Zealand* / *Нова Зеландія*.

Проте знаходимо й деякі невідповідності. Так, назва команди *Heidelberg Harriers* перекладається як *"Гейдельбергські Гончаки"*. По-перше, традиційний переклад цього міста *Гайдельберг*, по-друге, за правилами української мови при творенні прикметників за допомогою суфіксу *-ськ(ий)* кінцевий приголосний основи *г* змінюється на *з*, тому слухнішим варіантом буде *«Гайдельберзькі Гончаки»*.

Також традиційним відповідником назви міста Caerphilly є Карфіллі, а не *Керфіллі*, як знаходимо у перекладі В. Морозова. Почасти у перекладача зустрічаються взагалі невинновдані заміни, наприклад: *Holyhead Harpies* / *Гарнії Гервена*, замість *Голігедські Гарнії*. У цьому випадку назву уельського містечка замінено на назву одного з міст Нідерландів, що ми вважаємо фактичною помилкою та порушенням адекватності й еквівалентності.

Заслугою В. Морозова є збереження рівнозначності імені при передачі формально різних його варіантів. Варіанти імен допомагають передати емоційне ставлення до героїв. У тексті Поттеріани було знайдено декілька таких варіацій, наприклад: *Buckbeak* – *Beaky* (*Бакбик* – *Бікі*), *Grawp* – *Grawpy* (*Грон* – *Гроник*), *Percy* – *Perce* (*Персі* / *Персик*), *Ron* – *Won-Won* (*Рон* – *Рончик-Бончик*).

Варіацію також має антропонім *Percy* – *Perce*, яка була передана у перекладі як *Персі* / *Персик*. Варіант імені був вжитий Біллом, коли той висміював брата, тому в контексті має натяк легкої зневажливості. Цікаво, що український переклад викликає асоціацію з фруктом. Варіанти імен допомагають передати емоційне ставлення до цих героїв, головним чином, Гегріда. Усі варіації імен було передано в українському перекладі з урахуванням фонетико-стилістичних особливостей та внутрішньої форми одиниць оригіналу.

Іноді український переклад містить варіант імені зі зменшувально-пестливим суфіксом, хоча в оригіналі знаходимо нейтральний варіант, пор.: “*Aaah, George, look at this. They're using knives and everything. Bless them.*” [72, с. 389] / «*Ой, Джорджику, дивися. Вони користуються ножами. А щоб їм Бог дав здоров'я*» [63, с. 412]. В. Морозов вдається до такого прийому з метою передачі іронії та підкресленої емоційності. Наведений приклад ілюструє прийом компенсації, коли перекладач використовує наявні в мові засоби для передачі відповідного художнього ефекту. Як ми знаємо, в англійській мові майже відсутні дериваційні моделі зменшеної пестливості, проте відповідне емоційне навантаження може бути присутнім. Завданням перекладача є вловити ці нюанси й передати їх.

Під час перекладу виникає необхідність перевірити, чи не було надано новоутвореному власному імені чи назві нових аспектів, таких, яких не мав на увазі автор оригіналу. Так, ім'я домашнього улюбленця *Goni (Horry)* може нагадувати українському читачеві міфічних пастушок індійського пантеону, - асоціація, що не була вкладена авторкою оригіналу, тому вважаємо даний переклад не повністю адекватним і пропонуємо варіант *Стрибунець*.

Розглянемо особливості адекватної передачі реалій на прикладі перекладу назв магічних об'єктів. Найбільш продуктивним прийомом перекладу назв магічних об'єктів виявилось калькування, в основу якого покладена двомовна відповідність між елементарними лексичними одиницями, які використовуються у якості «будівного матеріалу» при відтворенні внутрішньої форми одиниці, що перекладається. Прикладами можуть слугувати: *Cleansweep / Чистомет*, *Gobstones / плюй-камініці*, *Nose-Biting Teacup / чашка-носогриз*, *Polyjuice potion / багатозільна настійка*, *Time-Turner / часоворот*.

Наступним за продуктивністю є прийом підбору еквівалента: *broomstick / мітла*, *wand / чарівна паличка*, *love potion / любовне зілля*.

Особливу увагу звертають на себе семантичні неологізми. Вони є перекладацькими новотворами, що дозволяють передати значення певної реалії, які проте, на відміну від кальки, не зберігають міцного етимологічного зв'язку з оригіналом. Прикладами можуть слугувати: *Pensieve / сито спогадів*, *Deluminator / світлогасник*, *Quick-Quotes Quill / самописне перо*. Багато неологізмів є прикладкою: *Mandrake Restorative Draught / тонік-мандрагорівка*, *Nosebleed Nougat / пампушечка-зносаюшечка*. Деякі неологізми містять у собі напівкальку: *Portkey / летиключ*.

Трансформаційні прийоми не є чисельними у цій частині вибірки, проте налічують багато різновидів. За визначенням Л. К. Латишева, перекладацька трансформація – це відступ від структурного та семантичного паралелізму між оригінальним текстом і перекладом на користь рівноцінності їхнього впливу [4, с.17]. Приклади лексичної трансформації: *Deflagration Deluxe / «Набір найновіших набоїв»* (цілісне перетворення);

Top-Tongue Toffee / іриска-язикодризка (компенсація), *Fever Fudge* / жувачки-для-гарячки (заміщення). Граматичні трансформації: *Wolfsbane potion* / вовкотрута (вилучення), *Patented Daydream Charms* / Патентовані чари для фантазій (перестановка).

Таким чином, можемо засвідчити високий рівень досягнення адекватності перекладу Поттеріани на всіх рівнях, як у стилістичному, так і прагматичному аспектах.

3.4 Оцінка якості перекладу Поттеріани В. Морозова з погляду досягнення еквівалентності й адекватності

Ступінь досягнення адекватності й еквівалентності є основними критеріями якості перекладу художніх текстів. У попередніх розділах нами були розглянуті основні особливості реалізації цих категорій в перекладі Поттеріани, проте ми розглянемо детальніше основні здобутки й втрати цього перекладу в аспекті аналізу досягнення еквівалентності й адекватності.

При відтворенні культурноспецифічних реалій Поттеріани В. Морозов дотримується стратегії доместикації, ніби наближуючи реалії англомовних країн до сприйняття українських реципієнтів. Так, наприклад, у цьому уривку говориться про елемент забобонів: *I just hope he's in Gryffindor! Keep your fingers crossed, eh, Harry?* [74, с.199] – *Хоч би він потрапив у Грифіндор! Гаррі, тримай за нього кулаки, добре?* [67, с.215] Українці не схрещують пальці, коли бажають везіння, саме тому ми вважаємо лексичну заміну на фразеологізм «тримати кулаки» досить вдалою, а застосування стратегії доместикації – виправданим.

У той же час ми знайшли приклад, коли застосування типової для В. Морозова стратегії доместикації виявилось недоцільним і таким, що заважає повноцінному сприйняттю оригіналу. Йдеться про заміщення відомої англійської пісні «*Happy birthday to you*» на українську «*Многая літа*». Ця пісня слугує своєрідною етикетною формулою вітання іменинника, є культурно маркованою і була замінена за допомогою лексичної трансформації заміщення:

He crossed the lawn, slumped down on the garden bench, and sang under his breath: «Happy birthday to me... happy birthday to me...» [69, с.15] – Він перетнув галявинку, впав на садову лавку і тихенько заспівав сам собі: «Многая літа–літа... многая літа...» [66, с.18].

На нашу думку, заміна є недоцільною, адже читач має уявляти, що події відбуваються в Британії, а такий переклад заважає намалювати йому відповідну ментальну картинку.

У більшості випадків перекладачу Поттеріани вдалося домогтися стилістичної адекватності перекладу оригіналу та повної відповідності його прагматичному наповненню. Так, наприклад, В. Морозов передає знижений реєстр відповідними стилістичними засобами, колоквіалізмами, просторіччями, тощо:

Filch, I don't give a damn about that wretched poltergeist... [71, с.315] – *Філч, мені до лампочки, що там учворив якийсь там нещасний полтергейст* [62, с.340];

I'm no great shakes at languages; I need Barty Crouch for this sort of thing. [71, с.119] – *Я в мовах ні бум-бум, мені для перекладу потрібен Барті Кравч.* [62, с.131]

У цих прикладах згрубілі вирази *мені до лампочки* та *ні бум-бум* цілком адекватно передають стилістичні особливості мовлення героїв.

Слід відзначити майстерне використання найбільш доцільного рівня еквівалентності під час перекладу подібних реплік, наприклад: *«Use your brains, Ron,» said Bill.* [73, с.467] – *Треба ж кумекати, Роне, – озвався Білл* [64, с.507]. Текст перекладу чудово передає мету висловлювання (висміювання Рона, висловлювання негативної оцінки його розумових збіностей), проте не має спільної з оригіналом структурної організації чи лексичних елементів, тому відносимо його до першого рівня еквівалентності.

У той же час, подекуди зустрічаються невинуватана зміна реєстру або ступеня стилістичної маркованості одиниць, наприклад: *The team changed into their scarlet robes and waited for Wood's usual pre-match pep talk, but it didn't come.* [69, с.211] – *Переодягшись у яскраво-червону форму, команда чекала традиційних Вудових*

напучувань, але цього разу їх не було. [66, с.225]

Англійський вираз *per talk* є колоквиалізмом, у той час як *напучування* належить до нейтрального або навіть високого регістру (наприклад, *напучувати на праведну путь*). Вважаємо, що перекладач вдався до цієї лексичної трансформації через відсутність стилістично еквівалентного відповідника в українській мові.

В. Морозов вправно послуговується різними видами трансформацій для передачі прагматичного та стилістичного наповнення оригіналу. Наприклад, при застосуванні антонімічного перекладу В. Морозов замінює ствердну конструкцію негативною або навпаки, що супроводжується відповідною лексичною заміною одиниці похідної мови на її антонім у мові перекладу: *Hermione irritated the rest by fussing about how her tortoise had looked more like a turtle, which was the least of everyone's worries* [74, с.233] – *Герміона дратувала всіх своїми побиваннями, що її морська черепаха скидалася радше на океанську – решта учнів мали клопоти значно серйозніші* [67, с.238].

Як уже було зазначено, характерною особливістю ідіостилю Дж. Ролінг є застосування фоностилістичних засобів, зокрема алітерації. При передачі стилістичних особливостей оригіналу важливо зберегти ці співзвуччя. Так, ми зустрічаємо у гепталогії наступні назви книг та їх переклади: *Armando Dippet: Master or Moron* / «Армандо Діпін: Майстер чи маразматик?»; *Fowl or Foul? A Study of Hippogriff Brutality* / «Птахи чи жахи? Дослідження гіпогрифської жорстокості»; *Gadding with Ghouls* / «Уперті уніри»; *Holidays with Hags* / «Феєрії з фуріями»; *Madcap Magic for Wacky Warlocks* / «Несамовита магія для нестямних чарівників»; *Monster Book of Moonsters* / «Жахлива книга жахів»; *The Life and Lies of Albus Dumbledore* / «Життя та сміття Албуса Дамблдора»; *Travels with Trolls* / «Транези з Тролями»; *Wanderings with Werewolves* / «Перерви з перевертнями»; *Year with the Yeti* / «Сніданок зі сніговою людиною» [69; 66].

Проте в деяких випадках перекладові В. Морозова бракує відповідних фонетичних засобів увиразнення або адекватної передачі алітерації та параномазії, пор.: *Dreadful Denizens of the Deep* / «Жахливі мешканці глибин»; *Saucy Tricks for Tricky Sorts* / «Зухвалі жарти для веселунів» [69; 66]. Таким чином, можемо засвідчити лише часткову

стилістичну адекватність цих назв.

Інколи порушення категорій адекватності та еквівалентності полягає у втраті деяких аспектів значення власного імені. Наприклад, ім'я *Severus Snape* / *Северус Снейп* викликає в уяві носія мови асоціації одразу з декількома словами: *sever* (розсікати), *severe* (суворий), *snake* (змія), *snap* (різко відповісти). На жаль, транслітерація чи транскрипція не можуть передати цих асоціативних зв'язків (хоча вони й зберігають алітерацію). Тому ми пропонуємо інший варіант перекладу – *Суворус Сполоз*, який актуалізує принаймні деякі аспекти внутрішньої форми оніму.

Також досить промовистим є ім'я хогвартського полтергейсту – *Peeves* (*preeve* – дратувати, набридати), яке в українському перекладі відтворено за допомогою транскрипції (*Півіз*). Наш варіант імені – *Дразівз*, – влучно характеризує поведінку героя та дещо уподібнюється до фонетичної форми оригіналу. А ось назву жартівливої пісні, яку співав цей герой «*Potter, you rotter*» ми переклали б не як «*Поттере-компоттере*» (В. Морозов), а з повним відтворенням семантики оригіналу – «*Поттерюка, ти – гнилюка!*»

В перекладі багатьох характеристичних імен можна прослідкувати неповну стилістичну адекватність. Хоча в оригіналі багато власних імен героїв несуть додаткове навантаження, що виявляє істотні якості героя, в перекладі деякі з особливостей внутрішньої форми власних назв були втрачені. Замість запропонованих В. Морозовим варіантів перекладу, заснованих виключно на транскрипції/транслітерації, ми вважаємо більш адекватними наступні варіанти перекладу: *Пушок* (*Fluffy*), *Мізепіст* (*Pettigrew*), *Чарокачечка* (*Pigwidgeon*), *Нюнька* (*Moaning*), *Тоцик* (*Gaunt*), *Хутчій* (*Hooch*) та *Рем* (*Remus*).

Насамкінець, хочеться відзначити кілька явних випадків недотримання В.Морозовим еквівалентності та адекватності. Так, *Mokeskin pouch* перекладено як «*капшучок з кролячої шкіри*», хоча насправді шкіра вісликова (з художньою метою можна перекласти «шагренева»). Також, в останній частині Поттеріани було сплутано закляття «Імпервіус» та «Імперіус»: «...try *Impervius* to protect his belongings» –

«...спробуй «Імперіус», щоб його речі не намокли».

Інколи В. Морозов вживає два варіанти перекладу того самого поняття, що може призвести до плутанини: *Venomous Tentacula* / отруйні щупальця, отруйна тентакула; *Cleansweep* / «Клінсвін», «Чистомет»; *Freezing Charm* / паралітичне заклинання, заклинання «Вогнеморозко»; *hag* / фурія, баба-яга; або ж навпаки, два цілком різні об'єкти з різним функціональним призначенням перекладені однаково: *Quick-Quotes Quill*, *Self-Writing Quill* / самописне перо. Усе це свідчить про необхідність уніфікації перекладного лексикону Поттеріани, що сприятиме оптимальному досягненню категорій адекватності й еквівалентності в перекладі.

Проте слід відзначити проблему втрати прихованих смислів. На нашу думку, її можна розв'язати, уклавши перекладацький глосарій з поясненнями та додавши його наприкінці книг (як це зробив А. Полковскі, перекладач Поттеріани на польську мову).

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було досягнуто всіх поставлених завдань.

1. Ми з'ясували істотні характеристики категорій еквівалентності та адекватності як основних критеріїв оцінки якості перекладу. Для цього були розглянуті основні тлумачення цих понять у вітчизняному й зарубіжному перекладознавстві. Зокрема, були подані тлумачення наступних вчених: В. Н. Комісарова, І. І. Ревзіна, В. Ю. Розенцвейга, А. Б. Федорова, Р. Й. Якобсона, В. Коллера, А. Д. Швейцера, Ю. Знайди, К. Райс, Л. К. Латишева. Незважаючи на різні потрактування понять «еквівалентність» та «адекватність» цими дослідниками, було з'ясовано, що під адекватністю більшість перекладознавців розуміє повноцінну передачу прагматико- стилістичних особливостей оригіналу, в той час як еквівалентність тлумачать як відповідність певних рівнів змісту в текстах оригіналу й перекладу (виокремлюють п'ять таких рівнів).

2. Охарактеризовано основні рівні еквівалентності, які виділяють у вітчизняному перекладознавстві. Теорію рівнів еквівалентності було розроблено В.Н. Комісаровим. Вчений виокремлював еквівалентність на рівні комунікативної мети; на рівні комунікативної мети та опису ситуації; на рівні комунікативної мети, опису ситуації та структури повідомлення; на рівні висловлювання (синтаксичних структур), а також еквівалентність на рівні окремих мовних знаків.

У роботі проаналізовано фактори виокремлення рівнів, такі як мета висловлювання, опис ситуації та спосіб її опису, структурно-синтаксичні особливості, а також передача формальних характеристик окремих мовних одиниць. З'ясовано послідовність дій перекладача для досягнення еквівалентності відповідного рівня та наведено приклади, що ілюструють основні положення виокремлення рівнів еквівалентності.

Окрім того, ми порівняли поняття «тип еквівалентності» та «рівень еквівалентності» та з'ясували, що перші три рівні відповідають типу еквівалентність при передачі функціонально-ситуативного змісту, а останні два співвідносяться із

еквівалентністю при передачі семантики конкретних мовних одиниць.

3. Подано основні способи досягнення адекватності під час перекладу художніх текстів. Зокрема, окрема увага була приділена засобам забезпечення прагматичної адекватності. Виокремлено та розтлумачено деякі стратегії прагматичної адаптації художніх текстів (доместикація, форенізація, архаїзація, осучаснення, тощо). Так, наприклад, стратегія доместикації передбачає «одомашнення» змісту повідомлення та наближення його до особливостей сприйняття реципієнта як носія лінгвокультури. Форенізація є протилежною перекладацькою стратегією, яка підкреслює особливості лінгвокультури оригіналу задля надання сприйняттю тексту екзотичного ефекту. Арахізація та осучаснення використовуються, як правило, при перекладі історичних творів, де можуть зустрітися реалії, пов'язані із певною історичною епохою.

Окрім того, в роботі були проаналізовані конкретні прийоми перекладу, якими може послуговуватися перекладач задля досягнення адекватності. Основними серед них є наступні: диференціація значення, конкретизація, генералізація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісна перебудова, компенсація, тощо.

4. Викладено основні положення критики художнього перекладу у вітчизняному й зарубіжному перекладознавстві. З'ясовано історичні витоки критики художнього перекладу від часів античності. Прослідковано подальший розвиток цієї галузі у працях вчених у XVIII століття як на зарубіжному (Гете, Шлегель, Гердер, Гумбольдт, Гельдерлін, Шатобріан, Шлегель, Шлейермахер та інші), так і вітчизняному ґрунті (І. Я. Франко, О. С. Пушкін та ін.).

Насамкінець, проаналізовано розвиток критики художнього перекладу на сучасному етапі. Охарактеризовано наукові здобутки перекладознавців, які працювали в цій галузі (О. В. Федоров, М. М. Любимов, Р. А. Будагов, М. Амман, В. Вілс, В. Коллер, К. Райс). Характеризуючи основні праці цих вчених, ми відзначили їхні здобутки у розробці методологічних засад оцінки якості перекладу, зокрема щодо дотримання адекватності та еквівалентності. Серед даних методологічних засад слід виокремити компаративний аналіз оригінального та перекладного текстів, проведення

функціонального аналізу перекладацьких дій, здійснення прагматико-лінгвістичного аналізу тексту тощо.

5. Охарактеризовано стилістичні особливості гепталогії Дж. Ролінг. Було проаналізовано основні тропи та синтаксичні фігури та прийоми, якими послуговувався переадавач Поттеріани українською мовою. Серед поширених тропів Поттеріани можна назвати епітети, метафори, метонімію, гіперболу, літоту, серед стилістичних фігур – повтор (тавтологію), обрив, полісиндетон та ін., серед риторичних прийомів – риторичні питання та окличні речення, серед фоностилістичних прийомів – алітерація.

Виявилося, що більшість тропів та синтаксичних фігур була передана українською мовою за допомогою лексичних, граматичних та лексико-граматичних трансформацій. Подекуди, було застосовано прийом компенсації, якщо у мові перекалу було складно знайти певні відповідники. Загалом, вважаємо, що майже всі художньо-виражальні засоби оригіналу було передано адекватно та із збереженням стилістичного та прагматичного навантаження оригіналу.

6. Проаналізовано конкретні особливості забезпечення адекватності й еквівалентності в українському перекладі Поттеріани. Зокрема, з'ясовані кожен з п'яťох рівнів еквівалентності, реалізованих в перекладі гепталогії. Усі п'ять рівнів еквівалентності були зреалізовані з українському перекладі, проте їхня частка виявилася нерівною. Дані статистичного аналізу дозволили вставновити наступне співвідношення рівнів еквівалентності: перший рівень – 3 %, другий рівень – 24 %, третій рівень – 46 %, п'ятий рівень – 1 %.

Найпоширенішим виявився третій рівень еквівалентності, який забезпечує передачу мети висловлювання, опису ситуації, а також застосування аналогічного способу опису ситуації спілкування, що й в оригіналі. При цьому відповідність формальних елементів та структурної організації тексту не завжди дотримана. Переважання саме цього рівня еквівалентності свідчить про творчий характер перекладу серії книг про Гаррі Поттера.

Адекватність перекладу Поттеріани була проаналізована крізь призму

прагматичних та стилістичних характеристик оригіналу. За допомогою методу порівняння текстів оригіналу з перекладом було встановлено ступінь адекватності відповідник уривків. Більшість проаналізованих зразків засвідчили високий рівень адекватності (повну реалізацію цієї категорії).

Найбільш промовистими прикладами дотримання адекватності були ті уривки, в яких забезпечення збереження адекватності виявилось досить складним. Зокрема, йдеться про передачу специфіки мовлення деяких героїв (Гегріда, Мелфоя) для створення непрямой характеристики персонажу або комічного ефекту. Більшість із засобів, застосованих Дж. Ролінг в таких прикладах, не має чітких відповідників в українській мові, тому В. Морозову довелося послуговуватися прийомом компенсації та різноманітними трансформаціями.

Особливу увагу було приділено аналізу адекватності передачі характеристик імен героїв. Окрім специфічної внутрішньої форми та закладених авторкою конотацій, перекладач часто мав зважати на фоностилістичні особливості власних імен оригіналу. Більшість імен персонажів була перекладена з дотриманням повної адекватності, проте в деяких випадках частину конотацій або фоностилістичних особливостей було втрачено. Ці втрати були зумовлені складністю підбору адекватного імені в українському варіанті, який би відтворював всі значеннєві та стилістичні особливості оригіналу.

7. Насамкінець, здійснено оцінку досягнення адекватності та еквівалентності в українському перекладі Поттеріани. З'ясовано, що у той час як прагматична адекватність була досягнута перекладачем бездоганно, у 14 % прикладів була частково порушена стилістична адекватність. Це пояснюється незначними недоліками перекладу у відтворенні стилістичних особливостей оригіналу. Серед конкретних засобів досягнення адекватності було виокремлено доместикацію та проаналізовано специфіку її застосування.

Відзначено, що перекладач найчастіше послуговується третім та четвертим рівнем еквівалентності задля забезпечення повноцінної передачі елементів змісту оригіналу.

Проте, були віднайдені поодинокі випадки порушення еквівалентності й адекватності, які не впливають значним чином на якість перекладу серії книг про Гаррі Поттера. Таким чином, вважаємо, що рівень реалізації даних категорій в українському перекладі семикнижжя Дж. Ролінг про Гаррі Поттера може бути оцінений на найвищому рівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Наукові праці

1. Альошина М. Д. Критерії та принципи визначення адекватності відтворення ідіостилю автора в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 37. С.54-57.
2. Амеліна С. М. Конотативна еквівалентність у перекладі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2014. №11. С.5-14.
3. Ананко Т. Р. Прагматична адаптація у перекладі художніх творів. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2012. Вип. 25. С. 3-4.
4. Бархударов Л. С. Язык и перевод (вопросы общей и частной теории перевода). М.: «Международ. Отношения», 1975. 240 с.
5. Влахов С.В., Флорин С.Н. Непереводимое в переводе. М.: Р. Валент, 2006. 448 с.
6. Горда В. В. Художній переклад та проблеми адекватності перекладу. *Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали V Всеукраїнського науково-практичного симпозіуму* (м. Івано-Франківськ, 14 травня 2021 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2021. 388 с.
7. Демецкая В. В. Адаптация как кросс-культурная и переводческая проблема. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: зб. праць та доп. Всеукр. наук. конф. «Актуальні проблеми філології та перекладознавства»*. Хмельницький. 2005. С. 148-150.
8. Демецкая В.В. Определение понятия адаптация в рамках теории коммуникации и переводоведения. *Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В.И. Вернадского. Сер. филология*. 2007. Т. 20 (59). № 2. С. 107-111.

9. Демецька В. В. Теорія адаптації: крос-культурні та перекладознавчі проблеми: монографія. Херсон: МЧП «Норд», 2006. 378с.
10. Дробаха О. В. Еквівалентність у сучасному англо-українському перекладі. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. 2017. Вип. 34. С.195-199.
11. Іванова О. Перекладацька еквівалентність і способи її досягнення (translators equivalence and ways to reach it). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 48. С. 277-279.
12. Кабалоева И. М., М. Т. Гутиева. Понятие адекватного перевода. Способы достижения адекватности. *Новая наука: Теоретический и практический взгляд*. 2016. Вип. 4-3. С. 115-118.
13. Казакова Т. А. Художественный перевод: теория и практика: учебник. Санкт-Петербург: Иняиздат, 2006, 535 с.
14. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія і практика перекладу: підручник для ВНЗ. Нова Книга, 2006. 245 с.
15. Княжева Е. А. Оценка качества перевода: проблемы теории и практики. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2010. № 2. С.129-134.
16. Ковальчук Е. А. Квантитативно-системный подход к оценке качества перевода. *Древняя и Новая Романія*. 2015. Вип. 16. С. 507-523.
17. Ковальчук Е. А. Оценка качества перевода: проблема поиска эффективных методов, стандартов и параметров. *Ученые записки Комсомольского-на-Амуре государственного технического университета*. 2010. Вип. 2.2. С. 81-85.
18. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. М.: Высш.шк., 1990. 253 с.
19. Комиссаров В. Н. Перевод и интерпретация / *Тетради переводчика* / под ред Л. С. Бархударова. М.: Высшая школа, 1982. Вип. 19. С. 3-20.
20. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. М.: Высшая школа, 1980. 167 с.

21. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова книга, 2003. 448 с.
22. Костикова О. И. Критика перевода vs оценка перевода. Издание Паневропского университета славистики РАН, 2017. 152 с.
23. Латышев Л. К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения. М.: 1981. С. 66.
24. Литвинова М. Д. Методика преподавания художественного перевода в филологических вузах. Критерий оценки переводов. *Проблемы обучения переводу в языковом вузе*. 2002. С. 16-17.
25. Лысенкова Е. Л. От теоретических основ к критике художественного перевода. *Социальные и гуманитарные науки на Дальнем Востоке*. 2012. № 15(1). С.17-21.
26. Макарова Л. С. Коммуникативно-прагматические аспекты художественного перевода. М.: МГЛУ, 2006. С. 19.
27. Мошкович В. В. Оценка качества перевода и использование адекватности и эквивалентности как критериев оценки качества перевода. *Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета*. 2013. Вып. 10. С.139-143.
28. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів. Для студентів перекладацьких факультетів вищих навчальних закладів: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2008. 200 с.
29. Оболенская Ю. Л. Художественный перевод и межкультурная коммуникация. Изд-во Либроком, 2010. 264 с.
30. Одрехівська І. М. Модель критики перекладу в рамках перекладознавчої концепції професора В. Коптілова. *Іноземна філологія*. 2013. № 125. С.123-129.
31. Олійник Т. Прагматика перекладу: адекватність перекладу як критерій оцінки його якості. *Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі: збірник наукових праць*. Ч. 1.

Лінгвостилістика. Лексична семантика. Фразеологія / за ред. В. Т. Сулима, С. Н. Денисенко. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. С.271-273.

32. Паршин А. Теория и практика перевода. М.: Русский язык. 2000. 161 с.

33. Пасекова Н. В. К вопросу о критериях оценки художественного перевода. *Переводческий дискурс: междисциплинарный подход*: материалы II международной научно-практической конференции. 2018. С. 458-462.

34. Потапова А. Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. Ролінг): рукопис; дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю: 10.02.16 перекладознавство. Одеса, 2011.

35. Потреба Н. А. Лінгвокультурна адаптація художнього тексту. *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4, № 2. С. 78-81.

36. Ревзин И. И., Розенцвейг В. Ю. К обоснованию лингвистической теории перевода. *Вопросы языкознания*. 1962. № 1. С. 51-59.

37. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Издание 4-е. Валент, 2010. 244 с.

38. Сдобников В. В., Петрова О. В. Теория перевода. AST, 2006. 239 с.

39. Солодуб Ю. П., Альбрехт Ф.Б., Кузнецов А. Ю. Теория и практика художественного перевода: учеб. пособие для студ. лингв. фак. высш. учеб. заведений. Академия, 2005. 155 с.

40. Степанець Д. Ю. Збереження комунікативно- прагматичного потенціалу художнього тексту у перекладі. *Міжнародний науковий журнал Науковий огляд*. 2020. № 8.71. С. 76-86.

41. Третьякова Е. А. Эволюция отечественной критики перевода. *Вестник Чувашского университета*. 2012. № 4. С.126-132.

42. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): для ин-тов и фак. иностр. яз.; учеб. пособие. М.: Высшая школа, 1983.

43. Шамова Н. В. Разграничение понятий «эквивалентность» и «адекватность» в переводе. *Вестник Московского университета. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2005. №2. С. 294-299.
44. Швейцер А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. М.: Наука, 1988. 147 с.
45. Шевцова О. Співвідношення перекладознавчих феноменів «адекватність» та «еквівалентність». *«Мовні і концептуальні картини світу»*. 2012. № 42.
46. Albrecht I. Invarianz, Äquivalenz, Ädäquatheit // *Übersetzungswissenschaftliche Ergebnisse und Perspektiven. Festschrift für Wolfram Wills zum 65. Geburtstag / Hrsg. R. Arntz, G. Thome*. Tübingen, 1990. S. 75-78.
47. House, Juliane (1997): Translation quality assessment: a model revisited. Tübingen. Narr., S. 115 p.
48. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. 5. Aufl. Wiesbaden, 1997. S. 225-258.
49. Newmark P. Approaches to Translation. Hempstead [UK]: Phoenix ELT, 1995. 198 p.
50. Nida E. A., Taber Ch. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden: Brill Archive, 1982, 218 p.
51. Nord C. Manipulation and Loyalty in Functional Translation. *Current Writing*. 2002. Vol. 14, no. 2. P. 33.
52. Reiss K. Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Tübingen: Niemeyer, 1984. 245 S.
53. Reiss K., Vermeer H. Towards a general theory of translational action: Skopos theory explained, translated by Christine Nord. New York & London: Routledge, 2013, 361 p.
54. Scamander Newt [J. K. Rowling]. *Fantastic Beasts and Where to Find Them*. London: Bloomsbury, 2001. 128 p.
55. Schleiermacher F.D.E. Über die verschiedenen Methoden des Uebersetzens. *F. Schleiermacher's sämtliche Werke. Zur Philosophie*. 2-er Band. Berlin, 1838. S. 207-245.

56. Snell-Hornby M. Translation Studied: An Integrated Approach. NY: John Benjamins Publishing, 1988. 163 p.
57. Toury, G. (1999). A handful of paragraphs on "translation" and "norms". In C. Schäffner (ed.), Translation and norms. Clevedon: Multilingual Matters. P. 9-31.
58. Van Den Broeck Raymond. The Limits of Translatability Exemplified by Metaphor Translation. *Poetics Today*. 1981. № 2(4). P. 73-87.
59. Venuti L. Strategies of translation. London and New York: Routledge, 1998. P. 240-244.
60. Williams M. Translation quality assessment: An argumentation-centred approach. University of Ottawa Press, 2004.

Джерела ілюстративного матеріалу

61. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і В'язень Азкабану / пер. з анг. Віктор Морозов. Вид. 7. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2008. 328с.
62. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і Келих Вогню / пер. з анг. Віктор Морозов, Софія Андрухович. Вид. 11. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2008. 669с.
63. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і напівкровка принц / пер. з анг. Віктор Морозов. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. 573с.
64. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і Орден Феніксу / пер. з анг. Віктор Морозов. Вид. 17. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2014. 814с.
65. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і Смертельні Реліквії / пер. з анг. Віктор Морозов. Вид. 5. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. 636с.
66. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і таємна кімната / пер. з анг. Віктор Морозов. Вид. 15. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2008. 345с.
67. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь / пер. з анг. Віктор Морозов. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. 314с.
68. Rowling J. K. Fantastic Beasts and Where to Find Them. London: Bloomsbury, 2009. 88 p.

69. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. London: Bloomsbury, 1998. 251 p.
70. Rowling J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows. London: Bloomsbury, 2007. 607 p. \Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. London: Bloomsbury, 2000. 636 p.
71. Rowling J. K. Harry Potter and the Half-blood Prince. London: Bloomsbury, 2005. 607 p.
72. Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix. London: Bloomsbury, 2004. 956 p.
73. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. London: Bloomsbury, 1997. 223 p.
74. Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. London: Bloomsbury, 1999. 317 p.

Довідкова література

75. Longman Dictionary of Contemporary English. Longman. UK, 2001.

Інтернет-джерела

76. Висоцька Г. В., Мерквіладзе С. Комунікативно-прагматичні засоби досягнення функціональної еквівалентності під час перекладу художнього тексту. 2020. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/27027>
77. Гордієнко, Н. М. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу." Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Efektivni nastroje modernich ved–2012». Praha: Education and Science. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/03_2012_gordienko_ponyattia
78. Демецкая В. В. Еквівалентність і адекватність відтворення прагматичних текстів у перекладі. 2013. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/214>
79. Євтушенко Н. І. Лінгвостилістична адекватність художнього перекладу.

2020. [Електронний ресурс] Режим доступу:
http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/27005/%D0%A3%D0%9D_2020_%D0%A2_4_%D1%81.89-91.pdf?sequence=1

80. Зоренко К. О., Сидорук Г. І. Способи досягнення еквівалентності перекладу. Филология, социология и культурология. Научный поиск. 2015. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/files/file/scientific_conference_46/zbornik_46_5-2_Sopot_30.10.2015.pdf#page=54

81. Караневич М. Я. Прагматичний аспект перекладу художньої літератури. 2011. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3003>

82. Князькова, Е. А. Способы достижения адекватности при переводе художественного текста. 2020. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://elar.uspu.ru/handle/uspu/13335>

83. Курбатова Д. А. Особливості перекладу художнього твору: труднощі та шляхи їх подолання. Вісник студентського наукового товариства «Ватра» вінницького торговельно-економічного інституту кнтеу. Вінниця: Видавничо-редакційний. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.vtei.com.ua/doc/2018/konf18/15.pdf#page=246>

84. Макарова Л. С. Инструментарий анализа художественного перевода // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение. 2007. №2. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/instrumentariy-analiza-hudozhestvennogo-perevoda>

85. Мальцева И. Г. Обучение художественному переводу: методика установления адекватности. Педагогическое образование в России. № 1. 2012. <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-hudozhestvennomu-perevodu-metodika-ustanovleniya-adekvatnosti>

86. Маркина М. Адекватность как переводческая проблема (функциональный

підход) [Електронний ресурс] / Режим доступу:
http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/vdpu/Movozn/2008_14/article/32.pdf

87. Мінцис Ю. Б., Калиняк О. Б. Перекладацькі трансформації у художніх англомовних творах як засіб досягнення еквівалентності. Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://surl.li/arfn>

88. Ніконова В. Г. Проблема адекватності перекладу художнього тексту: типи міжмовної мовленнєвої кореляції. 2017. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/1194>

89. Пилипенко І. О. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу. [Електронний ресурс] Режим доступу: 2019. <http://193.138.93.8/handle/BNAU/3728>

90. Плеханова Ю.В. Определение комплекса критериев оценки качества устного перевода студентов-лингвистов // Вестник НВГУ. 2016. №4. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/opredelenie-kompleksa-kriteriev-otsenki-kachestva-ustnogo-perevoda-studentov-lingvistov>

91. Пономарёва Т. В. Критика переводов произведения Г. Гейне Ideen-Das Buch Le Grand (сопоставительный анализ) Выпускная квалификационная работа магистра. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://nauchkor.ru/uploads/documents/587d36795f1be77c40d59023.pdf>

92. Романова Л. Г. Адекватность и эквивалентность как переводческие категории (теоретико-экспериментальное исследование). Челябинск 2011. https://static.freereferats.ru/_avtoreferats/01005128277.pdf

93. Сидорук Г. І., Шевчук О. О. Мовностилістичні особливості відтворення художнього тексту українською мовою. Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис». [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Filol/article/view/13193>

94. Сітко А. В., Струк І. В. Адекватность і еквівалентність у перекладі мовних особливостей. 2016. [Електронний ресурс] Режим доступу:

http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/24368/1/Адекватность_і_еквівалентність_у_перекладі_мовних.PDF

95. Сторожук, І. Я. Проблема еквівалентності у працях вітчизняних перекладознавців. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5filologiya/92895-1-storozhuk-iya-asp-institut-filologii-knu-imeni-tarasa-shevchenka-problema-ekvivalentnosti-pracyah-vitchiznyanih-pereklad.php>

96. Ткачук Т. І. Перекладацькі адаптивні стратегії у сучасній транслятології як механізм адекватної передачі комунікативно-прагматичного значення [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v24/part_2/41.pdf

97. Чередниченко О. І. Проблема адаптації у світлі Кочурової концепції перекладу / О. І. Чередниченко // Всесвіт. 2009. № 78. С. 185-191. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.philolog.univ.kiev.ua/conf/zvit2010f

98. Янченко Ю. О. Адаптація художнього твору як різновид міжмовної інтерпретації (на матеріалі перекладу О. Тереха казки О. Уайльда "The Happy Prince») / Ю. О. Янченко // Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови. 2012. Вип. 20(2). С. 266-271. [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_in_mov_2012_20\(2\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_in_mov_2012_20(2)_37)

99. Ярова К., Денисенко Н. Види еквівалентності в аспекті перекладу. Комунікативно-функціональні аспекти мовної діяльності в поліетнічному середовищі. 2020. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://filolog.mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/zbirnyk-naukovyh-statej-Mova.-Svidomist.-Kontsept-vyp.-10..pdf#page=145>

100. EAGLES (Expert Advisory Group for Language Engineering Standards) reports, 1999. URL: <http://www.issco.unige.ch/projects>

101. Halverson, S. (1997). The concept of equivalence in translation: Much ado about something. Target, 9(2), 207-233. URL: <http://dx.doi.org/10.1075/target.9.2.02hal>

ДОДАТКИ

Рівні еквівалентності в перекладі *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*

№	Оригінал	Переклад В. Морозова	Рівні еквівалентності
1	Though Harry had by no means forgotten about Black, he couldn't brood constantly on revenge if he wanted to help Hagrid win his case against the Committee for the Disposal of Dangerous Creatures.	Він, звичайно, не забув про Блека, але тепер гаряче готувався допомогти Герідові виграти суд.	третій
2	Harry sat down, feeling goose bumps rising up his arms despite the glow of the fire.	Гаррі сів. Незважаючи на тепло від каміна, на руках у нього виступили сироти.	четвертий
3	I hope the Muggles didn't give you a hard time.	Сподіваюся, що магли не дуже тебе діставали.	четвертий
4	His eyes were darting all over the cabin as though looking for some shred of hope or comfort.	Він безтямно блукав поглядом по хатині, мовби шукаючи хоч якийсь промінчик надії.	третій
5	"I suppose he's told you the same fairy tale he's planted in Potter's mind?" spat Snape.	Допускаю, що він розповідав вам ту саму баєчку, якою замаскував голову Поттерові? – скривився Снейп.	четвертий
6	Peeves seemed to be bouncing along the corridor in boisterous good spirits, laughing his head off.	Півз мав чудовий настрій: він стрибав по коридору і аж заходився з реготу.	третій
7	"They make a fuss about Hogsmeade, but I assure you, Harry, it's not all it's cracked up to be," he said seriously.	Стільки галасу довкола того Гогсміда, але повір – там нема нічого особливого, – поважно сказав він.	третій
8	This had only one occupant, a man sitting fast asleep next to the window.	Аж наприкінці вагона натрапили на купе, в якому була тільки одна особа – чоловік, що міцно спав біля вікна.	третій
9	"Firstly," growled Uncle Vernon, "you'll keep a civil tongue in your head when you're talking to Marge."	По-перше, – гаркнув дядько Вернон, – ти дуже ввічливо розмовлятимеш з Мардж.	другий
10	Who am I to refuse the promptings of fate?	Хіба могла я опиратися велінню долі?	третій
11	Ron called Professor McGonagall a lot of names that greatly annoyed Hermione; Hermione assumed an "all-for-the-best" expression that made Ron even angrier.	Рон обзивав професорку МакГонегел останніми словами, що страшенно дратувало Герміону, яка усім своїм виглядом підкреслювала, що <i>"так буде краще"</i> , і це страшенно сердило Рона.	третій
12	Night had fallen before Madam Hooch awoke with a start, told Harry and Ron off for not waking her, and insisted that they go back to the castle.	Було вже зовсім темно, коли мадам Гуч зненацька прокинулася, дала хлопцям прочуханки, що її не розбудили, і звеліла вертатися до замку.	четвертий
13	Malfoy was still smarting about the mud-	Мелфой і досі закипав при згадці про ту	третій

	throwing incident in Hogsmeade and was even more furious that Harry had somehow wormed his way out of punishment.	летючу грязюку в Гогсміді. А найбільше його обурило те, що Гаррі якимось чином уникнув покарання.	
14	“Now, Snape,” said Fudge, startled, “the young lady is disturbed in her mind, we must make allowances –”	Та годі тобі, Снейпе, – аж здригнувся Фадж, – ця юна панянка трохи збентежена, треба взяти це до уваги...	другий
15	I hope Mr Potter will always be around to save the day.	Що ж, я гадаю, пан Потер завжди буде поруч аби врятувати нас.	третій
16	S'all my fault. Got all tongue-tied.	Це всьо моя вина. Мене гейби заціпило.	четвертий, другий
17	Harry, Ron, and Hermione whipped around. A group of men was walking down the distant castle steps.	Гаррі, Рон і Герміона зиркнули у вікно. Замковими сходами спускалося кілька чоловіків.	другий, третій
18	That Committee's in Lucius Malfoy's pocket.	Увесь Комітет у кишені Луціуса Мелфоя.	четвертий
19	Them Disposal devils, they're all in Lucius Malfoy's pocket!	Увесь Комітет танцює під Мелфоеву дудку!	третій
20	– all You-Know-'Oo's supporters was tracked down, wasn't they, Ern? Most of 'em knew it was all over, with You-Know-'Oo gone, and they came quiet.	– ...тоді всім його прибічникам прикрутили хвости, правда, Ерні? Вони тоді скумекали, що їхній казочці кінець, і припинили.	другий
21	“Ah, well, Snape... Harry Potter, you know... we've all got a bit of a blind spot where he's concerned.”	– Ну, але ж, Снейпе... ти знаєш, Гаррі Поттер... ми всі трохи заплющуємо очі на його витівки.	третій
22	Mooney presents his compliments to Professor Snape, and begs him to keep his abnormally large nose out of other people's business.	Містер Муні передає вітання професорові Снейпові і просить його не пхати свого довжелезного носа до чужого проса.	третій
23	I have a few things to say to you all, and as one of them is very serious, I think it best to get it out of the way before you become befuddled by our excellent feast...	Маю вам дещо сказати, причому одна тема дуже серйозна, тож краще, мабуть, почати з неї, перш ніж вам заб'є памороки наш бенкет...	третій
24	And Harry's still with us because he's not stupid enough to see one and think, right, well, I'd better kick the bucket then!”	А Гаррі й досі з нами, бо він не такий дурний, щоб, побачивши пса, подумати: "Мені гаплик!", і померти.	другий
25	According to Wood, this was good news for Gryffindor, who would take second place if they beat Ravenclaw too.	Вуд був переконаний, що це їм на руку. Якщо Грифіндор теж виграє у Рейвенклоу – друге місце їм забезпечено.	третій
26	And he's been off-color for ages, he was wasting away.	Він уже віддавна марнів просто на очах.	третій
27	However, Peeves paid no attention to Professor Lupin's words, except to blow a loud wet raspberry.	Півз, однак, пустив Люпинові слова повз вуха і лише зневажливо пирхнув.	другий
28	Hermione irritated the rest by fussing	Герміона дратувала всіх своїми	третій

	about how her tortoise had looked more like a turtle, which was the least of everyone's worries.	побиваннями, що її морська черепаха скидалася радше на океанську – решта учнів мали клопоти значно серйозніші.	
29	For years, Aunt Petunia and Uncle Vernon had hoped that if they kept Harry as downtrodden as possible, they would be able to squash the magic out of him.	Тітка Петунія і дядько Вернон уже багато років керувалися принципом: що гірше вони ставитимуться до Гаррі, то скоріше виб'ють йому з голови усі ті чари.	другий
30	Only last summer he'd gotten an official warning that had stated quite clearly that if the Ministry got wind of any more magic in Privet Drive, Harry would face expulsion from Hogwarts.	До того ж минулого літа Гаррі вже отримав офіційне попередження: тож якщо до міністерства дійдуть нові чутки про застосування чарів на Привіт-драйв, його виженуть з Гогвортсу.	третій
31	But I'm afraid no dementor will cross the threshold of this castle while I am headmaster.”	Та поки я директор, жоден дементор не переступить поріг цього замку.	четвертий
32	You won't let them kill me, Ron, will you... you're on my side, aren't you.	Ти ж не дозволиш їм мене вбити... Ти ж на моєму боці, правда?	четвертий
33	I'd guess he's been losing weight ever since he heard Sirius was on the loose again...	Гадаю, він почав худнути, відколи довідався, що Сіріус вирвався на волю...	третій
34	Harry held the paper up to the candlelight and read: BLACK STILL AT LARGE	Гаррі підніс газету до свічки й прочитав: БЛЕК І ДОСІ НА ВОЛІ!	четвертий
35	Yeh don' know them gargoyles at the Committee fer the Disposal o' Dangerous Creatures!” choked Hagrid, wiping his eyes on his sleeve. “They've got it in for interestin' creatures!”	Ти ж знаєш тих гаргуйлів з Комітету! – мало не задихнувся Гегрід, витираючи сльози рукавом. – Їм тільки покажи якесь фayne звірєтко, і вони відразу починають його знешкоджувати!	другий
36	They had never seen eye to eye with Hagrid about what he called “interesting creatures” and other people called “terrifying monsters.	Вони розходилися з Гегрідом у поглядах щодо "файних звірєток", яких інші люди називали "жахливими потворами".	другий
37	Got enough on his plate what with keepin' them dementors outta the castle, an' Sirius Black lurkin' around	У нього самого повно клопоту: ті дементори, що пруться до замку, Сіріус Блек, який лазит довкола...	третій
38	Yer right. I can' afford to go ter pieces. Gotta pull meself together...	Ваша правда: мені не можна розвалюватись. Мушу си тримати купи...	четвертий
39	As long as they've got a couple o' hundred humans stuck there with 'em, so they can leech all the happiness out of 'em, they don' give a damn who's guilty an' who's not.”	Доки вони там мають кілька соток людей, щоб висмоктувати з них усю радість, їм наплювати, хто винний, а хто ні.	третій
40	When they let me out, it was like bein' born again, ev'rythin' I came floodin' back, it was the bes' feelin' in the world.	Коли мене випустили, я ніби знову си народив, ніби в потічку скупався, мені ще ніколи не було так файно.	четвертий
41	As he turned a corner, he saw Ron dashing toward him, grinning from ear to ear.	Завернувши за ріг, побачив Рона, що мчав до нього, посміхаючись від вуха до вуха.	четвертий

42	But famous Harry Potter is a law unto himself.	Але ж славетний Гаррі Поттер не визнає ніяких правил.	третій
43	A small amount of talent on the Quidditch field made him think he was a cut above the rest of us too. Strutting around the place with his friends and admirers...	Мав якісь там успіхи у квідичі, а тоді вирішив, що він недосяжний. Швендяв, задерши носа, зі своїми друзями й шанувальниками...	другий
44	Then let me correct you – your saintly father and his friends played a highly amusing joke on me that would have resulted in my death if your father hadn't got cold feet at the last moment.	Дозволь, я виправлю цю помилку – твій безгрішний батько зі своїми друзями вирішив утнути зі мною неймовірно смішний жарт. Він міг закінчитися моєю смертю, якби твій батько в останню мить не перелякався.	третій
45	He was saving his own skin as much as mine.	Рятуючи моє життя, він просто рятував свою шкуру.	четвертий
46	No – honestly, it's OK. This way, you haven't broken your word to Fudge and I know what's going on.	Але ж чесно – все нормально. І ви не порушили даного Фаджеві слова, і я вже все знаю.	третій
47	“Yes,” said Harry. Hermione and Ron, not being on speaking terms with the Minister of Magic, hovered awkwardly in the background.	- Так, - озвався Гаррі. Герміона з Роном, які ніколи ще не розмовляли з міністром магії, незграбно переступали з ноги на ногу.	третій, другий
48	“Well, dear, I think we'll leave it there... A little disappointing... but I'm sure you did your best.”	– Ну, любий мій, на цьому закінчимо... я трохи розчарована... але впевнена, що ти старався.	третій
50	The team changed into their scarlet robes and waited for Wood's usual pre-match pep talk, but it didn't come.	Переодягшись у яскраво-червону форму, команда чекала традиційних Вудових напучувань, але цього разу їх не було.	третій

Рівні еквівалентності в перекладі *Harry Potter and the Goblet of Fire*

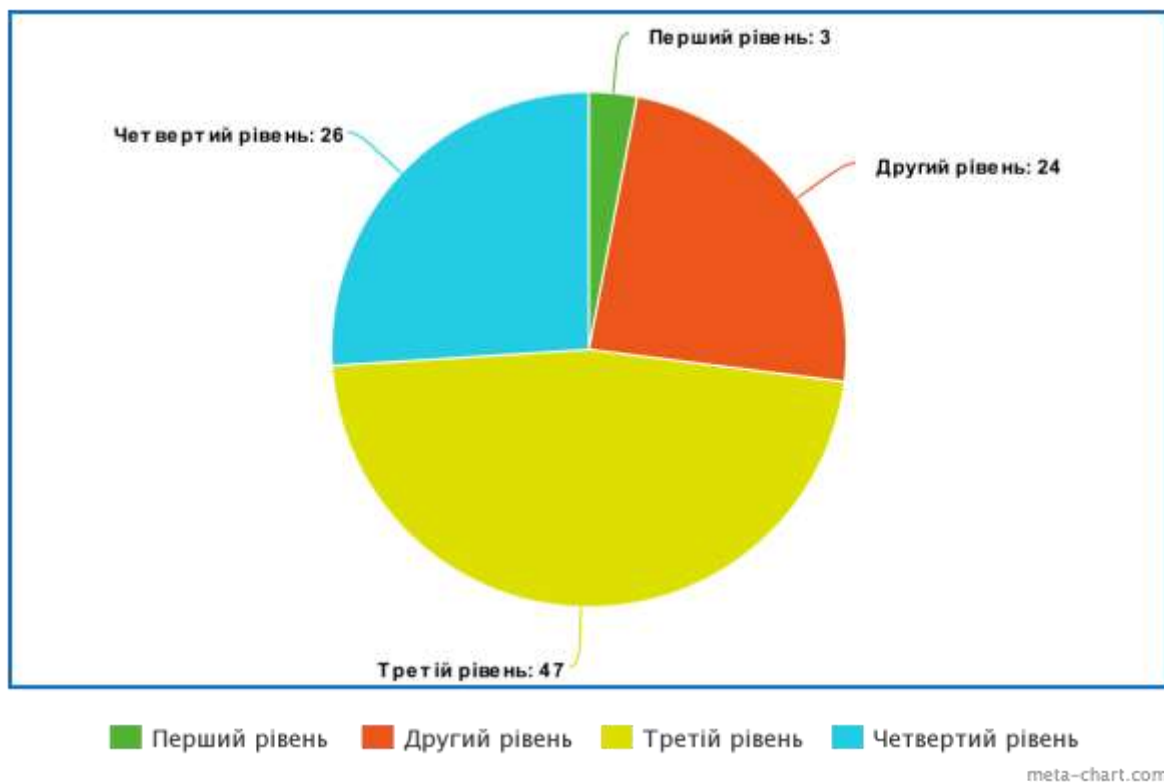
№	Оригінал	Переклад В. Морозова	Рівні еквівалентності
1	I didn't dare tell Mum what he's got to do for the first task; she's already having kittens about him...	Я не наважився розповісти мамі, яке буде його перше завдання, вона й так місця собі не знаходить...	третій
2	She was in floods after that Daily Prophet article about him.	Вона трохи не збожеволіла після тієї статті про нього у "Щоденному віщуні".	третій
3	Dobby beamed very brightly, and happy tears welled in his eyes again.	Добі променисто всміхнувся, і сльози щастя знову бризнули з його очей.	четвертий
4	He was working flat-out just to get through all their homework, though he made a point of sending regular food packages up to the cave in the mountain for Sirius.	Сам він віддавав усі сили навчанню, хоч і взяв собі за обов'язок регулярно відсилати Сіріусові в гірську печеру пакунки з їжею.	третій
5	Maybe if he'd seen the dragons for the first time on Tuesday, he would have passed out cold in front of the whole school...	Можливо, якби він у вівторок побачив драконів уперше, то зомлів би на очах у цілої школи...	четвертий
6	That's a bit sooner than he expected it, but I like to keep on top of things.	Це навіть раніше, ніж він сподівався, але я завжди мушу бути на висоті.	третій
7	If the worst came to the worst, they were going to drop a bag of Dungbombs, but they hoped they wouldn't have to resort to that - Filch would skin them alive.	У крайньому випадку вони збиралися жбурнути туди торбинку з какобомбами, та сподівалися, що цього робити не доведеться – адже Філч позривав би їм за це голови.	другий
8	Harry remembered how touchy Myrtle had always been about being dead, but none of the other ghosts he knew made such a fuss about it.	Гаррі згадав, яка чутлива завжди була Мірта до всього, що стосувалося її смерті. Жоден інший зі знайомих привидів не робив з цього такої трагедії.	третій
9	He was going to see what Crouch was up to.	Він хотів з'ясувати, що затіває Кравч.	третій
10	Harry hesitated, thinking . . . and then his curiosity got the better of him.	Гаррі завагався, напружено міркуючи... І врешті допитливість взяла гору.	третій
11	Filch, I don't give a damn about that wretched poltergeist...	Філч, мені до лампочки, що там учворив якийсь там нещасний полтергейст.	перший
12	Only in the last hour had Harry really got the hang of the Summoning Charm.	Лише тепер Гаррі нарешті оволодів замовляннями-викликаннями.	третій
13	The books and quills kept losing heart halfway across the room and dropping like stones to the floor.	Книжки й пера зупинялися на півдорозі й каменем падали на підлогу.	другий
14	Harry felt himself being pushed hither	Зусібіч Гаррі штовхали люди, чийх	третій

	and thither by people whose faces he could not see.	облич він не бачив.	
15	Harry, Ron, and Hermione joined it, right behind a pair of men who were having a heated argument.	Гаррі, Рон і Герміона примостилися за двома чоловіками, що палко сперечалися.	другий, четвертий
16	Bedtime! Chop chop!	Спати! Мерщій!	перший
17	"Merlins beard," Moody whispered, staring at the map, his magical eye going haywire.	Мерлінова борода! – прошепотів Муді, розглядаючи карту. Його магічне око бігало туди-сюди.	четвертий, третій
18	"Close shave. Potter," he muttered.	Ледве викрутилися, Поттере, – пробурмотів він.	другий
19	If you really want to know, he – he said he'd been coming up to the library every day to try and talk to me, but he hadn't been able to pluck up the courage!	Якщо хочеш знати, він... він сказав, що приходив щодня до бібліотеки, щоб порозмовляти зі мною, але ніяк не міг наважитися!	третій
20	Just give me two seconds in the library – just to make sure!	Я на дві секунди збігаю в бібліотеку – щоб переконатися!	четвертий
21	But just as he was getting up, thinking that he might as well go up to the library and do a spot more hex research, the door of the side chamber opened, and Cedric stuck his head out.	Але щойно він підвівся, міркуючи, що з таким самим успіхом може піти до бібліотеки й пошукати ще якихось заклять, як з дверей кімнати вигулькнула голова Седрика.	третій
22	Mundungus Fletcher's put in a claim for a twelve-bedroomed tent with en-suite Jacuzzi, but I've got his number.	Мандангус Флечер виставив претензію на дванадцятикімнатне шатро з сауною. Але зі мною цей номер не пройде.	третій
23	And Krum just sat in the library, poring over books.	А Крум просто сидів у бібліотеці, зарившись у книжки.	третій
24	Nothing whatsoever occurred to them, so they retired to the library instead.	Нічого їм не спало на думку, тож вони подалися до бібліотеки.	третій
25	Parvati and Lavender went into transports of delight at the sight of them, and even Pansy Parkinson had to work hard to conceal how much she liked them.	Парваті й Лаванда аж нетямилися від захвату, і навіть Пенсі Паркінсон, як не старалася це приховати, мусила визнати, що лошата їй дуже сподобалися.	третій
26	But then Ron realized that six or seven girls were lurking in the next row of books, debating exactly the same thing, and he lost his enthusiasm for the idea.	Але раптом помітив, що за дальшими стелажми ховається шестеро чи семеро дівчат, обговорюючи те ж саме, і втратив увесь свій запал.	четвертий
27	And Bagman's commentary made everything much, much worse...	А Бегменові коментарі створювали ще гірше, набагато гірше враження...	другий
28	I'm no great shakes at languages; I need Barty Crouch for this sort of thing.	Я в мовах ні бум-бум, мені для перекладу потрібен Барті Кравч.	другий
29	Seconds later, they heard the roar of the crowd, which meant Cedric had entered the enclosure and was now face-to-face with the living counterpart of his model.	За якусь мить вони почули, як заревіла юрба, а це означало, що Седрик зайшов у загороду й опинився там віч-на-віч з живим двійником своєї моделі...	четвертий

30	"My Lord, I was constantly on the alert," came Lucius Malfoy's voice swiftly from beneath the hood.	Мій пане, я був постійно наготові, – озвався з-під каптура швидкомовний голос Луціуса Мелфоя.	третій
31	Parvati had been very cool toward Harry since the ball.	Після балу Парваті поводитися з Гаррі дуже холодно.	четвертий
32	He thought it was a bit rich of Uncle Vernon to call anyone "dumpy," when his own son, Dudley, had finally achieved what he'd been threatening to do since the age of three, and become wider than he was tall.	Хто завгодно, але тільки не дядько Вернон, мав би називати когось "товстухою". Адже його рідний синочок Дадлі нарешті досяг того, чого невпинно домагався ще з трирічного віку – став ширшим, ніж довшим.	другий
33	"For your information, he hasn't asked me <i>one single thing</i> about Harry, not one -" Ron changed tack at the speed of light.	– До твого відома, він жодного разу нічогосінько не питає у мене про Гаррі... Рон зі швидкістю світла змінив тактику.	четвертий
34	Harry decided to break the silence.	Гаррі вирішив перервати мовчанку.	четвертий
35	"Use your brains, Ron," said Bill.	– Треба ж кумекати, Роне, – озвався Білл.	перший
36	"Good thinking!" said Ron, his expression clearing. "I bet Sirius'll know what to do!"	– Правильно! – зрадів Рон. – Сіріус знатиме, що робити!	другий
37	I just hope he's in Gryffindor! Keep your fingers crossed, eh, Harry?	Хоч би він потрапив у Грифіндор! Гаррі, тримай за нього кулаки, добре?	другий
38	"Oh hurry up," Ron moaned, beside Harry, "I could eat a hippogriff."	– Скоріше б, – простогнав біля Гаррі Рон. – Я з'їв би й гіпогрифа.	третій, четвертий
39	When he had lined up with his terrified-looking peers, he caught Colin Creevey's eye, gave a double thumbs-up, and mouthed, <i>I fell in the lake!</i>	Коли він зустрівся поглядом з Коліном Криві, то виставив великого пальця руки й прошепотів: – Я впав у озеро!	третій
40	Then a long tear near the brim opened wide like a mouth, and the hat broke into song.	Далі біля крисів капелюха з'явився отвір, що нагадував роззявлений рот, і залунала пісня.	третій
41	"We don't want to break our winning streak, do we?"	Ми ж не хочемо, щоб перервалася смуга наших перемог?	четвертий
42	"Oh the usual," said Nearly Headless Nick, shrugging. "Wreaked havoc and mayhem."	– Та як завжди, – знизав плечима Майже-Безголовий Нік. – Зчинив гармидер і розгардіяш.	четвертий
43	I therefore beg you not to waste your time submitting yourself if you are under seventeen.	Тому я прошу: якщо вам не виповнилося сімнадцяти років, на конкурс <i>не</i> зголошуйтесь.	другий
44	"I've decided there are better ways of making a stand about elf rights," said Hermione haughtily.	Я вирішила, що є кращі методи боротьби за права ельфів, – набундючилася Герміона.	третій
45	"I mean, what do they do?" asked Malfoy. "What is the point of them?"	– Кароче, що вони <i>роблять</i> ? – допитувався Мелфой. – Яка з них <i>користь</i> ?	другий

46	I fear the thing you dread will indeed come to pass. . . and perhaps sooner than you think...” Her voice dropped almost to a whisper. Ron rolled his eyes at Harry, who looked stonily back.	Прикро, але станеться те, чого ти так боїшся... причому раніше, ніж ти очікуєш... Вона говорила мало не пошепки. Рон скосив очі на Гаррі.	третій
47	Unsurprisingly, Mr. Weasley found, upon arrival at Mr. Moody’s heavily guarded house, that Mr. Moody had once again raised a false alarm.	Не дивно, отже, що містер Візлі, прибувши до будинку містера Муді, який, до речі, має надійну систему охорони, виявив, що містер Муді вкотре здійняв фальшиву тривогу.	четвертий
48	Nobody but Moody was moving a muscle.	Ніхто, крім Муді, не ворушився.	третій
49	Some job for the Ministry, trying to sort out who was being forced to act, and who was acting of their own free will.	Міністерству було нелегко розрізнити, кого до певних дій змушували, а хто чинив їх із власної волі.	четвертий
50	Why don’t you get stabbed in the back by someone you thought was a friend?	А чого б тобі не отримати від друга підступний удар у спину?	третій
51	“How dare you!” said Ron, in mock outrage. “We’ve been working like house-elves here!” Hermione raised her eyebrows. “It’s just an expression,” said Ron hastily.	Та ми тут вколювали, як ельфи-домовики! Герміона підняла брови. – Це просто такий вислів, – поспіхом додав Рон.	другий
52	“Of course, you’ve looked death in the face before, haven’t you?” said Rita Skeeter, watching him closely.	– Авжеж, ти й раніше дивився смерті у вічі, – пильно глянула на нього Ріта Скітер.	четвертий
53	How on earth was he to know how his parents would feel if they were alive?	Як він може знати, що відчували б його батьки, якби були живі?	третій
54	Rita Skeeter’s been ferreting around all week, looking for more Ministry mess-ups to report.	Ріта Скітер цілий тиждень щось винюхувала, намагаючись знайти ще якісь міністерські промахи.	другий
55	And she was an idiot. Very nosy, but no brains, none at all.	І була дурна як валянок. Скрізь пхала свого носа, а в голові ж – порожнісінько.	другий
56	Recently under fire for its poor crowd control at the Quidditch World Cup, and still unable to account for the disappearance of one of its witches, the Ministry was plunged into fresh embarrassment yesterday by the antics of Arnold Weasley, of the Misuse of Muggle Artifacts Office.	Перебуваючи останнім часом під вогнем критики через неспроможність утримати під контролем юрбу на Кубку світу з квідичу, а також досі не пояснивши зникнення однієї зі своїх працівниць, міністерство вчора знову зганьбилося – через витівки Арнольда Візлі з відділу боротьби з нелегальним використанням маглівських речей.	третій

Дітома вага реалізації різних рівнів еквівалентності в третьому та четвертому томі Поттеріани

Типи адекватності в *Harry Potter and the Half-Blood Prince*

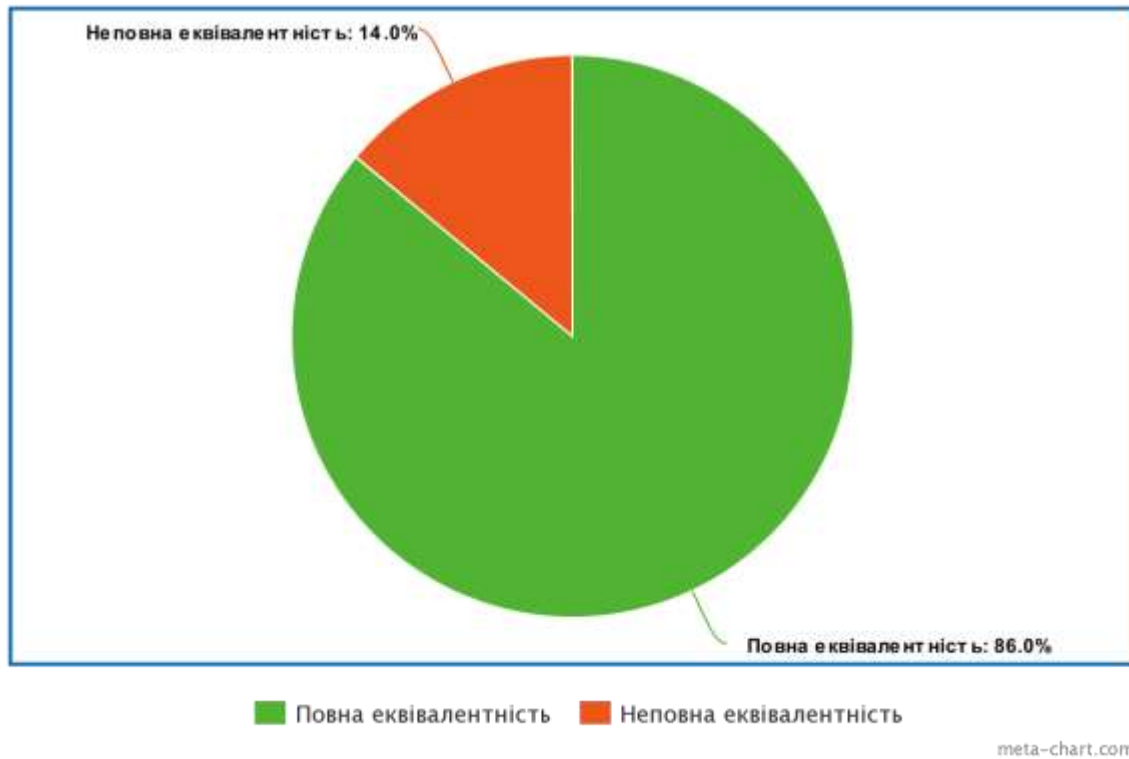
№	Оригінал	Переклад В. Морозова	Прагматична адекватність	Стилістична адекватність
1	"Ginny came in to visit while you were unconscious," he said, after a long pause, and Harry's imagination zoomed into overdrive, rapidly constructing a scene in which Ginny, weeping over his lifeless form, confessed her feelings of deep attraction to him while Ron gave them his blessing...	– Джіні тебе відвідувала, поки ти був непритомний, – сказав Рон після тривалої паузи, і уява Гаррі одразу розбуялася, створивши картину, в якій Джіні, ридаючи над його нерухомим тілом, зізнавалася, що глибоко ним зачарована, а Рон тим часом їх благословляв...	повна	повна
2	"I said it was crude," said Dumbledore, who sounded disdainful, even disappointed, as though Voldemort had fallen short of higher standards Dumbledore expected.	Я ж казав, що це грубо, – презирливо й навіть розчаровано відповів Дамблдор, немовби Волдеморт не дотягував до очікуваного ним рівня.	повна	повна
3	"He has gone to ground since you accosted him outside the Three Broomsticks; I rather think he dreads facing me.	Після того, як ти з ним поспілкувався біля “Трьох мітел”, він заліг на дно; мені чомусь здається, що він боїться зустрічі зі мною.	повна	повна
4	At last, Narcissa hurried up a street named Spinner's End, over which the towering mill chimney seemed to hover like a giant admonitory finger.	Нарешті Нарциса побігла вгору вуличкою, що мала назву Прядильний Кінець, і над якою, наче велетенський вказівний палець, здіймався височенний димар млина.	повна	неповна
5	"Ah yes, I am already aware that Mundungus has been treating your inheritance with light-fingered contempt," said Dumbledore, frowning a little.	Так, я вже знаю, що Мандангус, м'яко кажучи, без поваги поставився до твого спадку, – зізнався, спохмурнівши, Дамблдор.	повна	повна
6	The Ministry's littered with Slughorn's old favorites, he was always good at giving leg ups, but he never had much time for Arthur – didn't seem to think he was enough of a high-flier.	Міністерство аж кишить колишніми Слизороговими улюбленцями – він уміє прощтовхувати своїх, а от на Артура в нього ніколи не вистачало... мабуть, не покладав на	повна	повна

		нього великих надій.		
7	"Yeah, they've had a row," said Harry.	Бо вони посварилися, – пояснив Гаррі.	повна	повна
8	Harry and Ron both leapt out of their beds and wrenched the two elves apart, though they continued to try and kick and punch each other, egged on by Peeves, who swooped around the lamp squealing.	Гаррі й Рон позіскакували з ліжок і розборонили ельфів, хоч ті й далі намагалися один одного штурхати й буцати ногами, під'юджувані Півзом, що кружляв навколо лампи й репетував.	повна	повна
9	"He always hinted that he had an ironclad reason for trusting Snape," muttered Professor McGonagall, now dabbing at the corners of her leaking eyes with a tartan-edged handkerchief.	Він завжди натякав, що має залізні підстави довіряти Снейпу, – професорка Макгонегел витирала кутики заплаканих очей картатим по краях носовичком.	повна	повна
10	"I've said all along you're taking a ridiculous line on this, Remus," said Mrs. Weasley over Fleur's shoulder as she patted her on the back.	Ремусе, я завжди казала, що ця твоя позиція просто сміховинна, – втрутилася місіс Візлі, визираючи з-за плеча Флер і поплескуючи її по спині.	повна	повна
11	After glancing once at this portrait, Professor McGonagall made an odd movement as though steeling herself, then rounded the desk to look at Harry, her face taut and lined.	Поглянувши на цей портрет, професорка Макгонегел зробила дивний рух, наче додавала собі твердості, а тоді обійшла письмовий стіл і подивилася на Гаррі.	повна	неповна
12	As Harry had suspected it would be, the common room was jam-packed.	Як і передбачав Гаррі, вітальня була набита учнями.	повна	повна
13	Seamus Finnigan, on the other hand, refused point-blank to accompany his mother home.	А от Шеймус Фініган навідріз відмовився повертатися з матір'ю додому.	повна	повна
14	"And I'm telling you now, we've had a narrow escape.	І можу тобі зараз сказати, що ми тоді дивом уникли загибелі.	повна	повна
15	But before we part, I want to draw your attention to certain features of the scene we have just witnessed, for they have a great bearing on the matters we shall be discussing in future meetings.	Та перш ніж попрощатися, я хотів би звернути твою увагу на деякі особливості побаченого нами, бо ці деталі значною мірою визначатимуть ті ситуації, які ми обговоримо під час наших наступних зустрічей.	повна	повна
16	She looked as though she might have a seizure; Hermione, who had hastily packed her things, grabbed Harry by the arm and frogmarched him away.	Здавалося, що в мадам Пінс почнеться припадок; Герміона поспіхом зібрала свої речі, а тоді схопила Гаррі за руку й мало її не відірвала, потягнувши до себе.	повна	повна

17	Dolores Umbridge has told me that you cherish an ambition to become an Auror.	Долорес Амбридж казала мені, що ти мрієш стати аврором.	повна	неповна
18	Friends they might be, but if Ron started calling Lavender 'Lav-Lav', he would have to put his foot down.	Дружба дружбою, але якщо Рон почне називати Лаванду Лавця-Вавця, то доведеться покласти цьому край.	повна	повна
19	What do you say to a spot of supper tonight in my rooms instead?	Що ти скажеш на те, щоб перекусити в моїй кімнаті?	повна	повна
20	Listen, I'd better go, I wouldn't put it past McGonagall to give me lines even if it is my first day back.	Чуєте, я мушу вже бігти, не хочу, щоб у перший же день МакГонегел примусила мене переписувати тексти...	повна	повна
21	So you decided to spring a trap for me?	То ти вирішив улаштувати мені пастку?	повна	повна
22	No . . . well. . . you'd be hard-pushed to find a book at Hogwarts that'll give you details on Horcruxes, Tom, that's very Dark stuff, very Dark indeed," said Slughorn.	Ні... ну... навряд чи в Гогвортсі можна знайти книжку, яка б детально писала про горокракси. Це дуже темні речі, надзвичайно темні, – сказав Слизоріг.	повна	неповна
23	"You don't say!" said the Prime Minister furiously.	Та невже! – гнівно вигукнув прем'єр-міністр.	повна	повна
24	I'm afraid that I myself rather thought he had been apprehended eavesdropping on my interview with Dumbledore - you see, he himself was seeking a job at the time, and no doubt hoped to pick up tips!	Розумієш, він сам тоді добивався якоїсь посади й, мабуть, сподівався з'ясувати, чим саме цікавиться Дамблдор!	повна	неповна
25	Gibbon was down, but the rest of the Death Eaters seemed ready to fight to the death.	Гіббона ми знищили, але всі інші смертежери готові були битися не на життя, а на смерть.	повна	повна
26	Time is making fools of us again," said Dumbledore, indicating the dark sky beyond the windows.	Ми знову не помітили, як пролетів час, – сказав Дамблдор, показуючи на почорніле небо за вікнами.	повна	неповна
27	Why don't you try hooking up with McLaggen, then Slughorn can make you King and Queen Slug...	Зніюхаєшся з Маклагеном, а Слизоріг зробить вас Слизокоролем і Слизокоролевою...	повна	повна
28	I face death in the hope that when you meet your match you will be mortal once more.	Я дивлюся в обличчя смерті з надією, що коли ти зустрінеш гідного супротивника, то знову будеш смертним.	повна	повна
29	She looked too fierce to argue with at that moment, so Harry dropped	Вона була надто сердита, щоб з нею сперечатися, тож Гаррі на	повна	повна

	the subject of Ron and recounted all that he had overheard between Malfoy and Snape.	деякий час забув про Рона й переповів їй підслухану розмову Мелфоя зі Снейпом.		
30	"I thought something would happen if we made an obvious attempt to get our hands on the Horcrux.	Щось мало статися обов'язково, якби ми вдалися до відвертої спроби заволодіти горокраксом, і я це знав.	повна	повна
31	There will be little point in our meeting after tonight unless we have that memory.	Наші наступні зустрічі втратять будь-який сенс, якщо ми не здобудемо цих спогадів.	повна	повна
32	Harry saw, in his mind's eye, the expression on Hermione's face if she ever heard about this abuse of houseelves, and decided never to mention it to her.	Гаррі яскраво уявив собі Герміонине обличчя, якби вона почула про таку наругу над ельфами-домовиками, тому вирішив їй про це не казати.	повна	повна
33	'Rosmerta,' and though he staggered a little, he seemed wholly in command of the situation, 'we need transport - brooms -'	– Розмерто, – він ще трохи хитався, але вже цілком володів ситуацією, – нам потрібен транспорт... мітли...	повна	повна
34	"Yes, I've already agreed it was fishy, Harry," said Hermione a little impatiently.	– Гаррі, я згодна, що тут щось підозріле, – теж трохи роздратовано озвалася Герміона.	повна	повна

Співвідношення типів стилістичної адекватності в п'ятому томі Поттеріани

Прийоми перекладу назв магічних об'єктів

№	Оригінал	Вид. «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»	Прийоми перекладу
1	2	3	4
1.	Anti-Cheating Quill	перо, зачароване закляттям від списування	описовий метод
2.	Auto-Answer Quill	самовідповідальне перо	калькування
3.	Basic Blaze Box	«Базова багаторазова бабахівка»	ЛТ (цілісне перетворення)
4.	Belch Powder	ригалики	семантичний неологізм
5.	Black Quill	чорне перо	еквівалент
6.	Boxing telescope	задерикуватий телескоп	еквівалент
7.	Broomstick	мітла	еквівалент
8.	Canary Creams	канаркові заварні	еквівалент
9.	Cauldron	казан	еквівалент
10.	Cleansweep	«Клінсвіп» / «Чистомет»	транскрипція / калькування
11.	Deathly Hallows	Смертельні реліквії	еквівалент
12.	Decoy Detonators	детонатори-приманки	калькування
13.	Deflagration Deluxe	«Набір найновіших набоїв»	ЛТ (цілісне перетворення)
14.	Deluminator	світлогасник	семантичний неологізм
15.	Draught of Living Death	зілля «Смертельний ковток»	ГТ (перестановка), ЛТ (додавання, вилучення)
16.	Dungbombs	какобомби	семантичний неологізм
17.	Elder Wand	бузинова паличка	еквівалент
18.	Exploding Snap	вибухові карти	калькування, ЛТ (контекстуальний переклад)
19.	Extendable Ears	видовжені вуха	еквівалент
20.	Fainting Fancies	завиванці-зомліванці	калькування, ЛТ (заміщення)
21.	Fanged Frisbee	ікласті тарілки	калькування
22.	Felix Felicis	фелікс-феліціс	транслітерація
23.	Fever Fudge	жувачки-для-гарячки	калькування, ЛТ (заміщення)
24.	Firebolt	«Вогнеблискавка»	калькування, ЛТ (компенсація)
25.	Fizzing Whizbees	шипучі свистобджілки	калькування

26.	Floo Powder	порошок флу	калькування
27.	Foe-glass	зловороже люстерко	калькування, ЛТ (додавання)
28.	Goblet of Fire	Келих Вогню	еквівалент
29.	Gobstones	плюй-камінці	калькування
30.	Godric Gryffindor's Sword	меч Годрика Грифіндора	еквівалент
31.	Hand of Glory	Рука Слави	еквівалент
32.	Headless Hat	безголовий капелюх	калькування
33.	Hiccup Sweets	цукерки-гикавки	калькування, ГТ (перестановка)
34.	Hogwarts Express	Гогвортський експрес	еквівалент
35.	Horcrux	горокракс	транскрипція
36.	Howler	ревун	еквівалент
37.	Instant Darkness Powder	порошок “Розчинна темрява”	еквівалент, ГТ (перестановка)
38.	Invisibility Cloak	плащ-невидимка	еквівалент
39.	Joke cauldron	жартівливий казан	еквівалент
40.	Knight Bus	Лицарський автобус	еквівалент
41.	Love potion	любовне зілля	еквівалент
42.	Mandrake Restorative Draught	тонікмандрагорівка	семантичний неологізм
43.	Marauder's Map	Карта Мародера	еквівалент
44.	Mirror of Erised	дзеркало Яцрес	ЛТ (диференціація, компенсація), калькування
45.	Mokeskin pouch	капшучок з кротячої шкіри	калькування
46.	Nimbus 2000	Німбус 2000	транслітерація
47.	Nose-Biting Teacup	чашка-носогриз	калькування
48.	Nosebleed Nougat	пампушечка-зносаюшечка	калькування, ЛТ (цілісне перетворення)
49.	Patented Daydream Charms	Патентовані чари для фантазій	калькування, ГТ (перестановка)
50.	Pensieve	сито спогадів	семантичний неологізм
51.	Philosopher's Stone	Філософський камінь	еквівалент
52.	Polyjuice Potion	багатозільна настійка	калькування
53.	Portable Swamp	Переносне болото	еквівалент

54.	Portkey	летиключ	семантичний неологізм, калькування
55.	Probity Probe	зонд для перевірки чесності	описовий метод
56.	Puking Pastilles	батончики-блювончики	калькування, ЛТ (заміщення)
57.	Quick-Quotes Quill	самописне перо	семантичний неологізм
58.	Remembrall	Нагадайко	калькування
59.	Resurrection Stone	воскресальний камінь	еквівалент
60.	Revealer	виявляч	калькування
61.	Secrecy Sensor	чуйник таємниць	калькування
62.	Self-Correcting Ink	чистоправне чорнило	семантичний неологізм
63.	Self-Inking Quill	самонаповнювальне перо	калькування
64.	Shrinking Solution	розчин для зменшування	ГТ (перестановка)
65.	Skiving Snackboxes	Спецхарчування для спецсачкування	ЛТ (цілісне перетворення)
66.	Smart-Answer Quill	самоумудровідповідальне перо	семантичний неологізм
67.	Sneakoscope	стервоскоп	калькування
68.	Sorting Hat	Сортувальний Капелюх	еквівалент
69.	Spell-Checking Quill	самозвірятьне перо	калькування
70.	Stink Pellets	смердюляники	семантичний неологізм
71.	Time-Turner	часоворот	калькування
72.	Ton-Tongue Toffee	іриска-язикодризка	калькування, ЛТ (компенсація)
73.	Trick wand	фальшива чарівна паличка	еквівалент
74.	Two-way mirror	дзеркало, що складається з двох частин	описовий метод
75.	U-No-Poo	како-загустин	семантичний неологізм
76.	Vanishing Cabinet	щезальна шафа	еквівалент
77.	Veritaserum	верітазерум	транскрипція
78.	Wand	чарівна паличка	еквівалент
79.	Weasley's Wild-fire Whiz-Bangs	Візлівські Вибухові Вогні	калькування, ЛТ (вилучення)
80.	Whizzing Worms	хробаки-свистунці	ЛТ (заміщення)
81.	Wizard's chess	чарівні шахи	калькування
82.	Wolfsbane potion	вовкотрута	калькування, ЛТ (вилучення)

Питома вага окремих перекладацьких прийомів в українському перекладі магічних об'єктів

meta-chart.com